ಮದರಾಸು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆ : 19

ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು
ಕೆ. ಕುಶಾಲಪ್ಪ ಗೌಡ
ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ

ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ

ಲೇಖಕರು
ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ

ಮದರಾಸು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮದರಾಸು
೧೯೭೯

ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ

Madras University Kannada Series: 19

General Editor
PROF. K. KUSHALAPPA GOWDA
Head of the Department of Kannada

SĀHITYA SAMPĀDANE

Author
Dr. M. M. KALBURGI

UNIVERSTIY OF MADRAS

1979

SĀHITYA SAMPĀDANE-a work on Textual Criticism in Kannada by Dr. M. M. **Kalburgi,** Reader in Kannada, Karnatak University, Dharwad-3, Published by the University of Madras, Madras-600 005.

First Edistion 1979

Price Rs. 6/-

Printed at the Rathnam Press, Madras-600 001.

ಮದರಾಸು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆ : 19

ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು
ಕೆ. ಕುಶಾಲಪ್ಪ ಗೌಡ
ಮುಂಖ್ಯಸ್ಥರು, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ

ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ

ಲೇಖಕರು
ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ

ಮದರಾಸು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮದರಾಸು
೧೯೭೯

ಮುನ್ನುಡಿ

ಡಾ. ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು, ಗ್ರಂಥ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಶಾಸನಸಾಹಿತ್ಯ, ಮತ್ತು ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಸಂಪಾದನೆಯ ಬಗ್ಗೆ 1978ನೆಯ ಜನವರಿ ತಿಂಗಳು 19, 20 ಮತ್ತು 21ನೇ ದಿನಾಂಕಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಮೂರು ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ ಲಿಖಿತ ರೂಪವಾಗಿ ಈ ಪುಸ್ತಕ ಈಗ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಮದರಾಸಂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷಕರ ವಿಷಯ. ಇದುವರೆಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಈ ವಿಭಾಗ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆಯೆಂಬುದು ಕನ್ನಡ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆಲ್ಲ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ನಂಬುತ್ತೇವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗೆ ಮೂಲಭೂತವಾದುದು ಸಂಪಾದನಾ ಕಾರ್ಯ. ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು, ಸಂಪಾದಕ ಎದುರಿಸುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೇನು, ಅಂತಹ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರಗಳೇನು— ಎಂಬ ವಿಷಯುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಿತ್ರರಾದ ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಈ ಕಿರು ಹೊತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಕನ್ನಡ ವಿದ್ವಜ್ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ನಮಗಿದೆ.

ಇದನ್ನು ವಿಭಾಗದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನನ್ನ ವಂದನೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ. ದೂರದ ಮದರಾಸಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಬಂದು, ಮೂರು ದಿನಗಳೂ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪೂರ್ಣ ಭಾಷಣ ಕೊಟ್ಟು, ಜಡವಾದ ಕಲ್ಲೂ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಚೇತನ ಪಡೆಯುವಂತೆ ಶುಷ್ಕ ಶಾಸ್ತ್ರವೂ, ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸ ಬೆರೆತ ಪಾಂಡಿತ್ಯದೊಡನೆ ಮೇಳಿಸಿದರೆ, ರಸಮಯವಾಗಬಹುದೆಂದು ಡಾ. ಕುಲಬುರ್ಗಿಯವರು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಈಗ ಅವರ "ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನೆ"ಯನ್ನು ನಮ್ಮ ವಿಭಾಗದ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ವಿಭಾಗದ ಪರವಾಗಿ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು. ಮತ್ತೆ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಅಚ್ಚಿನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಎಳೆಯ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳು ಹಸನ್ಮುಖದಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೆಮ್ಮೆಪಡುತ್ತೇನೆ. ಸುಂದರವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿದ ರತ್ನಂ ಪ್ರೆಸ್, ಮದರಾಸು–1 ಇವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸದ ನೆನವರಿಕೆಗಳು.

ಅಚ್ಚಿನ ತಪ್ಪುಗಳು ಉಳಿಯಬಾರದೆಂದು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರೂ, ಕೆಲವೊಂದು 'ಎಡೆವಾಯ್ದು' ಬಂದ ತಪ್ಪುಗಳು ಉಳಿದುಕೊಂಡುವು. ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪೋಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿವೆ. ಓದುಗರು ಇವನ್ನು ಮೊದಲು ಗಮನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ವಿನಂತಿ.

ಮದರಾಸು,
20—8—1979.

—ಕೆ. ಕುಶಾಲಪ್ಪಗೌಡ

ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ ಮಾತು

"ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಧನಸಹಾಯ ಆಯೋಗ" ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಕೆಲವರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉಪನ್ಯಾಸಕರೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ಅವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮೂರು ವಿಶೇಷ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. 1977–78ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಈ ಅವಕಾಶ ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದರ ಅಂಗವಾಗಿ ನಾನು ಮದರಾಸು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ 19, 20, 21 ಜನವರಿ, 1978 ರಂದು ನೀಡಿದ 'ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನೆ' ಎಂಬ ಉಪನ್ಯಾಸದ ಲೇಖನ ರೂಪ ಈ ಪುಸ್ತಕ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಸಂಪಾದನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮದರಾಸು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಚ್ಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಾಂಡಾರಗಳು ತುಂಬ ಹಿಂದೆಯೇ ಕೈಕೊಂಡು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು "ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನೆ"ಯೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ನಾನು ಮಾತನಾಡಿದುದು ಒಂದು ಯೋಗಾಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಮದರಾಸು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವು ಕನ್ನಡ "ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನಾ ಕ್ಷೇತ್ರ"ಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪರವಾಗಿ ನಾನು ಸಮರ್ಪಿಸುವ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ "ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನೆ"ಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಗ್ರಂಥಗಳು ಲೇಖನಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡವೇ ಮೇಲು. ಇಲ್ಲಿ "ಗ್ರಂಥಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ"ಯ ಬಗೆಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಕೆಲಸವಾಗಿದ್ದರೂ, "ಶಾಸನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ" ಹಾಗೂ "ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನೆ"ಗಳ ಬಗೆಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಬರೆವಣಿಗೆ ತುಂಬ ಅಲಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಗ್ರಂಥ ಆ ಕೊರತೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಡುವ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಯತ್ನವೆಂದು ವಿನಮ್ರವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ನನ್ನನ್ನು ಮದರಾಸಿಗೆ ಎಳೆದು ತಂದುದು ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿರುವ ಡಾ. ಕೆ. ಕುಶಾಲಪ್ಪ ಗೌಡ ಅವರ ಗಟ್ಟಿ ಸ್ನೇಹ; ಗಟ್ಟಿ ವಿದ್ವತ್ತು. ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇತರ ವಿಭಾಗಗಳ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ–ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು, ಮದರಾಸು ಪಟ್ಟಣದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕುತೂಹಲಿಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿಸಿ ಈ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳಿಗೆ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಮಾನ್ಯ ಮಿತ್ರರಾದ ಡಾ. ಕೆ. ಕುಶಾಲಪ್ಪಗೌಡ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ವಂದನೆಗಳು.

ಮೂರೂ ದಿವಸ ಈ ಶುಷ್ಕ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕಾವ್ಯಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೇಳಿದ, ಬಿಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಚರ್ಚಿಸಿದ ಶ್ರೋತೃವರ್ಗಕ್ಕೂ, ಈ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುವ ಮದರಾಸು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಕ್ಕೂ, "ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ" ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ "ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಧನಸಹಾಯ ಆಯೋಗ"ಕ್ಕೂ ನನ್ನ ವಂದನೆಗಳು.

ಧಾರವಾಡ. —ಎಂ. ಎಂ ಕಲಬುರ್ಗಿ

14—7—'79.

ಪರಿವಿಡಿ

ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ

1

'ಸಂಪಾದನೆ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ "ಬೇರೊಬ್ಬರ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಸರಿಯಾದ ರೂಪವಮುದ್ರೆ ಕೊಡುವುದು" ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಈ 'ಸಂಪಾದನೆ' ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುವ ಕವನ—ಲೇಖನ ಸಂಪಾದನೆಗಳಿಗಿಂತ, ತಲೆತಲಾಂತರ ಸಾಗಿಬಂದ ಲಿಖಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಾಚಿಕಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದು ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದು ಇವುಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಬೇಕಾಗುವ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ Textual-Criticism ಎಂದು ಹೆಸರು. 'ಪಾಠವಿಮರ್ಶೆ' ಎಂಬುದು ಇದರ ಕನ್ನಡ ಸಂವಾದಿ. ಇದಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಪಾಠಪರಿಶೋಧನೆ, ಪಾಠಪರಿಷ್ಕರಣ, ಪಾಠಸಂಸ್ಕರಣ ಮೊದಲಾದ ಪದಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ Editing ಅರ್ಥದ 'ಸಂಪಾದನೆ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನೇ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಲಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಇತ್ತೀಚೆ ಸಾಹಿತ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಪರಿಕರಗಳಾದ ವ್ಯಾಕರಣ, ನಿಘಂಟು, ಛಂದಸ್ಸು, ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರಗಳಷ್ಟೇ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಜ್ಞಾನಶಾಖೆಯಾಗಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಲಿದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತ, ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಕ್ಷರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಗೊಳಿಸುತ್ತ ಇಲ್ಲವೆ ಧ್ವನಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಪಾಠಮಾಡುತ್ತ ಬರಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಬರುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಠರಕ್ಷಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಂತಹುದು ? ಪಾಠರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿಧಾನಗಳಾವುವು ? ಸ್ಖಲಿತವಾಗಿದ್ದ ಪಾಠವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿಗಳಾವುವು ? ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಉತ್ತರಗಳಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಪಶ್ಚಿಮದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲದಿಂದಲೂ ಪ್ರಚುರವಾಗಿದ್ದ, ಇತ್ತೀಚೆ ಇನ್ನೂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗುತ್ತಲಿರುವ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಭಾರತೀಯರು ಈಗ ಅಭ್ಯಸಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ, ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಹೊಂದುವಂತೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಾಖೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅದನ್ನು ಬಳಸಬೇಕಾದಿದೆ, ಬೆಳೆಸಬೇಕಾದಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯವೆನ್ನುವುದು ಭಾಷಾಮಾಧ್ಯಮದ ಕಲೆಯಾಗಿದೆ. ಭಾಷೆಗೆ ಇರುವ ಬರಹ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚಾರ ಎಂಬ ಎರಡೂ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಯಾವುದೇ ದೇಶದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ, ಬಾಯೊಳಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಿಷ್ಟಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಇನ್ನೊಂದು ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಈ ಶಿಷ್ಟಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿ– ಮರು ಪ್ರತಿಯಾಗುತ್ತ ಬಂದ ಗ್ರಂಥಸಾಹಿತ್ಯ, ಏಕೈಕ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಿಂತ ಶಾಸನಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದು ಮತ್ತೆ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈವರೆಗಿನ ವಿವೇಚನೆಯ ರೇಖಾಚಿತ್ರ ಹೀಗೆ:

ಸಾಹಿತ್ಯ

ಶಿಷ್ಟಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ — 3. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ

1. ಗ್ರಂಥಸಾಹಿತ್ಯ — 2. ಶಾಸನಸಾಹಿತ್ಯ

ಚಾಕ್ಷುಷ ರೂಪಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರತಿ, ಮರುಪ್ರತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಪಾಠಾಂತರಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಗ್ರಂಥಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಏಕೈಕಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಿಂತು ಮೂಲ ಪಾಠವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಶಾಸನ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ಶ್ರವಣರೂಪಿಯಾಗಿರುವ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ

1) ಗ್ರಂಥಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ

2) ಶಾಸನಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ

3) ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ

ಎಂದು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಮೂರೂ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಂಪಾದನೆಯ ವಿಧಿ—ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಬಹುದು.

ಗ್ರಂಥಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ

ಗ್ರಂಥಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಶಿಷ್ಟಪದಸಾಹಿತ್ಯ, ಲಿಖಿತಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂಬಿವು ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಂಗಳು. ಲೇಖನಕಲೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ತರುವಾಯ ಉಗಮಗೊಂಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಿದು. ಈದಿನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದರ ಉಗಮ ವೇದದಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ. ಹುಟ್ಟುವಾಗಲೇ ಅಕ್ಷರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಳಪಡುವುದರಿಂದ, ಇದು ಭಾಷೆಯ ಚಾಕ್ಷುಷ ರೂಪನಿಷ್ಠಸಾಹಿತ್ಯವೆನಿಸಿದೆ.

ಹೀಗಾಗಿ ಇದರ ರಕ್ಷಣೆಯೆಂದರೆ ಅಕ್ಷರಗಳ ಧ್ವನಿರಕ್ಷಣೆಗಿಂತ, ರೂಪರಕ್ಷಣೆಯೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಕ್ಷರದ ರೂಪ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅಪಾಯ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿದೆ. ಉದಾ: ಕನ್ನಡದ ಱ, ೞ. ಈ ಅಪಾಯವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ, ಶಿಷ್ಟಸಾಹಿತ್ಯ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರೂ ವೇದಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚಾರದಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಂತಿದೆ.

ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥಸಾಹಿತ್ಯ ಮೊದಲು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ, ಆಮೇಲೆ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ, ತರುವಾಯ ಗುರುಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಪಡೆಯಿತು. ಈ ಮೂರೂ ಕ್ಷೇತ್ರದವರು ತಮ್ಮ ಜೀವಿತಕರ್ತವ್ಯದ ಒಂದು ಅಂಗವೆಂಬಂತೆ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಸಪ್ತಸಂತಾನವೆನಿಸಿದ ರಾಜನ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ 'ಗ್ರಂಥೋತ್ಪಾದನೆ'ಯೂ ಸಮಾವೇಶವಾದುದು ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. ತಾನು ಬರೆವುದಲ್ಲದೆ ಬರೆಯುವವರಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಗ್ರಂಥೋತ್ಪಾದನೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಉತ್ಪಾದನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಂದು ನಮ್ಮ ರಾಜವರ್ಗ ಭಾವಿಸಿದ್ದುದು ತುಂಬ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ.

ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ, ಲೇಖನ ವ್ಯವಸಾಯ ತುಂಬ ಅವಶ್ಯವಾದುದು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ತಾಳೆಗರಿಯನ್ನು, ಮುಸಲ್ಮಾನರೊಂದಿಗೆ ಬಂದ ಕಾಗದವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರು ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ಹಸ್ತಪತ್ರಿಗಳನ್ನು ತಾಳೆಗರಿಪ್ರತಿ ಮತ್ತು ಕಾಗದಪ್ರತಿಯೆಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು. ಬರವಣಿಗೆಯ ಇತರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೆಂದರೆ ಲೋಹದ ಕಂಟ ಮತ್ತು ಮಸಿ. ತಾಳಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಮಸಿಲೇಪನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ 'ಕಪ್ಪನಿಡು' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಾಣಕಾದುಂಬರಿಯನ್ನು ಸುಡಿಸಿ ಲೀಲಾವತಿಗೆ ಕಪ್ಪನಿಟ್ಟರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಅರ್ಥವಿರಬೇಕು.

ಈ ಪತ್ರ, ಕಂಠ, ಮಸಿಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಲಿಪಿಕಾರರು ಸಾವಿರ ಸಾವಿರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಅರಮನೆ-ಗುರುಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯ ನಿಯುಕ್ತಲಿಪಿಕಾರರು (Appointed Writers), ಊರೂರುಗಳಲ್ಲಿ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಉಪಜೀವನದ ಸಾಧನಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ವೃತ್ತಿಲಿಪಿಕಾರರು (Professional Writers) ಮತ್ತು ಸ್ವಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಹವ್ಯಾಸಿ ಲಿಪಿಕಾರರು (Ameture Writers) ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು. ಓದಿಸುವ ಗುರುಬಸವಪ್ಪದೇವರ ಮಗಳು ಸಿಂಗಮ್ಮ, ಸಿಗ್ಗಾವಿಯ ಚೆನ್ನೇಗೌಡರ ಸೊಸೆ ಭೈರಾಜಿಯಂಥ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಈ ಲಿಪಿಕಾರರೆಲ್ಲ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪುರುಷರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ತನಗಾಗಿ ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಅಥವಾ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗಾಗಿ ಬರೆದುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ. "ಕೆಸ್ತೂರ ಉಪಾಧ್ಯರ ಮಗ ರಂಗಪ್ಪ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟುದು. ತಳಕಾಡು ನಾಯಕಶಾನಿ ಕೆಂಪಿ ಮಗಳು ನಂಜಿಗೆ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟುದು." "ಅಕ್ಕನೂರು ಸೆರಗಪನು

ಮುಂಡಿಗೆಯ ಪಾಯಣ್ಣನ ಮಗಳು ಪದುಮಾಯಿಗೆ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಸುಕುಮಾರಚರಿತ್ರೆಯು". ಪುರುಷರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಹೀಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆಸಿಕೊಂಡ ಅಪರೂಪದ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವು. ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥದಾನವೂ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿದ್ದ ಕಾರಣ ಅನೇಕರು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆಯುದುಂಟು, ಬರೆಸಿದುದುಂಟು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆದರ್ಶ ಮಹಿಳೆ ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆ ಪೊನ್ನನ ಶಾಂತಿಪುರಾಣದ ಸಾವಿರ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ದಾನಕ್ಕೋಸುಗ ಬರೆಯಿಸಿದುದು ಒಂದು ಜಾಗತಿಕ ದಾಖಲೆ ಎಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳ ಫಲವಾಗಿ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ಅನೇಕ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈಗ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತೈದುಸಾವಿರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಅಂದರೆ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಕೃತಿಗಳು ಉಳಿದು ಬಂದಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇರಳ ಪಾಠದೋಷಗಳು ಇಳಿದು ಬಂದಿದ್ದರೂ,

ಯಾದೃಶಂ ಪುಸ್ತಕಂ ದೃಷ್ಟಂ ತಾದೃಶಂ ಲಿಖಿತಂ ಮಯಾ।
ಅಬದ್ಧೋ ವಾ ಸುಬದ್ಧೋ ವಾ ಮಮ ದೋಷೋ ನ ವಿದ್ಯತೇ॥

ಎಂಬುದು ನಮ್ಮ ಲಿಪಿಕಾರರ ಆದರ್ಶವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಹೀಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವಲ್ಲಿ ಘಟಿಕಾಸ್ಥಾನಗಳಂಥ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಅರಮನೆ-ಗರುಮನೆಗಳಂಥ ಅಭ್ಯಾಸ ಕೇಂದ್ರಗಳೂ ಪುಸ್ತಕಪ್ರಿಯವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮತ್ತು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಗ್ರಂಥಸಂಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ಸರಸ್ವತೀ ಭಾಂಡಾರ, ಶಾರದಾ ಭಾಂಡಾರ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮದ್ರಾಸ್ ಓರಿಯೆಂಟಲ್ ಲಾಯಬ್ರರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಜೈಮಿನಿಭಾರತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಒಂದು ಓಲೆಯಲ್ಲಿರುವ "600 ಗ್ರಂಥಗಳ ಹೆಸರುಗಳಿರುವ ಸೂಚಿಯೊಂದು ಇದೆ"— ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆ ಬಹುಶಃ ಆ ಕಾಲದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಭಾಂಡಾರಗಳ ಗ್ರಂಥಸಂಪತ್ತಿನ ಗಾತ್ರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಗ್ರಂಥಭಂಡಾರಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣಾರ್ಥ ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವುದುಂಟು.

ತೈಲಾದ್ರಕ್ಷೇಜ್ಜಲಾದ್ರಕ್ಷೇತ್ ರಕ್ಷೇತ್ ಶಿಥಿಲಬಂಧನಾತ್।
ಮೂರ್ಖಹಸ್ತೇ ನ ದಾತವ್ಯಮೇವಂ ವದತಿ ಪುಸ್ತಕಂ॥

ಪುಸ್ತಕಂ ವನಿತಾ ವಿತ್ತಂ ಪರಹಸ್ತಗತಂ ಗತಂ।
ಅಥವಾ ಪುನರಾಯಾತಂ ಜೀರ್ಣಂ ಭ್ರಷ್ಟಾ ಚ ಖಂಡಶಃ॥

ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನರ ಗ್ರಂಥರಕ್ಷಣಾ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವು ಅಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದುದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಜೆಗಳು ಹೋಗಲಿ ಪ್ರಜಾಸಂಪತ್ತು, ನಿಸರ್ಗಸಂಪತ್ತುಗಳಂತೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳೂ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಂಪತ್ತು ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು

ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಕಾನೂನುಬದ್ಧ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅಂದಿನ ಸರಕಾರ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ, ಇಂದಿನ ಸರಕಾರವೂ ಮಾಡಿಲ್ಲ.

ಆಧುನಿಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಲಿವೆ. ಹಳೆಯ ಮದ್ರಾಸ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಮೈಸೂರ ಕರ್ನಾಟಕ, ಮುಂಬೈ ಕರ್ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕಾರ್ಯ, ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಡೆಯಿತು; ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈವರೆಗೆ ಸುಮಾರು 15 ಸಾವಿರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ನಾಗವರ್ಮನ ವರ್ಧಮಾನ ಪುರಾಣ, ರನ್ನನ ರನ್ನನಿಘಂಟು, ಸಿದ್ಧನಂಜೇಶಕೃತ ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರನ ಭಾವರತ್ನಾಭರಣಸ್ತೋತ್ರ, ವಜ್ರಭಟ್ಟನ ವೀರಾವಳಿ ಮತ್ತು ಕೊಂಡಗುಳಿ ಕೇಶಿರಾಜನ ಕೃತಿಗಳು ಇತ್ತೀಚಿನ ಕೆಲವು ಗಮನಾರ್ಹ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಶೋಧನಗಳೆನಿಸಿವೆ. ಹುಡುಕಿದರೆ ಇನ್ನೂ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಪ್ರತಿಗಳು ಸಿಗುವ ಸಂಭವವಿದೆ.

ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸಂಪಾದನಕಾರ್ಯ 1. ಮಿಶನರಿಗಳ ಮತ್ತು ಶೆಟ್ಟರಯುಗ, 2. ಕಿಟೆಲ್—ರೈಸ್ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿಯುಗ, 3. ಟಿ.ಎಸ್. ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯ-ಎಸ್.ಎಸ್. ಬಸವನಾಳ ಯುಗ, 4. ಆಧುನಿಕ ಯುಗ—ಈ ರೀತಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆ—ಧಾರ್ಮಿಕಸಂಸ್ಥೆ —ಪ್ರಕಾಶನಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದುದನ್ನು ಅವಶ್ಯ ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು. ಹೀಗಿದ್ದೂ ಸುಮಾರು ಮೂರು ಸಾವಿರ ಕೃತಿಗಳು ಒಮ್ಮೆಯೂ ಪರಿಷ್ಕರಣಗೊಳ್ಳದೆ, ಪ್ರಕಟವಾಗದೆ ಉಳಿದುದು ವಿಷಾದದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಾಚೀನಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕನು ವಿದೂರಗೊಳಿಸಬೇಕಾದುದು, ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ತುಂಬ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡಿರುವ ಪಾಠಸ್ಖಾಲಿತ್ಯಗಳನ್ನು. ಈ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯಗಳುಂಟಾಗಲು ಕಾರಣಗಳು ಮೂರು. ಒಂದು ಉದ್ದೇಶಿತ, ಇನ್ನೊಂದು ಅನುದ್ದೇಶಿತ, ಮತ್ತೊಂದು ಅನವಧಾನಿತ. ಸಂಪಾದಕನು ತಿಳಿದಿರಬೇಕಾದ ಈ ಮೂರೂ ಬಗೆಯ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಬಹುದು.

1 **ಉದ್ದೇಶಿತ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯ :**—ಈ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಕವಿ, ಸಹೃದಯ ಮತ್ತು ಲಿಪಿಕಾರರು ಹೊಣೆಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಒಬ್ಬ ಕವಿ ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿರುವ ತನ್ನ ಕೃತಿಯ ಮೂಲ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ತಿದ್ದುತ್ತಲೇ ಇರುವುದರಿಂದ, ಅದರಿಂದ ಆಗಾಗ ಹುಟ್ಟಿದ ಒಂದೊಂದು ನಕಲುಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯ ಪಾಠಗಳು ತಲೆದೋರುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ತೆಂಬಳೂರಾಚಾರ್ಯನು ಉಭಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಗೆ 84000 ಗ್ರಂಥಪ್ರಮಾಣದ ಟೀಕೆ ಬರೆದು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ 7000 ಗ್ರಂಥಪ್ರಮಾಣದ ಭಾಗವನ್ನು ಜೋಡಿಸಿದನೆಂಬ, ರಾಘವಾಂಕನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯದ ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರತೆಗೆದು ಸೋಮನಾಥ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದನೆಂಬ ಹೇಳಿಕೆಗಳು ಸ್ವತಃ ಕವಿಯೇ ಗ್ರಂಥಗಾತ್ರವನ್ನು, ಗ್ರಂಥಪಾಠಗಳನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಾಸಮಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯೆನಿಸಿವೆ. ಪ್ರಥಮಾವೃತ್ತಿ, ತಿದ್ದಿದ ದ್ವಿತೀಯಾ

ವೃತ್ತಿ, ತಿದ್ದಿ ಬೆಳೆದ ತೃತೀಯಾವೃತ್ತಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ಕವಿಯಿಂದಾಗುವ ಪಾಠಭೇದಕ್ಕೆ ಇಂದಿನ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿವೆ.

ಸಹೃದಯನು ಬೇಕುಬೇಡೆಂಬ ರುಚಿಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಹೀಗಾಗಿ ಒಂದು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಲೋಪ, ಆಗಮ, ಆದೇಶ, ಪಲ್ಲಟರೂಪದ ಪಾಠಭೇದಗಳು ಹುಟ್ಟಲು ಈತನು ಕಾರಣೀಭೂತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ಭಾಗಶಃ ಇಲ್ಲವೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಈತನು ಲೋಪಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡಬಹುದು. ಭಾಗಶಃ ಬರೆದುಕೊಂಡ ಇಲ್ಲವೇ ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಂಡ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದ ಪ್ರತಿಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನಗಳೆನಿಸಿವೆ. ಈತನು ಅದೇ ಕವಿಯ ಬೇರೆ ಕಾವ್ಯದ, ಬೇರೆ ಕವಿಯ ಇಲ್ಲವೆ ತಾನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಪಾಠಗಳ ಬಲದಿಂದ ಆಗಮ, ಆದೇಶರೂಪದ ಪಾಠಭೇದಗಳನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಬಹುದು. ಇಲ್ಲವೆ ಒಂದು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಪದ್ಯಗಳ ಸ್ಥಾನಪಲ್ಲಟ ಮಾಡಬಹುದು. ಸಿಂಗಿರಾಜಪುರಾಣದ 25-20ನೆಯ ಪದ್ಯ 45-8ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಸಿಗುವುದು, ಪಂಪರಾಮಾಯಣದ ಸು. 70 ಪದ್ಯಗಳು ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿರುವುದು, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯದ "ಏವೆನು ಏವೆನು ಮಗನೆ ಮಗನೆ" ಎಂಬ ರಗಳೆ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸಭಾರತದ ಸುಭದ್ರಾಪ್ರಳಾಪ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುದು, ಶರಣರ ಕೆಲವು ವಚನಗಳು ದಾಸರ ಉಗಾಭೋಗಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟುದು, "ಮುಳಿದು ಮನಃಪ್ರಿಯಂ"[5] ಎಂಬ ಪದ್ಯ ಆದಿಪುರಾಣದ ಕೆಲವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ 12-13ನೆಯ ಪದ್ಯವಾಗಿ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅದೇ ಆಶ್ವಾಸದ 34ನೆಯ ಪದ್ಯವಾಗಿ ಬೇರೆ ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗುವುದು ಸಹೃದಯನ ಕೈವಾಡವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಅವನ ಆವಶ್ಯಕತೆ, ಅಭಿಮಾನ, ಅಭಿರುಚಿ, ತ್ರುಟಿತಭಾಗದ ಪೂರೈಕೆ, ಮಾತ್ಸರ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಕಾರಣವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ದರ್ಪಣದ 'ಗೊರವನಲ್ಲ ಪೊಗಳೆಂ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ದೇವರಲ್ಲ ಪೊಗಳೆಂ' 'ಜಿನನಲ್ಲ ಪೊಗಳೆಂ' ಎಂಬ, 'ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚನ್ನಸೋಮೇಶ್ವರಾ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ನರನೆಲಾ ಕೇಳ್ದಿಪ್ಪುದೀ ಬುದ್ಧಿಯಂ' ಎಂಬ ಪಾಠಾಂತರಗಳುಂಟಾಗಲು ಮತಾಭಿಮಾನ ಕಾರಣವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಹೀಗೆ ಯಾವು ಯಾವುದೋ ಮನಸ್ಸು ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕ ಪಾಠಾಂತರ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಲಿಪಿಕಾರರೂ ಕಾರಣರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಸಹೃದಯನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದೋ ಕೆಟ್ಟದೋ ಒಂದು ಉದ್ದೇಶವಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಲಿಪಿಕಾರನಿಗೆ ಶ್ರಮ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪದಗಳನ್ನೋ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೋ ಲೋಪಿಸುವ, ಇಲ್ಲವೆ ಆದೇಶ, ಆಗಮ ಮತ್ತು ಪಲ್ಲಟ ರೂಪದ ಪಾಠಭೇದ ಮಾಡುವ ಅಂದರೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯೊಂದಿಗೆ ಹಗುರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಕೀಳುಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ನಷ್ಟಭಾಗವನ್ನು ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ತಿದ್ದುವ ಕುರುಡುಂ ಧೈರ್ಯ ಇರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಪಾಪಿಗಳಿಂದ ಪಾಠಾಂತರದಂತಹ ಪಾಪಕಾರ್ಯ ಸಲೀಸಾಗಿ ನಡೆದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇವರು ಹೊಣೆಗೇಡಿಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಕಿಡಿಗೇಡಿಗಳೂ ಹೌದು.

2. **ಅನುದ್ದೇಶಿತ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯ:** ನಕಲುಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಧಾರಪ್ರತಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಲಿಪಿಕಾರನ ವೃತ್ತಿಧರ್ಮ. ಇದಕ್ಕೆ ಬದ್ಧವಾಗಿ ಎಷ್ಟೇ ಎಚ್ಚರವಹಿಸಿದರೂ ಅವನಿಂದ ಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಇವು ಅನುದ್ದೇಶಿತ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯಗಳು.

ಒಂದು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಓದಿ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ನಕಲು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಕ್ಷರದ ರೂಪಸಾದೃಶ್ಯ, ಅಕ್ಷರದ ಧ್ವನಿಸಾದೃಶ್ಯಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿ ಈ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ಬರವಣಿಗೆಯ ರೀತಿದೋಷ, ಅವಸ್ಥಾಭೇದ—ಪ್ರಾಂತಭೇದಗಳೂ ಸೇರಿ ಲಿಪಿಕಾರನಿಂದುಂಟಾಗುವ ಅನುದ್ದೇಶಿತ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯಗಳ ಆಧಿಕ್ಯಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ದೊಡ್ಡ ದಾರಿಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತವೆ.

ಅಕ್ಷರದ ರೂಪಸಾದೃಶ್ಯ: ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಭಾಷೆಯ ಕೆಲವು ಅಕ್ಷರಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಮೂಲಾಕ್ಷರ– ಮೂಲಾಕ್ಷರ, ಕಾಗುಣಿತ – ಕಾಗುಣಿತ, ಮೂಲಾಕ್ಷರ—ಕಾಗುಣಿತಗಳ ಮತ್ತು ಒತ್ತಕ್ಷರ ಗುರುತು, ಕಾಗುಣಿತ ಗುರುತುಗಳ ಹೋಲಿಕೆ ಹೀಗಿದೆ.

ಅಕ್ಷರಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಹೋಲಿಕೆ

ಅ—ಆ—ಲ

ಆ—ಅ—ಲ

ಇ—ಞ- ಐ

ಈ—ಕ

ಉ—ಎ-ಬ—ಲು—ಏ—ಟಿ

ಊ—ಲೂ

ಋ—ಬು—ಖು

ಎ—ಏ—ಉ

ಏ—ಎ—ಉ

ಐ—ಏ—ಇ

ಒ . ಬ

ಓ . ಜ

ಔ—ಜಾ—ಜೌ—ಬಾ—ಬೌ—ಬಾ—ಚೌ

ಕ—ಚ- ತ—ರ—ಶ

ಖ—ಚ—ಬ

ಗ—ದ—ನ—ರ—ಸ

ಘ—ಫ—ಮ—ಛ

ಙ—ಓ

ಚ—ಕ—ಖ—ಜ—ತ—ಬ—ಶ

ಛ—ಫ—ಧ—ಭ

ಜ—ಚ—ಬ

ಝ—ರಂ—ಛ

ಞ—ಇ—ಣ

ಟ—ಚ—ಡ—ತ—ಪ

ಠ—ರ—ಥ

ಡ—ಟ

ಢ—ಧ—ಥ

ಣ—ಞ—ಇ

ತ—ಕ—ಚ—ಠ—ಲ—ಶ

ಥ—ಧ—ಢ

ದ—ಗ—ಡ—ಪ—ಮ—ರ—ವ—ಹ

ಧ—ಥ—ಬ

ನ—ಗ—ವ—ಸ

ಪ—ಫ—ಟ—ತ—ದ—ಮ—ವ—ಸ

ಫ—ಘ—ಛ

ಬ—ಓ—ಖ—ಚ—ಜ—ಟ—ದ—ಲ

ಭ—ಖ—ಚ—ಮ—ವ

ಮ—ದ—ನ—ಪ—ಬ—ಯ—ಹ—ದ ಯ—ವ

ಯ—ಮ—ವ

ರ—ಂ—ಕ—ಗ—ಠ—ತ—ದ—ಲ—ಶ

ಲ—ಂ—ೕ—ಅ—ಉ—ಠ—ತ—ರ—ಬ—ವ

ವ—ದ—ನ—ಪ—ಲ—ಹ

ಶ—ಕ ತ—ರ

ಷ—ಪ—ಕ್ಷ

ಸ—ಗ—ನ—ಪ—ಮ—ವ

ಹ—ದ

ಜ—ಅ ದ—ಲ

ಬ—ಲ—ದ—ಉ

ಒತ್ತಕ್ಷರ ಗುರುತುಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಹೋಲಿಕೆ

್ಲ — ್ರ — ್ಕ

್ಗ — ್ನ

್ದ — ್ಧ — ್ವ — ್ಪ — ್ಥ

್ಳ — ್ಠ — ್ಜ

ಕಾಗುಣಿತ ಗುರುತುಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಹೋಲಿಕೆ

1. ಅ > ಇ (ಈ) ಏ (ಐ)
2. ಆ > ಊ ಒ (ಓ) ಔ ಂ
3. ಇ (ಈ) > ಅ ಉ ಏ (ಐ) ಂ
4. ಊ > ಆ ಇ (ಈ) ಂ

2

5. ೞ > ಊ ಒ ೞ (ಓ)

6. ವೆ (ಏ) > ಅ ಇ (ಈ) ಉ

7. ಟ > ೨ ೩

8. ಓ (ಓ) > ಆ ಉ ಊ

9. ಞ > ಆ

10. ೯ > ಲಿ, ೦, ಃ

11. ೦ > ರ್, ಠ, ಲಿ, ೨

12. ಃ > ಠ

ನಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಇಳಿದು ಬಂದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣ ಈ ಅಕ್ಷರದ ರೂಪಸಾದೃಶ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಸುಪುಷ್ಪದೃಷ್ಟಿ—ಸುಪುಷ್ಪದೃಷ್ಟಿ, ನೀರ್ ಮಾನಸ—ನೀಂ ಮಾನಸ, ಜೂಬೆಂಗಂಜುವೆ—ಜೂಜಿಂಗಂಜುವೆ ಮೊದಲಾದ ಪದ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯ, ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯ—ರೇವಾಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯ, ಅಂಡಯ್ಯ—ಆಂಡಯ್ಯ, ನಿಟ್ಟೂರ ನಂಜಯ್ಯ—ಸಿಟ್ಟೂರ ಸಂಜಯ್ಯ ಮುಂತಾದ ಅಂಕಿತನಾಮಗಳಲ್ಲಿಯ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಾಠಭೇದಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ.

ಅಕ್ಷರದ ಧ್ವನಿಸಾದೃಶ್ಯ: ಅಕ್ಷರದ ರೂಪಸಾದೃಶ್ಯದಂತೆ ಧ್ವನಿಸಾದೃಶ್ಯವೂ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಅವು: ಇ ಈ ಕಾರಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಲ ಯಿ ಯೀಗಳೂ, ಎ ಏ ಕಾರಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಯೆ–ಯೆ, ಯೇ ಎಡೆಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'ಯಶ್ರುತಿ' ಯೆಂದು ಹೆಸರು. ಉ ಊ ಕಾರಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವು ವೂ ಗಳೂ ಒ, ಓ ಕಾರಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವ—ವೊ, ವೋ ಕಾರಗಳೂ ಎಡೆಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'ವಶ್ರುತಿ' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇವ

ಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಾಣ, ಮಹಾಪ್ರಾಣ, ಹ್ರಸ್ವ –ದೀರ್ಘ, ಋ –ರು, ಷ-ಶ-ಸ, ಱ-ರ, ೞ–ಳ, ಚ-ಚೆ, ಜ–ಜೆ ವರ್ಣಗಳು ಧ್ವನಿಸಾದೃಶ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಸ್ಥಾನಪಲ್ಲಟಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಉದಾ:

ಭೇರುಂಡ ಬಾಯಿವಡೆದಂತೆ ಇಪ್ಪರ ಭಕ್ತರೆಂತೆಂಬೆ (ಬೆಬವ 719) (**ಬೇರುಂಡ**)

ಪರಮಜಿನೇಂದ್ರವಾಣಿ**ಯೆ** ಸರಸ್ವತಿ (ಆದಿಪು 1—9) (ಯ)

ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆವಂ ಶಿವನ ಸದ್ಭಕ್ತಿ**ಶಸಿಗಳಂ** (ಪುರ 54) (ಶಶಿ)

ಇತ್ಯಾದಿ ಕುಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯಗಳು ಧ್ವನಿಸಾದೃಶ್ಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುವು.

ಬರವಣಿಗೆಯ ರೀತಿದೋಷ: ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ, ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬದಲಾದ ಅಕ್ಷರಗಳ ಮತ್ತು ಒತ್ತುಗಳ ಅನೇಕ ರೂಪತೆ (ಅ—ಲಾ, ಮೀ—ಮಿಾ, ಯಿ—ಯ, ೃ—ೃ, ೣ—ೣ, ಬಿಂದುವಿನ ಅನೇಕ ವಿನ್ಯಾಸ (ಸಂತೆ—ಸನ್ತೆ—ಸ°ತೆ), ಒತ್ತುಗಳ ಅನೇಕ ವಿಧಾನ (ದಿಟ್ಟ—ದಿಟ—ದಿಠ, ಅಣ್ಣ—ಅಂಣ) ಈ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಸಲ ಹಿಂದೆ ಬಿಂದುವಿಟ್ಟು ಮಾಡಬಹುದಾದ ಅನುನಾಸಿಕ ದ್ವಿತ್ವವನ್ನು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಅನುನಾಸಿಕ ವಲ್ಲದಲ್ಲಿಯೂ [ಸುಮತಿಯೆಂಬ **ಹತ್ತಿಯ**ಕೊಂಡು ಸುಮತಿಯೆಂಬ **ಹಂತಿಯ**ಕೊಂಡು (ಚೆಬವ. 1186) ಪುಷ್ಪದತ್ತ—ಪುಷ್ಪ**ದಂತ** (ನುಬಿ. ೧)] ಮಾಡಿದುದುಂಟು.

ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಂಜನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಕ್ಷರದ ಅಂಗವಾಗಿ ಬರುವ ದೀರ್ಘವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಬರೆದರೆ (ಮಾವು) ಅಕ್ಷರದ ಹೊರಗೆ ಬರುವ ದೀರ್ಘವನ್ನು ಹ್ರಸ್ವವಾಗಿಯೇ (ಬೇವು –ಬೆವು) ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಉದಾ: ಕಾಲಾಗ್ನಿಯಂ **ಕೀಡಿ** ಸುತ್ತುವಂತೆ—**ಕಿಡಿ** ಸುತ್ತುವಂತೆ (ಪಂಭಾ. 12 –118). ಇದೇ ರೀತಿ ಅಕ್ಷರದ ಅಂಗವಾಗಿ ಬರುವ ಮಹಾಪ್ರಾಣವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಬರೆದು (ಖಳ), ಅಕ್ಷರದ ಹೊರಗೆ ಬರುವ ಮಹಾಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅಲ್ಪಪ್ರಾಣವಾಗಿಯೇ (ಭರ –ಬರ) ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಉದಾ: **ಬಂಧು** ಶೋಕದೊಳೆ ಪೊರ್ದಿದ – **ಬಂದು** ಶೋಕದೊಳೆ ಪೊರ್ದಿದ (ಗದಾ. 5—9). ವಿರಾಮ ಚಿಹ್ನೆ ಬಳಸದಿರುವುದು, ಪದಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಬಿಡಿಸಿ ಬರೆಯುವುದು, ಹೆಸರಿಸವೆ ಚರಣ ಮುರಿಯದೆ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದು ಮೊದಲಾದವು ಎಷ್ಟೋ ಪಾಠಭೇದಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿವೆ. ಉದಾ: 1. ಮೇರು ಗುಣವನಱಸುವುದೆ ಕಾಗೆಯಲ್ಲಿ ಮೇರುಗುಣವನಱಸುವುದೆ ಕಾಗೆಯಲ್ಲಿ, (ಬ. ವ 67), 2. ನೆತ್ತಮನಾಡಿ ಭಾನುಮತಿ, ಸೋಲ್ತಡೆ ಸೋಲಮನೀವುದೆಂದು ಕಾಡುತ್ತಿರೆ—ನೆತ್ತಮನಾಡಿ ಭಾನುಮತಿ ಸೋಲ್ತಡೆ, ಸೋಲಮನೀವುದೆಂದು ಕಾಡುತ್ತಿರೆ, (ಪಂ. ಭಾ. 9 - 69). ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬರುವ "ಪದ್ಯರಚನೆಯೊಳ್ ಕಾಳಿದಾಸನುಂ ಗದ್ಯರಚನೆಯೊಳ್ ಬಾಣನುಂ ಮುಂ ಕವಿಗಳಿರ್ವರುಂ ನಗಬ್ದಿರದಱಿಂ ಸತ್ಕವಿಗಳಿರ್ವರು ಮೆಮಗಭಿವಂದ್ಯರ್." ಪದ್ಯನಾಮ ಹೆಸರಿಸದ ಕಾರಣ, ಚರಣ ಮುರಿಯದ ಕಾರಣ ಈ ಬಂಧದ ಹೆಸರು ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದೆ. ಕೆಲವು ಸಲ ಈ ಕ್ರಿಯೆ ಇನ್ನೂ ದೂರ ಹೋಗಿ ಬರವಣಿಗೆಯೊಂದು ಗದ್ಯವೋ ಪದ್ಯವೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಉದಾ:

ವ ।। ಅದೆಂತೆನೆ - ಸ [ಮುನ್ನಿಷ] ಧ್ವಿವಿಧರತ್ನಮಾಲಾ ಪ್ರಭಾಬಿದಾರುಣ ಜಲಪ್ಲ (ವಾ) ವಿಳವಿಳೋಳ ವೀಚೀರಯು ಪ್ರದಾರಿತ ಕುಳಾಚಲೋದ ಧಿಪರೀತಮಾಗಿರ್ದ ಜಂಬೂದ್ವೀಪ ದೊಳಗುಂಟು ನಾಡು ಕುರುಜಾಂಗಣನಾಮದಿಂ ।। ಎಂಬ ಗದ್ಯಭಾಗ ಪಂಪಭಾರತದ 'ಘ' ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ 'ಪೃಥ್ವಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ವೃತ್ತವಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ.

ಅವಸ್ಥಾಭೇದ—ಪ್ರಾಂತಭೇದ : ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನವಾಗುತ್ತ ನಡೆಯುವುದು ಭಾಷೆಯ ಗುಣಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಹೊರ ಗುಳಿಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದುದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಲಿಪಿಕಾರ ತನಗರಿಯದಂತೆ ತನ್ನ ಕಾಲ— ದೇಶಗಳ ಭಾಷೆಯನ್ನು ನಕಲು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. "ಪೊನ್ನನ ಪಂಪನ ಸುಜ ನೋತ್ತಂಸನ"—"ಹೊನ್ನನ ಹಂಪನ ಸುಜನೋತ್ತಂಸನ" (ದರ್ಪಣ), "ಎನ್ನ ಚಿತ್ತ ಅತ್ತಿಯ ಹಣ್ಣು ನೋಡಯ್ಯ"—"ಎನ್ನ ಚಿತ್ತ ಹತ್ತಿಯ ಹಣ್ಣು ನೋಡಯ್ಯ" (ಬವ 29), "ನೀರ ನೀಸುವನ ದೇಹ ಬಳಲುವುದಲ್ಲದೆ ನೀರ ಬಳಲುವುದೆ ? "ನೀರನೀಜುವನ ದೇಹ ಬಳಲುವು ದಲ್ಲದೆ ನೀರ ಬಳಲುವುದೇ ?" (ಅವ. 1199), "ಬಚ್ಚಿಸಿದ ಬಣ್ಣಂಗಳಂ"—"ಬಚ್ಚಿಸಿದ ಬನ್ನಂಗಳಂ" (ಕಕಾ 66ಗ), "ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲರಿವು ಹುಗದು"—"ಗ್ನಾನವಿಲ್ಲರಿವು ಹುಗದು" (ಸೋಚಾ. 1—43)ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಅವಸ್ಥಾಭೇದ, ಪ್ರಾಂತಭೇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ.

ತಾಳಲಯದ ಪ್ರಭಾವ : ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಡುವಾಗ ತಾಳಲಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪದಗಳ ಸಂಘಟನೆ ವಿಘಟನೆ, ಅಕ್ಷರಗಳ ಧ್ವನಿವ್ಯತ್ಯಾಸ ತಲೆದೋರಿ ಹಾಡುತ್ತ ಬರೆವ, ಹಾಡುವುದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಬರೆವ ಲಿಪಿಕಾರರಿಂದಲೂ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯಗಳುಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಉದಾ : "ಮೊಲೆ ಮುಡಿ ಬಂದರೆ ಹೆಣ್ಣೆಂಬರು......" ಇದನ್ನು ಅಂಶಲಯದ ಪ್ರಕಾರ ಹಾಡುವಾಗ ಎರಡನೆಯ ಅಂಶವಾದ "ಮು" ಗುರುವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಹಿಗ್ಗುವುದು ಸಹಜ. ಆಗ 'ಮೊಲೆ ಮೂಡಿ ಬಂದರೆ' ಎಂಬ ಪಾಠ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. "।ಆಧಾರ। ವಿಡಿದಂ ವೇ। ೪ದನಾಗ। ಸಂಗಯ್ಯ" ಈ ಸಾಂಗತ್ಯ ಸಾಲು ತಾಳ ಲಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವಲ್ಲಿ ಬಹಶಃ "ನಾಗಸಂಗಯ್ಯ" ಎಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ ಬದಲು 'ಸಂಗಯ್ಯ' ಎಂಬ ಪಾಠ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

III. **ಅನವಧಾನಿತಸ್ಖಾಲಿತ್ಯ :** ಉದ್ದೇಶಿತ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯ ತಿಳಿದು ತಿಳಿದೂ ಪಾಠ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದು, ಅನುದ್ದೇಶಿತ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯ ಬಲವಾದ ಯಾವುದೋ ಅನ್ಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಪಾಠ ವ್ಯತ್ಯಾಸಮಾಡುವುದಾದರೆ ಈ ಅನವಧಾನಿತ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯಕ್ಕೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾರಣವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ಪಾಠ ಏನೂ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವುದೇ ರೂಪ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಬರೆದುದನ್ನೇ ಬರೆಯುವ : (ಪುಟ್ಟಿದೊಸಗೆಯೊಳಗೆ [ಗೆ] ಮರುಳುಗೊಂಡು), ಇದ್ದುದನ್ನು ಬಿಡುವ: (ಕಾಯ[ಕ]ವೇ ಕೈಲಾಸ), ಇದ್ದುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಲ್ಲದುದನ್ನು ಬರೆಯುವ : (ಮದಾಂಧ ಸಿಂಧುರದ ವಿಸಟಂ[ಯಂ] ಬರಿಯಂ), ಇದ್ದುದನ್ನು ಪಲ್ಲಟಿಸಿ ಬರೆಯುವ : (ಶರಣರನು ಭಾವ ಗಜ[ಜಗ]ವೈದ್ಯವಯ್ಯಾ), ಮಾರ್ಜನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದುದನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ : (ಹಮಿ

ಹನ್ನೆರಡು [ವರುಷ] ಸಂವತ್ಸರ ಹಿಂದಾಯಿತ್ತು) ದೋಷಗಳನ್ನು ಲಿಪಿಕಾರರು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಲಿಪಿಕಾರ ಒಮ್ಮೆ ಸ್ವಲ್ಪ ತಪ್ಪಿದರೆ ಸಾಕು. ಆ ಅಲ್ಪ ತಪ್ಪು ಪ್ರತಿ, ಮರುಪ್ರತಿ, ಬಳಿಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾರಣಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ತಪ್ಪು ತಪ್ಪಾಗುತ್ತಲೇ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಒಂದು ತಪ್ಪಿನ ಹಿಂದೆ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಕಾರಣಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಉದಾ: ಆಲಿಕಲ್ಲ ಪರಳಿನಂತೆ (ವಾರಿ, ಅರಿ, ಹರಿ, ಆರಿ).

ಆಲಿಕಲ್ಲ

ಆರಿಕಲ್ಲ (ಅಕ್ಷರದ ರೂಪಸಾದೃಶ್ಯ)

(ಅಕ್ಷರದ ರೂಪಸಾದೃಶ್ಯ) ಅರಿಕಲ್ಲ — ವಾರಿಕಲ್ಲ (ಅನ್ಯಥಾಜ್ಞಾನದೋಷ)

(ಪ್ರಾಂತಭೇದ) ಹರಿಕಲ್ಲ

ಹೀಗೆ ಒಂದು ಪಾಠ ಹಲವು ಬಗೆಯ ದಾಳಿಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಬದಲಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ಪರಿಷ್ಕರಣಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಒದಗುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳೆಂದರೆ ಇಂತಹ ದೋಷಯುಕ್ತ ಪಾಠಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡುವು.

ಒಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹುಟ್ಟಿರಬಹುದಾದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಮೂಲಪ್ರತಿ ಮತ್ತು ಪರಂಪರಾಗತಪ್ರತಿಗಳೆಂದು ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಕವಿಯ ಕೈಯಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಕವಿಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟುದು ಮೂಲಪ್ರತಿ. ಇದರ ನಕಲು—ಬಳಿನಕಲು—ಮರುನಕಲುಗಳೆಲ್ಲ ಪರಂಪರಾಗತ ಪ್ರತಿಗಳು. ಕನ್ನಡದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಸಂಪಾದನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೂಲಪ್ರತಿ ದೊರೆಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಸಿಗುವುವೆಲ್ಲ ಪರಂಪರಾಗತ ಪ್ರತಿಗಳೇ. ಈ ಪರಂಪರಾಗತ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದುವು ಶುದ್ಧಸಂತಾನ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಲ್ಲದುವು ಅಶುದ್ಧ ಸಂತಾನ. ಸಂಪಾದನಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಫಲಗೊಳಿಸುವುವು ಶುದ್ಧಸಂತಾನಪ್ರತಿಗಳು. ಒಂದು ಕೃತಿಯ ಮೂಲಪ್ರತಿಯೇ ಆಗಲಿ ಪರಂಪರಾಗತ ಪ್ರತಿಯೇ ಆಗಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ಲಭಿಸಿದಲ್ಲಿ "ಏಕೈಕ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ" ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಾಗವರ್ಮನ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾದಂಬರಿ, ಮಧುರನ ಧರ್ಮನಾಥಪುರಾಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕವು "ಏಕೈಕ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ"ಗಳು. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಒಂದು ಕೃತಿಯ ಮೂಲಪ್ರತಿಯೇ ಆಗಲಿ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಕಾರಣದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಪಾಠಾಂತರದ ದಾಳಿಯಿಂದ ದೂರವುಳಿದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ "ಸಂರಕ್ಷಿತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ"ಯೆನಿಸಿಕೊಳುತ್ತದೆ. ಮೂಡಬಿದಿರೆ ಶ್ರುತಭಾಂಡಾರದಲ್ಲಿದ ಧವಲಾ, ಜಯಧವಲಾ, ಮಹಾಧವಲಾ, ಗ್ರಂಥಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ.

ಸಂಪಾದಕನು ಈ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಸ್ವಾಲಿತ್ಯ ಸ್ವರೂಪ, ಹಸ್ತಪ್ರತಿಸ್ವರೂಪಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಐದು ಹಂತಗಳಿವೆ: 1. ಸಾಮಗ್ರಿಸಂಕಲನ, 2. ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ವಂಶಾವಳಿ ನಿರ್ಣಯ, 3. ಪಾಠಸಂಕಲನ, 4. ಪಾಠಪರಿಷ್ಕರಣ, 5. ಉನ್ನತವಿಮರ್ಶೆ. ಈ ಐದೂ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕ ತುಂಬ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ನಡೆದಷ್ಟೂ, ಸಂಪಾದನ ಕಾರ್ಯ ಸಮುಜ್ವಲಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

1. **ಸಾಮಗ್ರಿಸಂಕಲನ**: ಈ 'ಸಾಮಗ್ರಿ ಸಂಕಲನ'ವು ಸಂಪಾದಿಸಬಯಸಿದ ಕೃತಿಯ 'ಹಸ್ತಪ್ರತಿ'ಗಳು ಸಂಪಾದನೆಗೆ ನೆರವಾಗುವ 'ಇತರ ಕೃತಿ' ಗಳು ಎಂದು ಎರಡಂ ತೆರನಾಗಿದೆ.

ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ಮೂಲಪ್ರತಿ ಸಿಕ್ಕರೆ ಸಂಪಾದನಕಾರ್ಯ ತುಂಬ ಸುಲಭ. ಆದರೆ ಸಿಗುವುವೆಲ್ಲ ಪರಂಪರಾಗತಪ್ರತಿಗಳೇ. ಇವು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವೈವಿಧ್ಯ, ಕಾಲದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಚೀನ, ಭಾಷಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದೋಷರಹಿತ, ಸಂತಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶುದ್ಧ, ಸ್ವರೂಪ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಮತ್ತು ಪರಿಸ್ಫುಟವಾಗಿರಬೇಕು.

'ಇತರ ಕೃತಿ'ಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವ ಕೃತಿಯ ವಸ್ತುಮಾತ್ರಕ್ಕೆ, ಅನುವಾದ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಅದೇ ಕವಿಯ ಅನ್ಯ ಕೃತಿಗಳು, ಅದೇ ವಸ್ತುವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಅನ್ಯರ ಕೃತಿಗಳು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

2. **ವಂಶಾವಳಿಯ ನಿರ್ಣಯ**: ಒಂದು ಕೃತಿಯ ನಕಲುಗಳು ಬೆಳೆಬೆಳೆದಂತೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕುಟುಂಬಗಳು ಏರ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಸಂಪಾದಕನು ಈ ಎಲ್ಲ ಕುಟುಂಬಗಳ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮಾರ್ಗಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಪಾಠಾಂತರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕುಟುಂಬದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಪ್ರತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಮೂಲಪಾಠವನ್ನು ಗೊತ್ತುಹಚ್ಚಲು ಅನುಕೂಲ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದೇಶೀಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಪಾಠಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅರಣ್ಯವೇ ತಲೆದೋರಿರುವುದರಿಂದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕುಟುಂಬದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಪ್ರತಿಗಳು ಮೂಲ ಪಾಠವನ್ನು ಗೊತ್ತುಹಚ್ಚುವಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕುತಪ್ಪಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಮಾರ್ಗಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಒಂದೊಂದು ಕುಟುಂಬದ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನೂ ದೇಶಿಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಕುಟುಂಬದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನೂ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ವಿಹಿತ. ಹೀಗೆ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ "ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ವಂಶಾವಳಿ ನಿರ್ಣಯ" ವಿಧಾನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಕುಟುಂಬದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರ ನಕಲು ಇನ್ನೊಂದಿದ್ದರೆ ಅವು ಮಾತೃಕಾ ಪ್ರತಿ ಪುತ್ರಿಕಾಪ್ರತಿ. ಒಂದು ಮೂಲದಿಂದ ಎರಡು ಇಲ್ಲವೆ ಎರಡಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರತಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಅವು ಸೋದರ ಪ್ರತಿಗಳು.

ಮೂಲದಿಂದ ಎಂದೋ ಸಿಡಿದು ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಅವು ಸದಸ್ಯಪ್ರತಿಗಳು. ಈ ರೀತಿ ಇರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ವಂಶಸಂಬಂಧವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲು 'ಸಂಯೋಜಕ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯ' ಮತ್ತು 'ವಿಚ್ಛೇದಕ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯ' ಎಂಬ ಎರಡು ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕು. ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಆಯ್ದುಕೊಂಡ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯ ಪಾಠಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಹೋಲಿಕೆ ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದರೆ 'ಸಂಯೋಜಕ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯ'ಗಳೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವು ಆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಯೋಜನೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಪರಸ್ಪರ ಹೋಲಿಕೆ ರೂಪದಲ್ಲಿರದಿದ್ದರೆ ವಿಚ್ಛೇದಕ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯಗಳೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಅವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚ್ಛೇದನೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂಯೋಜಕ ಹಾಗೂ ವಿಚ್ಛೇದಕ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯಗಳ ಬಲದಿಂದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕು. ಈ ಬಗೆಯ ಕುಟುಂಬನಿರ್ಣಯದಿಂದ ಉಪಯುಕ್ತವಲ್ಲದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಉಪಯುಕ್ತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸಂಪಾದನಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರಮ ಕಡಿಮೆ, ಲಾಭ ಅಧಿಕ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಣ್ಣುತಪ್ಪಿ ಸೇರಿಕೊಂಡ ಒಂದೇ ಒಂದು ಕುಲಗೆಟ್ಟ ಪ್ರತಿ ಸಂಪಾದಕನ ಕಾರ್ಯೋದ್ದೇಶಕ್ಕೂ ತೊಂದರೆಕೊಡುತ್ತದೆ. ಸಮಯಸಾಧಿಸಿ ಸಂಪಾದನಶುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಹಾಳುಮಾಡುತ್ತದೆ.

3. **ಪಾಠಸಂಕಲನ:** ಯಾವುದೇ ಕೃತಿಯು ಮೂಲಪ್ರತಿಕೃತಿಯೆಂದರೆ ಪಾಠ. ಆಯ್ದುಕೊಂಡ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೃತಿಗೆ ಸಿಗುವ ಎಲ್ಲ ಭಿನ್ನಪಾಠಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದೇ ಪಾಠಸಂಕಲನ. ಈ ಕಾರ್ಯ ತುಂಬ ಶ್ರಮದಾಯಕ, ಬೇಸರದಾಯಕ. ಸಾಮಾನ್ಯ ನೋಟಕ್ಕೆ ಅಪ್ರಯೋಜಕವೆನಿಸಬಹುದಾದ ಪಾಠವೇ ತುಂಬ ಪ್ರಯೋಜಕವೆನಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದೂ ಬಿಡದಂತೆ ಭಿನ್ನಪಾಠಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಉದಾ: ಕವಿ ರನ್ನನಿಗೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ತೈಲಪನು ನೀಡಿದ ಗೌರವವಸ್ತುಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ "ಮದನನವತಾರ"ದ ಉಲ್ಲೇಖ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಇರುವ 'ಮದನಾವತಾರ' ಎಂಬ ಪಾಠವನ್ನು ನಿರುಪಯುಕ್ತವೆಂಬಂತೆ ಅಜಿತ ಪುರಾಣದ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ 'ಮದನಾವತಾರ'ವು ಒಂದು ಛತ್ರವಿಶೇಷವೆಂದು ಕೂಡಲೂರ ತಾಮ್ರಪಟ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ನಿರಾಕೃತಪಾಠವಾದ 'ಮದನಾವತಾರ'ವೇ ಸ್ವೀಕಾರಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಈಗ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೆಲವು ಸಲ ಒಂದು ಪಾಠ ಪ್ರಸ್ತುತಕ್ಕೆ ಅಪ್ರಯೋಜಕವೆನಿಸಿದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಪ್ರಯೋಜಕ— ಭಾಷಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಇತ್ಯಾದಿ- ಬೆಲೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಪಂಪಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ 'ಬರೆಹಕಾಜಿರ ಕೈಗಳ ಕೇಡು' ಎಂಬಲ್ಲಿಯ 'ಹ'ಕಾರಕ್ಕೆ ಎಂಥ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಬೆಲೆಯಿದೆಯೆನ್ನುವುದು ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಸಣ್ಣದೊಡ್ಡ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಲೇಸು. ಪ್ರತಿಗಳು ಬಹಳವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಚೌಕ ಮನೆಯ ಹಾಳೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಹೆಚ್ಚು ಯೋಗ್ಯಪ್ರತಿಯ ಒಂದೊಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಒಂದೊಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಮಿಕ್ಕ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಭಿನ್ನಪಾಠಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತತ್ಸಂಬಂಧ ಪಾಠಗಳ ಕೆಳಗೆ ಬರೆಯಬೇಕು. ಪ್ರತಿಗಳು ಬಹಳವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಪಾಠಗಳನ್ನು ಮಾರ್ಜಿನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಣ್ಣದ ಪೆನ್ಸಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಗುರುತಿಸಬೇಕು.

4. **ಪಾಠಪರಿಷ್ಕರಣ**: ಪಾಠಸಂಕಲನದ ಮುಂದಿನ ಹೆಜ್ಜೆ ಪಾಠಪರಿಷ್ಕರಣ. ಸಂಪಾದಕನ ಅಗ್ನಿಪರೀಕ್ಷೆಯ ಪ್ರಸಂಗವಿದು. ಇಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಉದ್ದೇಶಿತ, ಅನುದ್ದೇಶಿತ ಮತ್ತು ಅನವಧಾನಿತ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯಗಳಿಂದುಂಟಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ದೋಷಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು 'ಲೇಖನಸಂಭಾವ್ಯತೆ', ಅಸಾಮಾನ್ಯ ದೋಷಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು 'ಅಂತಃ ಸಂಭಾವ್ಯತೆ', ಉದಾ: 1) ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂಬುದು ಸಂತೆಯ ಸುದ್ದಿ. ಪುರಾಣವೆಂಬುದು ಪುಂಡರ ಗೋಷ್ಠಿ (ಅವ. 465 ಶುದ್ಧಿ) 2) ಕೆಸರುಗಲ್ಲನಿಕ್ಕಿ ಧರೆಮೇರುವ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ (ಚೆವ 4 ನಿಕ್ಕಿದರೆ).

ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲೇಖನಸಂಭಾವ್ಯತೆಗೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಅಂತಃ ಸಂಭಾವ್ಯತೆಗೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳೆನಿಸಿವೆ. ಲೇಖನಸಂಭಾವ್ಯತೆ ಲಿಪಿಕಾರಮನೋಧರ್ಮವನ್ನರಿತು ಮಾಡುವ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದರೆ, ಅಂತಃಸಂಭಾವ್ಯತೆ ಕವಿಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಅರಿತು ಮಾಡುವ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಲೇಖನಸಂಭಾವ್ಯತೆ ನಿಂತಲ್ಲಿಂದ ಅಂತಃಸ್ಸಂಭಾವ್ಯತೆ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಶುದ್ಧ ಪಾಠವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವಲ್ಲಿ ಇವೆರಡರ ಬೆಂಬಲ ಅವಶ್ಯ.

ಹೀಗೆ ಸತ್ಯಪಾಠವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡ ತರುವಾಯ ಸಂಪಾದಕನು ನಾಲ್ಕು ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಬೇಕು. 1. ಸ್ವೀಕರಣ 2. ವರ್ಜನ, 3. ಸಂದೇಹ, 4. ಪರಿಷ್ಕರಣ. "ಕವಿಯ ಕೈಯಿಂದ ಇಳಿದು ಬಂದುದು ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಪಾಠ ಸ್ವೀಕರಣ, ಕವಿಯ ಕೈಯಿಂದ ಇಳಿದುಬಂದುದಾಗಿರದೆ ಸಹೃದಯ ಮತ್ತು ಲಿಪಿಕಾರರ ಕೈವಾಡದಿಂದಾದುದು ಎಂದು ಕೈಬಿಡುವ ಪಾಠ ವರ್ಜನ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸತ್ಯ, ಇನ್ನೊಂದು ಅಸತ್ಯ. ಈ ಸತ್ಯ–ಅಸತ್ಯಗಳ ಮಧ್ಯ ಜೋಲಿಹೊಡೆಯುವ ಪಾಠ ಸಂದೇಹ. ಒಂದು ಸಂದೇಹಪಾಠವನ್ನು ಆವಶ್ಯಕ ತಿದ್ದುಪಡಿಯೊಂದಿಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಪರಿಷ್ಕರಣ."

ಸ್ವೀಕರಣ— ವರ್ಜನಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಗಳು. ಸ್ವೀಕರಣ ವರ್ಜನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದರೆ, ವರ್ಜನ ಸ್ವೀಕರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. "ಕೊಳನ ತಡಿಯಲೊಂದು ಹೊಲಸು ಕುಳ್ಳಿರ್ದಡೇನು ಕಳಹಂಸಿಯಾಗಬಲ್ಲುದೆ ? (ಬವ. 98— ಹೊಲಸು). ಈ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿ 'ಹೊಲಸು' ಸ್ವೀಕರಣ, 'ಹೊಲಸು' ವರ್ಜನ. ಈಗ ಸ್ವೀಕರಣವನ್ನು ಮೇಲೆ ವರ್ಜನವನ್ನು ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ಅವುಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅಂಕಿಯಿಂದ ಸೂಚಿಸಬೇಕು.

ಆ ಕಡೆ ವರ್ಜನಕ್ಕೆ, ಈಕಡೆ ಸ್ವೀಕರಣಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ, ಪರಿಷ್ಕರಣಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆನಿಸಿದ ಪಾಠ ಸಂದೇಹವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಪಾಠವನ್ನು ವಕ್ರಕಂಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆಚಿಹ್ನೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಉದಾ:

ಸಂಡಿಗೆಲ್ಲಂ ಸಲ್ಲದ ಕ। ನ್ನಡ(?)ದೊಳ್ ಚತ್ತಾಣವುಂ ಬೆದಂಡೆಯುಮೆಂದೀ।
ಗಡಿನ ನೆಗಳ್ತೆಯ ಕಬ್ಬದೊ। ಳೊಡಂಬಡಂ ಮಾಡಿದರ್ ಪುರಾತನ ಕವಿಗಳ್ ॥

'ಸಂದೇಹ'ವು ಜಟಿಲವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ 'ಪಾಠಗ್ರಂಥಿ' ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಸಂದೇಹದಲ್ಲಿ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಅರ್ಥಸಾಧ್ಯವಿರಬಹುದು, ಪಾಠಗ್ರಂಥಿಯಲ್ಲಿ ಅದೂ ಸಾಧ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪದರೂಪ, ಛಂದೋರೂಪಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಎಷ್ಟೋ ಪಾಠಗ್ರಂಥಿಗಳು "ಎನಿತು ಕಾಲ ಕಲ್ಲು ನೀರೊಳಗಿದ್ದರೇನು ? ನೆನೆದು ಮೃದುವಾಗಬಲ್ಲುದೆ" ಎಂಬಂತೆ ನೆನೆಗುದಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಧಾನ್ಯದಂತೆ ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ಸವಾಲಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿವೆ.

ಕಣ್ಣೆದುರಿಗಿರುವ ಎಲ್ಲ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಉತ್ತಮವೆನಿಸುವ ಪಾಠವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಇಲ್ಲವೆ ಇದ್ದೊಂದು ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕಪಾಠವನ್ನು ಅಥವಾ ನಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಪಾಠವನ್ನು ಲೇಖನಸಂಭಾವ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಅಂತಃಸಂಭಾವ್ಯತೆಗಳ ಬಲದಿಂದ ತಿದ್ದುಪಡಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು "ಪರಿಷ್ಕರಣ". ಇದನ್ನು ಚೌಕಕಂಸಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ಉದಾ : "ತಿಂದು ಗಾದೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಗುರು ಬೀಳ್ವಂತೆ" ಎಂಬುದನ್ನು "ತಿಂ[ದ ಗಂ]ದೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂದುಗುರು ಬೀಳ್ವಂತೆ" ಎಂದು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಬಹುದು. ಇದೇ ರೀತಿ "ಆ ಸೂಳೆಗೇರಿಯ ಕೆಲಬಲದೊಳು ನಾಗ। ಕೇರಿಯೊಪ್ಪಿಹವು" ಎಂಬುದನ್ನು ಛಂದಸ್ಸು, ಆದಿಪ್ರಾಸ. ಅರ್ಥದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ "ನಾಗ [ವಾಸದ]" ಎಂದು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಇದ್ದ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ, ಇಲ್ಲದ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಪರಿಷ್ಕರಣ ತೀರ ಊಹೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು 'ಊಹಾತ್ಮಕಪರಿಷ್ಕರಣ'ವೆಂದು ಕರೆಯುವರಾದರೂ ಪರಿಷ್ಕರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಊಹೆಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳ ಮಧ್ಯದ ಅಂತರವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಊಹಾತ್ಮಕಪರಿಷ್ಕರಣ ಎಂಬ ಪಾರಿಭಾಷಿಕಪದವನ್ನು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ದೂರವಿಡುವುದು ಲೇಸು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪಾಠವಿಮರ್ಶೆಯ ಕಾರ್ಯ ಮುಗಿಯುವುದಾದರೂ ಇಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯವಾದುವು, ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು, ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುಬಂಧಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸುವುದು. ಆಗ ಮಾತ್ರ "ಪಾಠವಿಮರ್ಶೆ"ಯು 'ಉನ್ನತವಿಮರ್ಶೆ' ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದ ಸಂಪಾದಿತ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಮೊದಮೊದಲು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವಿಮರ್ಶೆ ಪ್ರಧಾನವಾದ, ಆಮೇಲೆ ರಸವಿಮರ್ಶೆ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಉಪೋದ್ಘಾತಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು. ಈಗ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಮರ್ಶೆ ಮತ್ತು ದರ್ಶನ ವಿಮರ್ಶೆಗಳತ್ತ ನಮ್ಮ ಸಂಪಾದಕರು ಗಮನ ಹರಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಕೃತಿಯ ಕೊನೆಗೆ ಜೋಡಿಸಬೇಕಾದ ಅನುಬಂಧಗಳು ಆ ಗ್ರಂಥದ ಅಂಗಾಂಗಗಳನ್ನು ತೆರೆದುತೋರಿಸುವ ಕೀಲಿಕೈಗಳು. ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ದಿಕ್ಕು ತೋರಿಸುವ ತೋರುಗೈಗಳು (Sign board). ಇವು 'ಗ್ರಂಥವಿವರಕ' 'ಗ್ರಂಥಪೂರಕ' ಎಂದು ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿವೆ. ಗ್ರಂಥ ವಿವರಕದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಸ್ಥ ಪದ್ಯಗಳ ಆಕಾರಾದಿ, ಉದ್ಧರಣೆ, ಪಾರಿಭಾಷಿಕಪದ, ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮ—

ಸ್ಥಳನಾಮಕೋಶ, ಗಮನಾರ್ಹ ಪದಸೂಚಿ, ಶಬ್ದಕೋಶ, ಗ್ರಂಥಋಣ, ಸಂಕ್ಷೇಪ— ಸಂಕೇತ ಸೂಚಿ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಭಾಗಗಳು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. 'ಗ್ರಂಥಪೂರಕ'ದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥದ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಬಹುದಾದ ಆಕರ ಕೃತಿಯು ಮತ್ತು ಸಮಾನ ಕೃತಿಗಳ ಸಾಮ್ಯ— ವೈಷಮ್ಯಗಳ ವಿವರಣೆ, ಪ್ರಭಾವಮಾಡಿದ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವ ಪಡೆದ ಕೃತಿಗಳ ಪದ್ಯ ಇಲ್ಲವೆ ಗದ್ಯಭಾಗಗಳ ಸೂಚನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಗತಿಗಳು ಎಡೆಪಡೆಯಬೇಕು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೃತಿಯ ಅಂತ ರಂಗ— ಬಹಿರಂಗವಲಯಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಈ ಉಪೋದ್ಘಾತ ಮತ್ತು ಅನುಬಂಧಗಳು ಯೋಗ್ಯದಿಕ್ಸೂಚಿಯಾಗಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಗ್ರಂಥಗೌರವ ಅಧಿಕವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪಾಠಪರಿಷ್ಕರಣ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕನು ಕೆಲವು ಸಂಕೇತ ಮತ್ತು ಸಂಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದು ಈಗ ತೀರ ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮರೆತುದನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ದುದರ ಸೂಚನೆಗೆ ಹಂಸಪಾದ, ಕತ್ತರಿಗುರುತುಗಳನ್ನೂ ತಪ್ಪಾದುದನ್ನು ಬಿಡಲು ಸೂಚಿಸು ವಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಭಾಗದ ಆದ್ಯಂತಕ್ಕೆ ವಕ್ರಕಂಸ, ಕೆಳಗೆ ಅಥವಾ ಮೇಲೆ ಚುಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲವೆ ಗೆರೆಗಳನ್ನೂ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಧುನಿಕ ಸಂಕೇತಗಳು ಇವುಗಳಿಗಿಂತ ತೀರ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆದಿವೆ. ಪಶ್ಚಿಮದ ಪಂಡಿತರು ಶಾಸನಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದ ಈ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು, ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ತಾವು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಅವರು ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸಂಪಾದನೆಯ ಇತಿಹಾಸದ ಎರಡನೆಯ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿದ ಕಿಟಲ್, ರೈಸ್ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಬಳಕೆ, ಈವರೆಗೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಕೆಲವರು ಅಂಕಿ, ಕತ್ತರಿ, ತ್ರಿಕೋನ, ಬಾಣ, ನಕ್ಷತ್ರ, ಹಲವು ಬಗೆಯ ಕಂಸ ಚಿಹ್ನೆ–ಪ್ರಶ್ನೆ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೆ ಬಂದಂತೆ ಬಳಸಿ ಸಂಪಾದನೆಯನ್ನು ಜಟಿಲಗೊಳಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಅಭ್ಯಾಸಿಗೆ ವಾಚನಕ್ಲೇಶತೆಯುಂಟಾಗುತ್ತಲಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪಾಠಸಂಬಂಧಸೂಚ ನೆಗೆ ಅಂಕಿಯನ್ನು, ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಪಾಠದ ಮುಂದೆ ಕಂಸಾಂತರ್ಗತ ಪ್ರಶ್ನೆ ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು, ಪರಿ ಷ್ಕರಣಕ್ಕೆ ಪಾಠವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಚೌಕಕಂಸವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರದ ಚಿಹ್ನೆ ಗಳಂತೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವುದಿಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಸಾಲುವುದಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಇಂದು ಕೆಲವು ಹೊಸ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಒಮ್ಮತದಿಂದ ರೂಢಿಗೆ ತರುವ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ.

ಇನ್ನು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಮತ್ತು ಸಹಾಯಕ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸೂಚನೆಗಾಗಿ ಸಂಕ್ಷೇಪ (Abbreviations) ಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಕಿರುಗಾತ್ರ, ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿರಬೇಕಾದ ಇವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ದೊರೆತ ಸ್ಥಳ, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಒಡೆಯರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರ ಬೇಕು. ಉದಾ : ಮೈಸೂರು ಪ್ರತಿ = ಮೈ. ಹಳಕಟ್ಟಿಯವರ ಪ್ರತಿ = ಹ ಇತ್ಯಾದಿ. ಸಹಾ ಯಕ ಗ್ರಂಥದ ನಾಮಸಂಕ್ಷೇಪಗಳು ನೋಡಿದ ತಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥನಾಮವನ್ನು ನೆನಪಿಸುವಂತಿರ ಬೇಕು. ಉದಾ : ಪಂಭಾ ; ಶಮದ—ಇತ್ಯಾದಿ. ಈ ಸಂಕ್ಷೇಪ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಒಂದೇ ಬಗೆ ಯಾಗಿರಬೇಕೇ ಹೊರತು ಒಂದು ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತ ಹೋಗ

ಬಾರದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟುತನ ಹಾಳಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಗ್ರಂಥನಾಮದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂದೇಹ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಓದುಗನಿಗೆ ಇವು ಗೊಂದಲವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವಂತಿರ ಬಾರದು.

ಈವರೆಗೆ ವಿವರಿಸಿದ ಸರ್ವಸಂಗತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಸಂಪಾದನಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಸಂಪಾದಕನ ವ್ಯಾಸಂಗವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮಿಗಿಲಾಗಿರಬೇಕು. ಸಮಾಜದ ಗರ್ಭದಿಂದ ಕವಿ, ಕವಿಯ ಗರ್ಭದಿಂದ ಕೃತಿ ಮೂಡಿಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಸಮಾಜದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ಕವಿಯ ಮನಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಕೃತಿಯ ಮಹತಿಗಳ ಅರಿವಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಆತನು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು. ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾವ್ಯ ಸಮಕಾಲೀನ ಮೌಲ್ಯಗಳ, ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಆದರ್ಶಗಳ ಕಲಾತ್ಮಕಸೃಷ್ಟಿಯಾದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಯುಗವೇ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದೆಂದರೆ ಯುಗವೆಂಬ ಅಖಂಡಶಿಲಾಗರ್ಭದಿಂದ ಗ್ರಂಥಗೊಮ್ಮಟನನ್ನು ಕಂಡರಿಸಿ ತೆಗೆದಂತೆ. ಕಂಡರಣೆ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಕೈತಪ್ಪಿ ಬಿದ್ದ ಉಳಿಯ ಏಟು ಮೂರ್ತಿಯ ಮಾಟವನ್ನೇ ಭಗ್ನಗೊಳಿಸುವ ಹಾಗೆ, ಕಣ್ತಪ್ಪಿಮಾಡಿದ ಸಂಪಾದನೆ ಗ್ರಂಥಗೌರವವನ್ನೇ ಹಾಳುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದುದು ಬಿಂಬ-ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಭಾವ. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮೇಣ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ ದುಷ್ಟಪಾಠಗಳಿಂದಾಗಿ ಈ ಅನ್ಯೋನ್ಯಭಾವ ತಪ್ಪಿ ಹೋಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ದುಷ್ಟಪಾಠಗಳನ್ನು ಋಜುಗೊಳಿಸುವುದೆಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಮಾಜಗಳ ಬಿಂಬ-ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಮಾಡುವ ಒಂದು ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ. ದುಷ್ಟಪಾಠಗಳಿಂದಾಗಿ ಯುಗಕ್ಕೆ ಎರವಾದ ಕೃತಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಆ ಯುಗಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿದೆ. ಉದಾ : ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿ "ಕಂಬಳಿಯ ನಾಗಿದೇವನೆಂಬ ಹಿರಿಯ ಮಾಹೇಶ್ವರನ ಮನೆಯಂ ಪೊಕ್ಕು" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವೊಂದು ಬರುತ್ತದೆ. ಸಂಪಾದಕರು 'ಕಂಬಳಿ' ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ 'ಸಂಬೋಳಿ' ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊಲೆಯರು ಊರನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕಾದರೆ 'ಸಂಬೋಳಿ, ಸಂಬೋಳಿ' ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತ ಬರುವುದು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದನ್ನು ಮನದಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ 'ಕಂಬಳಿ ನಾಗಿದೇವ'ಕ್ಕೆ ಬದಲು 'ಸಂಬೋಳಿ ನಾಗಿದೇವ' ವೇ ಸತ್ಯಪಾಠವೆಂದು ಮನವರಿಕೆಯಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಆ ಕಾಲದ ಸ್ಪೃಶ್ಯಾಸ್ಪೃಶ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಮಾಡುವುದೆಂದರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಜನಾಂಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಒಂದು ಗವಾಕ್ಷಕ್ಕೆ ಆವರಿಸಿದ್ದ ತೆರೆಯನ್ನು ಸರಿಸಿದಂತೆಯೇ ಸರಿ.

ಎಂತಕ್ಕೆ ಎಂತಕ್ಕೆ

ಹಡೆದ ಕಾಯ ಬೀಯವಾಗದ ಮುನ್ನ ಅಟ್ಟುಣ್ಣು ಓ!

ಬೆರಣೆಯುಳ್ಳಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ಹೋಗದ ಮುನ್ನ ಅಟ್ಟುಣ್ಣು ಓ!

ಮರಳಿ ಭವಕ್ಕೆ ಬಹೆ ಬಾರದಿಹೆ !
ಕರ್ತೃ ಕೂಡಲಸಂಗಂಗೆ ಶರಣೆನ್ನು ಓ !

"ಹೇಗೋ ಪುಣ್ಯವಶಾತ್ ಪಡೆದ ಕಾಯವನ್ನು, ನಾಶವಾಗುವ ಮೊದಲೇ ಪ್ರಸಾದ ಕಾಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೋ; ಸಾಮಾಗ್ರಿ ಇದ್ದಾಗಲೇ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವನಂತೆ. ನೀನು ಮರಳಿ ಭವಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದು ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಕೂಡಲಸಂಗನಿಗೆ ಶರಣೆನ್ನು" ಎಂದು ಈ ವಚನದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇಲ್ಲಿಯ 'ಮರಳಿ ಭವಕ್ಕೆ ಬಹೆ—ಬಾರದಿಹೆ' ಈ ವಾಕ್ಯ "ನೀನು ಮರಳಿ ಭವಕ್ಕೆ ಬಂದರಂತೂ ಒಳ್ಳೆಯದೆ, ಒಂದುವೇಳೆ ಬರದೇ ಹೋಗಬಹುದು" ಎಂಬ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮರಳಿ ಭವಕ್ಕೆ ಬರಬಾರದೆಂಬ ವೀರಶೈವತತ್ತ್ವದ ಪರಮೋದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಇದು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ "ಮರಳಿ ಭವಕ್ಕೆ ಬರದಿಹೆ ಕರ್ತೃ ಕೂಡಲಸಂಗಂಗೆ ಶರಣೆನ್ನು ಓ" ಎಂದು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆಗ "ಮರಳಿ ಮರ್ತ್ಯಕ್ಕೆ ಬರಬಾರದಿದ್ದರೆ ಒಡೆಯ ಕೂಡಲಸಂಗಯ್ಯನಿಗೆ ಶರಣೆನ್ನು" ಎಂಬ ತತ್ವಮಾನ್ಯ ಅರ್ಥ ಹೊರಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮಂಜು ಸರಿದು ತತ್ವಸೂರ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಧೂಳು ತೊಡೆದು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ವರೂಪದರ್ಶನ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಂತೆ ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಒಂದು ಸಾಧನವಾಗಬಲ್ಲದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. "ಕವಿಪಾಠವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದೇ ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನೆಯ್ಯ ಪರಮೋದ್ದೇಶವಲ್ಲ......ಸಾಹಿತ್ಯ—ಜನಜೀವನಗಳ ನಿಕಟಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅದೊಂದು ಸಾಧನ" ಎಂದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಪಾದಕ ಜಾನ್ ನಿಕೋಲೋ ಮಾಡ್ವಿಗ್ ಹೇಳಿದುದು ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ, ಸಂಪಾದನೆಯ ಮೂಲಕ ಕವಿಯ ಆಶಯ, ಸಂದೇಶಗಳು ಸರಿಯಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಜನತೆಗೆ ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಸಂಪಾದಕ. ಈ ಆಶಯ ಸರಿಯಾಗುವುದು ಆಕಾರವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವುದರಿಂದ. ಕಾರಣ ಸಂಪಾದಕ ಕೃತಿಯ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಭಾಷಾ ಅವಸ್ಥೆ, ಛಂದೋರೂಪಗಳ ಪರಿಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಾಗಿರಬೇಕು. ಒಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವಲ್ಲಿ ಅದರ ಭಾಷಾ ಅವಸ್ಥೆ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿ ಹಚ್ಚಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಸಂಪಾದಕ. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯನ್ನು ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೆತ್ತಿತೆಗೆಯಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಮೂಲದ ಭಾಷಾರೂಪವನ್ನು ತರುವಾಯದ ಭಾಷಾರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಬಾರದು. ಉದಾ : "ಅಧಮರಾ ಪೊಲ್ಲಮಾನಸರಾ ದುರ್ಜನರಾ ಜಾರಜಾತರಾ"—"ಅಧಮರ ಪೊಲ್ಲಮಾನಸರ ದುರ್ಜನರ ಜಾರಜಾತರ." ಒಂದು ಕೃತಿ ಲಿಪಿಕಾರನಿಂದ ಆಧುನಿಕ ರೂಪ ತಾಳಿದ್ದಾದರೆ ಅದನ್ನು ಕೃತಿಕಾಲದ ರೂಪಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಬೇಕು. ಉದಾ: "ಹೊನ್ನನ ಹಂಪನ ಸುಜನೋತ್ತಂಸನ"—"ಪೊನ್ನನ ಪಂಪನ ಸುಜನೋತ್ತಂಸನ". ಇದೇ ರೀತಿ ದೇಶಿ—ಮಾರ್ಗವೆಂದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಶೈಲಿಗಳ ಎರಡು ಸೀಳು ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳು

ಆಯಾ ಶೈಲಿಗಳನ್ನುಂಡು ಬೆಳೆದಿವೆ. ಸಂಪಾದನ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಈ ಶೈಲಿಯ ರಕ್ಷಣೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯವೆಂಬುದು ಬಸವಣ್ಣ –ರಾಘವಾಂಕರ

"ಹುತ್ತವ ಬಡಿದಡೆ ಹಾವು ಸಾಯಬಲ್ಲುದೆ" [ಉರಗ]

"ಹೊತ್ತಿರ್ದ ಚೋಹಮನಿಳುಹಿ ನಿಜದೊಳು ತೊಳಗೆ" [ವೇಷ]

ಈ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಬಳಸಿದ ಛಂದಸ್ಸು, ಅಲಂಕಾರ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಗಮನಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ 'ನಿಮಿಷದ ಉದಾಸೀನ ವರುಷವ ಕೆಡಿಸಿತ್ತು' ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ಎಚ್ಚರವಹಿಸಿ ಸಂಪಾದನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸಬೇಕು. "ಒಂದು ಮಾತಿನ ಸೋಲ ಗೆಲ್ಲಕ್ಕೆ ಹೋರುವೆ" ಎಂಬಂತೆ ಒಂದು ಪದ ಪ್ರತ್ಯಯ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಸೀನನಾಗದೆ ಸತ್ಯಪಾಠಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಬೇಕು. ಆಗ ಮಾತ್ರ "To know a word is to know the truth" ಎಂಬ ಮಾತು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅರ್ಥಪಡೆಯುತ್ತದೆ, ಸತ್ಯಪಾಠದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪಾಠವಿಮರ್ಶಕನದು ಇಷ್ಟು ಶ್ಲಾಘನೀಯ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ರಸವಿಮರ್ಶಕನಿಗಿರುವ ಆದರ ಅವನಿಗಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಹೃದಯರಂತೆ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಹೊಣೆ ಎನ್ನಬೇಕಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಂಪಾದಕರು, ಪರಿಷ್ಕರಣವೆಂದರೆ ಹಳೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅಚ್ಚಿಸುವ ಸುಲಭಕಾರ್ಯವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದ್ದರು. ವಿಶೇಷ ಪರಿಶ್ರಮ, ವಿದ್ವತ್ತುಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅಚ್ಚಿನ ಸೌಕರ್ಯವಿದ್ದವರು ಮಾಡಬಹುದಾದ ಕೆಲಸವೆಂಬ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಿದ್ದರು. ಇತ್ತೀಚೆ ಪ್ರತಿಭೆ–ಪಾಂಡಿತ್ಯಗಳು ಮೇಳವಿಸಿದ ಎತ್ತರದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಾಧನೆಯಿಂದಾಗಿ ಈ ತಪ್ಪುಭಾವನೆ ಕ್ರಮೇಣ ಕರಗುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ಇನ್ನೂ ಎತ್ತರದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಈ ಕಾರ್ಯದ ಕರ್ಣಧಾರತ್ವ ವಹಿಸಿ, ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಬೆಲೆ ಸಿಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದು ಜ್ಞಾನಕ್ಷೇತ್ರದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವ ಮೇಧಾವಿಗಳು ಹೊಣೆ. ಪದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಗ್ರಪೂಜೆ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಕ್ಕೂ ಗುದ್ದುಗೆ ಸಿಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಬಾಣ, ದಂಡಿ ಮೊದಲಾದವರು 'ಗದ್ಯಂ ಕವೀನಾಂ ನಿಕಷಂ ವದಂತಿ' ಎಂಬ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟರು. ಇದೇ ರೀತಿ ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ದುಡಿಮೆಗಾರರು ಹೆಚ್ಚಿ, ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನೆಯ ಮಹತ್ವ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ಜನತೆಯ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ತಂದು ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಕರ್ಷಣೆ, ಯೋಗ್ಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಮೂಡಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನೆಯೆನ್ನುವುದು ಕವಿಪಾಠದ ಸತ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನಡೆಸಿದ ಒಂದು ಜ್ಞಾನಯಾತ್ರೆಯೆಂಬ, ಹತ್ತು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಮಿಶ್ರಪ್ರತಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದಾಗಿರದೆ ಮೂಲಪ್ರತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಷೇಕ್ಸಪಿಯರ್‌ನ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿದ ಬೆಂಟ್ಲಿ ಎಂಬುವನನ್ನು "ಕತ್ತೆಹಾಲಿನಿಂದ ಬೆಳೆದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು" ಎಂದು ಹಾಸ್ಯಮಾಡಿದ ಪೋಪನು, ಮುಂದೆ ಈ ಪರಿಷ್ಕರಣಕಾರ್ಯದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಬಂದ ಕೀರ್ತಿ

ಯನ್ನೂ ಹಣವನ್ನೂ ನೋಡಿ ತಾನೂ ಆ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನಂತೆ. ಇದೇರೀತಿ ಈಗ ಮೂಗು ಮುರಿಯುವವರೆಲ್ಲರೂ ನಿಜವಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಉಂಟಾದಾಗ ಸಂಪಾದನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವತೋರಿಸಬಹುದು. ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಗೌರವತೋರಿಸದಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಆ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮರುಕಪಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲವೆ ತನಗೆ ರುಚಿಸದ ಅಥವಾ ತಾನು ನಿಲುಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ವಸ್ತುವನ್ನು ದೂಷಿಸುವುದು ಮನುಷ್ಯ ಸಹಜವೆಂದು ಭಾವಿಸ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೊನೆಯ ಮಾತು: ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನಕಾರ್ಯ ಒಂದು ಶತಮಾನ ದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಂದ ಎರಡು ಮೂರು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಗ್ರಂಥರೂಪದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೆಂದರೆ ಡಿ. ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಅವರ "ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನೆ" ಮತ್ತು ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖಕನ "ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನಶಾಸ್ತ್ರ". ಗ್ರಂಥಾಲಯ ವಿಜ್ಞಾನ (Library Science) ಮೊದಲಾದ ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತಲಿದ್ದರೂ "ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನಾಶಾಸ್ತ್ರ"ದ ಬಗೆಗೆ ಕೇವಲ ಎರಡು ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿದುದು ತುಂಬ ವಿಷಾದದ ಸಂಗತಿ. ಅದು ಹೋಗಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಬರೆದ ಈ ಎರಡೂ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯಕ್ಕಿಂತ ವೈಷಮ್ಯದ ಪ್ರಮಾಣವೇ ಅಧಿಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವುಗಳ ಸರಿತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಅದೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಪಥ್ಯವಾಗಿ ಬೋಧಿಸುವವರು ಎತ್ತಿ ಹೇಳ ದುದು ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಉಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಶಾಸನಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ

ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ರಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಿಂದ ಉಳಿದು ಬಂದ ಸರ್ವಸಾಮಗ್ರಿಗಳೂ ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ನಡೆದು ಬಂದ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿಶೇಷಗಳೂ ಪ್ರಯೋ ಜಕವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಹರಡಿರುವ, ಭೂಮಿಯ ಒಳಗೆ ಅಡಗಿರುವ ಈ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು

1. ಅವಶೇಷಗಳು (Antiquities)
2. ಬರವಣಿಗೆಗಳು (Writings)
3. ವದಂತಿಗಳು (Hear says)
4. ಆಚರಣೆಗಳು (Rituals)

ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವಶೇಷಗಳು ಮೂಕವಸ್ತು, ವದಂತಿ–ಆಚರಣೆ ನೀರಕ್ಷೀರದ ತೊರೆ, ಬರವಣಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಸನ ಬರವಣಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಕ್ಷರರೂಪದಲ್ಲಿ

ಮಾತನಾಡುವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಗತಕಾಲವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ಶಾಸನಗಳಷ್ಟು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಆಧಾರ ಮತ್ತೊಂದು ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾರತ, ಶಾಸನಗಳ ಶ್ರೀಮಂತಭಾಂಡಾರ. ಅದಕ್ಕೆ ಈ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಅಗ್ರಪಂಕ್ತಿ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. 3ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಶೋಕನ ಶಾಸನಗಳೇ ಈ ನಾಡಿನ ಪ್ರಾಚೀನತಮ ಬರವಣಿಗೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ಭಾಷೆ, ಲಿಪಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸ್ವರೂಪದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹಲವು ಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಮಾರು 25 ಸಾವಿರ ಶಾಸನಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿವೆ.[1]

1, ಪ್ರಾಕೃತಶಾಸನ ಯುಗ—ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. 300 –ಕ್ರಿ. ಶ. 450.

2. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಪೂರ್ವಯುಗ—ಕ್ರಿ. ಶ. 450 - 850.

3. ಸಂಕ್ರಮಣಯುಗ—ಕ್ರಿ. ಶ. 850—975.

4. ಸುವರ್ಣಯುಗ—ಕ್ರಿ. ಶ. 975—1336.

5. ಸಾಮಾನ್ಯಯುಗ—ಕ್ರಿ. ಶ. 1336—1850.

ಹೀಗೆ ಬೆಳೆದುಬಂದ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಶಾಸನಗಳ ಪರಿವೀಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ವಾಚನಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮೊದಲು ಕೈಕೊಂಡವ ಕರ್ನಲ್ ಮೆಕೆಂಝಿ. ಅಂದಿನಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಶಾಸನಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ದಲ್ಲಿ

1. ಕರ್ನಲ್ ಮೆಕೆಂಝಿ ಯುಗ.

2. ವಾಲ್ಟರ್ ಇಲಿಯಟ್ ಯುಗ.

3. ರೈಸ್—ಫ್ಲೀಟ್‌ಯುಗ.

ಎಂಬ ಮೂರು ಘಟ್ಟಗಳು ತಲೆದೋರಿವೆ.[2] ಈ ಮೂರೂ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು, ಸರಕಾರಿ–ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ದುಡಿಯುತ್ತ ಬಂದಿವೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಹು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಡೆದ ಇವುಗಳ ಪರಿವೀಕ್ಷಣ ಕಾರ್ಯ ಹೊರನಾಡಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಅಲಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿ ಅವುಗಳ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಕಾರ್ಯವೂ ಅಷ್ಟು ತೃಪ್ತಿದಾಯಕವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ವಿಷಾದದಿಂದ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ಶಾಸನಸಂಪಾದನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಲೋಚಿಸುವುದು ಇಂದು ತೀರ ಅವಶ್ಯವಿದೆ.

ಪಾಠಪರಿಷ್ಕರಣವಿಧಾನಗಳು ಭಾಷೆಯಿಂದ ಭಾಷೆಗೆ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವಂತೆ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪಾಠಪರಿಷ್ಕರಣ ವಿಧಾನಕ್ಕಿಂತ ಶಾಸನಗಳ ಪಾಠಪರಿಷ್ಕರಣವಿಧಾನವೂ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಕಳೆದುಹೋದ ಮೂಲಪಾಠವನ್ನು ಹಲವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಬಲದಿಂದ

1. ಶಾಸನವ್ಯಾಸಂಗ I ಪು : ೧೩೦ (ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ) ನೋಡಿರಿ.

2. ಶಾಸನವ್ಯಾಸಂಗ I. ಪು : ೧೩೧ (ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ) ನೋಡಿರಿ.

ಗುರುತಿಸುವುದು ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನೆಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಶಾಸನಸ್ಥ ಪಾಠವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಓದುವುದೇ ಶಾಸನ ಸಂಪಾದನೆಯಾಗಿದೆ. ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಅಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ನಷ್ಟಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಪಾಠವನ್ನು ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ.

ಕವಿ, ಲಿಪಿಕಾರ, ರೂವಾರಿಗಳ ಬುದ್ಧಿಮಟ್ಟವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಾಸನ, ನಿರ್ಮಾಣಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧವೋ ಅಶುದ್ಧವೋ ಆದ ಒಂದು ಪಾಠವನ್ನು ಧರಿಸಿರುತ್ತದೆ. ನಿರ್ಮಾಣೋತ್ತರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದು ಹಲವು ಅಪಘಾತಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತ ಒಂದು ಸಂಪಾದಕನು ಪಡಿಯಚ್ಚು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಪಾಠ ಧರಿಸಿನಿಂತಿರುತ್ತದೆ. ಪಡಿಯಚ್ಚು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಾಗ, ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಪಡಿಯಚ್ಚನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವಾಗ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಪಾಠ ಧರಿಸುವ ಸಂಭವವಿದೆ. ಈ ಮೂರೂ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರುವ ಪ್ರಮಾದಗಳ ಕಾರಣ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಅವಲೋಕಿಸಬಹುದು.

I. **ಶಾಸನ ನಿರ್ಮಾಣಪ್ರಸಂಗ:** ಒಂದು ಶಾಸನ ನಿರ್ಮಾಣಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿ, ಲಿಪಿಕಾರ, ಮತ್ತು ರೂವಾರಿ ಹೀಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೂವರ ಕೈವಾಡವಿರುತ್ತದೆ. ಕವಿಯೇ ಈ ಮೂರೂ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಕವಿಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ಕಾರ್ಯ ಕೈಗೂಡಿದ್ದರೆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದುಷ್ಟಪಾಠ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆ ಶಾಸನಕ್ಕೆ ಕವಿಹಸ್ತಾಕ್ಷರಪ್ರತಿ ಇಲ್ಲವೆ ಮೂಲಪ್ರತಿಯೆಂಬ ಬೆಲೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಆದರೆ "ಮಾರಮರಸಂ ಹೇಳ್ದು ತಾನೆ ಬರೆದ ಶಾಸನಂ"[3] ಎಂಬಂತೆ ಕವಿಯೇ ಲಿಪಿಕಾರನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು, "ಹುಲಿಗೆರೆಯ ಬಮ್ಮೋಜ ತಾನೆ ಬರೆದು ತಾನೆ ಕಂಡರಿಸಿದಂ"[4] ಎಂಬಂತೆ ರೂವಾರಿಯೇ ಲಿಪಿಕಾರನ ಕಾರ್ಯಮಾಡಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಎರಡನೆಯ ನಕಲುಪ್ರತಿಯೆಂಬ ಬೆಲೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. "ಜನ್ನಯ್ಯನ ಕವಿತೆ, ದಾವಣ್ಣನ ಬರೆಪ, ಮಲ್ಲೋಜನ ಕಂಡರಣೆ"[5] ಎಂಬಂತೆ ಮೂರೂ ಕಾರ್ಯಗಳು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಂದ ನಡೆದಿದ್ದರೆ ಅದು ಮೂರನೆಯ ನಕಲುಪ್ರತಿಯೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಮೂವರಿಂದ ಕೆಳಗಣ ರೀತಿಯ ದೋಷಗಳು ಬೆಳೆದುಬರುತ್ತವೆ.

1. ಶಾಸನಕ್ಕೆ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವವರನ್ನು ನಿಯುಕ್ತಲೇಖಕ, ಹವ್ಯಾಸಿಲೇಖಕ ಎಂದೂ, ಹವ್ಯಾಸಿಲೇಖಕರನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಎಂದೂ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು. ನಿಯುಕ್ತಲೇಖಕರು ಅರಸನಿಂದ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರು. ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಶ್ರೀಕರಣ, ಪತ್ರಳಾಧಿಕರಣ, ಕರಣಿಕ, ಶಾನಭೋಗ ಮೊದಲಾದವರು ಈ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಒದಗಿಸುವ ಶಾಸನಪಾಠ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧವಿದ್ದು ಘಟನೆಯ ಮಟ್ಟಿಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರಾದ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ, ಅಚ್ಯುತರಾಯರ ಕಾಲದ ಸಭಾಪತಿ, ಅಚ್ಯುತರಾಯ, ಸದಾಶಿವರಾಯ, ತಿರುಮಲರಾಯರ ಕಾಲದ ಸ್ವಯಂಭೂ, ವೆಂಕಟಪತಿರಾಯನ ಕಾಲದ ಕಾಮಕೋಟಿ, ರಂಗರಾಯನ ಕಾಲದ ರಾಮ–ಇವರು ಒಬ್ಬನ

3. ಕ. ಕ. ಚ. ೧. ಪು. ೫೨೮. ಹಂಪೆಯ ಶಾಸನ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೯೯).
4. S. I. I. XX. ಪುಟ. ೯೫ ಬಾಳಂಬೀಡ, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೧೮).
5. E. C. V-ii. ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣ. ೧೭೯–ಆನೆಕೆರೆ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೯೦).

ಮಂಗ ಇನ್ನೊಬ್ಬನಾಗಿದ್ದು ಅನುವಂಶಿಕವಾಗಿ "ಶಾಸನಕವಿವೃತ್ತಿ"ಯನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬೇಕು.

ಕೆಲವು ಸಲ ಹವ್ಯಾಸಿಗಳೆಂಬಂತೆ ಆಸ್ಥಾನದ ಇಲ್ಲವೆ ಆಯಾ ಗ್ರಾಮದ ವಿದ್ವಾಂಸಕವಿಗಳೂ ಪಾಠವನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದುಂಟು. ಜನ್ನ, ಶಾಂತಿನಾಥ ಮೊದಲಾದವರು ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಘಟನೆಗೆ ನಿಯುಕ್ತಲೇಖಕನಿಂದಾಗಲೀ, ವಿದ್ವಾಂಸಕವಿಯಿಂದಾಗಲೀ ಪಾಠವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಕ್ಷರಜ್ಞನೇ ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮೂವರಲ್ಲಿ (ನಿಯುಕ್ತಕವಿ, ವಿದ್ವಾಂಸಕವಿ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಕ್ಷರಜ್ಞ) ಮೊದಲಿನ ಇಬ್ಬರು ಗ್ರಂಥಸ್ಥ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ, ಮೂರನೆಯವನು ಆಡುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಠವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಭಾಷಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗ್ರಂಥಸ್ಥಭಾಷೆಯ ಶಾಸನ, ಮತ್ತು ಆಡುಭಾಷೆಯ ಶಾಸನ ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರೊಳಗೆ ಭಾಷಾದೋಷ ಕಡಿಮೆ, ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಭಾಷಾದೋಷ ಅಧಿಕ. ಈ ದೋಷಗಳನ್ನು ಬರವಣಿಗೆಯ ರೀತಿದೋಷ (ಹ್ರಸ್ವ– ದೀರ್ಘ, ಅಲ್ಪಪ್ರಾಣ– ಮಹಾಪ್ರಾಣ, ಒತ್ತುವಿಧಾನ, ಪದವಿನ್ಯಾಸ), ಉಚ್ಚಾರ ರೀತಿದೋಷ (ನಡೆದು ಪಸಾಯ್ತಂ ಪತಿಗೆ ದಟ್ಟಡಿಯೊಳ್),[6] ಅನವಧಾನದೋಷ (ಲೋಪ : ಸ್ಮರರಾಜಧಾನಿಯೊ—ಸ್ವರರಾಜ ರಾಜಧಾನಿಯೊ,[7] ಆಗಮ : ಪಲಸಿಗೆ ಪಲಸಿಗೆ ಪನ್ನಿರ್ಚ್ಛಾಸಿರಮುಂಮಂ,[8] ಆದೇಶ : ಶ್ರೀ ಸಂಗಮೇಶನ ಪುತ್ರ ಬಸವಯ್ಯ ಬಂಕನದಟಿಂ)[9] ಎಂದು ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಇಂಥವೇ ದೋಷಗಳನ್ನು ಲಿಪಿಕಾರನೂ ಮಾಡಬಹುದು.

2. ಕವಿಯಿಂದ ಪಡೆದ ಪಾಠವನ್ನು ಲಿಪಿಕಾರ ಕಲ್ಲ ಮೇಲೆ ಬರೆದುಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈತನು ಲಿಪಿತಜ್ಞ. ಹೀಗಾಗಿ ಅಕ್ಷರಮಾತ್ರ ಅಂದವಾಗಿದ್ದು ಭಾಷೆ ಅಶುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿರುವುದರಿಂದ ಕವಿ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಶುದ್ಧಪಾಠವನ್ನು ಅಶುದ್ಧವಾಗಿ ಬರೆವ ಸಂಭವವಿದೆ. ಕೆಲವುಸಲ ಕವಿಯ ಅಂದವಲ್ಲದ ಅಕ್ಷರಗಳು ಇವನಿಂದ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಕವಿ ಮಾಡಬಹುದಾದ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಲೋಪ, ಆಗಮ, ಆದೇಶ ದೋಷಗಳನ್ನು ಈತನೂ ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ.

3. ಈ ಮೂವರಲ್ಲಿ ನಿರಕ್ಷರಿಯೆಂದರೆ ರೂವಾರಿ. ಭಾಷಾಶುದ್ಧಿ — ಲಿಪಿ ಸ್ವರೂಪಗಳಿಗೂ ಈತನಿಗೂ ತುಂಬ ದೂರ. ಹೀಗಾಗಿ ಲಿಪಿಕಾರ ಬರೆದುದನ್ನು ತನಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಕಂಡರಿಸುವಾಗ ಹೇರಳ ಪಾಠದೋಷಗಳು ಅವತರಿಸುತ್ತವೆ. ಅಕ್ಷರಜ್ಞನಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಇವನಿಂದ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಸಂಜ್ಞೆಗಳ ಲೋಪ (ಕಾಗುಣಿತ ಗುರುತು, ಅನುಸ್ವಾರ ಇತ್ಯಾದಿ), ಒಂದು ಅಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಬದಲು ಇನ್ನೊಂದು ಅಕ್ಷರ ಕೆತ್ತುವ ಆದೇಶ (ಪ–ವ, ಕ–ತ–ಇತ್ಯಾದಿ)ಗಳುಂಟಾಗು

---

6. E, I. XVI. ಪು. ೩೨೦ ನರೇಂದ್ರ–ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೨೩–೨೬).
7. S. I. I. IX—i ಪು. ೩೨೨. ಕುರುಗೋಡ-ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೮೮).
8. ತಂಬೂರ ಶಾಸನಗಳು (ಆರ್. ಎನ್. ಗುರವ) ಸಾಧನೆ. ೬—೧. ಪುಟ ೮೭.
9. ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣರು (ಪ್ರಥಮಾವೃತ್ತಿ) ಪುಟ. ೬೨,

ತ್ತವೆಯೇ ಹೊರತು, ಆಗಮವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕವಿ– ಲಿಪಿಕಾರರು ಶಬ್ದವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಈತನು ಕುರುಡು ಅನುಸರಣೆಯಿಂದ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಕೊರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿ ಉಳಿಯ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಚಿಕ್ಕೆಹಾರಿ ಅಕ್ಷರದ ರೂಪ ವಿರೂಪವಾಗಬಹುದು, ಇಲ್ಲವೆ ಬೇರೊಂದು ಅಕ್ಷರದ ರೂಪಪಡೆಯಬಹುದು. (ಉದಾ : ಆ ಸಾಗರಮುಂದಾಂಡಿ ಮಹೀಸು ತೆಯುಂ ಕಂಡು ಲಂಕೆಯುಂ ಸುಟ್ಟು...[10]). ಯಾವುದೋ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಈತನು ಶಾಸನವನ್ನು ಅರ್ಧಕೊರೆದು ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ (ಉದಾ : ಮುಗದ ಶಾಸನ)[11]. ಇದರಿಂದಾಗಿ ವಿಂಕ್ಕರ್ಧ ಬಣ್ಣದ ಬರವಣಿಗೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ.[12] ಹೀಗೆ ಕವಿ, ಲಿಪಿಕಾರ, ರವಾರಿಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದೋಷಗಳು ತಲೆದೋರುತ್ತವೆ.

ದ್ವಿಪ್ರತಿ ಇರಲಿಯೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೋ ಮೊದಲಿನದು ಒಡೆದು ಹೋದುದಕ್ಕಾಗಿಯೋ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳು ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನಕಲುಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಉದಾ : ಬುಕ್ಕರಾಯನ ನ್ಯಾಯಶಾಸನ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಗೊಳ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪಾಠಭೇದಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ.[13] ಇದು ದ್ವಿಪ್ರತಿಶಾಸನ. ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಲಕ್ಕುಂಡಿಯ ಶಾಸನ ಒಡೆದುಹೋಗಲು ತಿದ್ದಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಆವೃತ್ತಿರೂಪದ ಬೇರೊಂದು ಶಾಸನ ಬರೆಯಲಾಗಿದ್ದು ಎರಡೂ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯ ಪಾಠಭೇದವನ್ನು ಶೀ. ನಂ. ಶ್ರೀ ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿರುವರು.[14] ತಾಮ್ರಶಾಸನವನ್ನು ಶಿಲಾಶಾಸನಗೊಳಿಸಿದುದಕ್ಕೆ "ಶ್ರೀ ಮನ್ಮಹಾಸ್ಥಾನಂ ಕೊಳನೂರು ಮಹಾಪ್ರಭು ಪುಲಿಯಮರಸರುಂ ಮೂಜುಪುರ ಪಂಚಮಠ ಸ್ಥಾನಂಗಳುಂ ತಾಮ್ರಶಾಸನಮುಂ ನೋಡಿ ಬರೆಯಿಮೆನಲ್ಕಾಶಾಸನದೊಳೆಂತಿರ್ದುದಂತೀ ಶಿಳಾಶಾಸನಮಂ ಶ್ರೀ ವೀರನಂದಿಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ಬರೆಯಿಸಿದರು" ಎಂಬ ಕೊಣ್ಣೂರ ಶಾಸನದ ಈ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು[15]. "ಎಂತಿರ್ದುದಂತೆ" ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದರೂ ದೋಷಗಳು ಹುಟ್ಟುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಹೀಗೆ ಶಾಸನನಿರ್ಮಾಣ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೇ ಮೇಲಿನ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಪಾಠಾಂತರಗಳು ತಲೆದೋರುತ್ತವೆ.

II. **ಶಾಸನ ನಿರ್ಮಾಣೋತ್ತರಪ್ರಸಂಗ :** ವೀರಗಲ್ಲು, ಸತಿಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ನಿಷಧಿ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬಹುಶಃ ಸಮಾಧಿಯ ಮೇಲೆ ಬಯಲಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ, ದೇವ ದ್ವಿಜರಿಗೆ ನೀಡಿದ

---

10. S. I. I. XI—ii ಪು. ೧೫೪. ಕುರ್ತಕೋಟಿ—ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೫೭).
11. ಧಾರವಾಡ ತಾಲೂಕಿನ ಶಾಸನಗಳು. ನಂ. ೫೮.
12. ಕೊಪ್ಪಳ, ಕ. ಭಾ.
13. E. C. II ಪು. ೧೪೫. ಶ್ರ. ಬೆ. E. C. IX ಮಾಗಡಿ ೧೮. ಕಲ್ಯ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೬೮).
14. ಸಮಾಲೋಕನ, ಪು. ೧೫೪.
15. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಶಾಸನಕವಿಗಳು (೧೯೭೪), ಪು. ೭.

ದಾನದಾಖಲೆಗಳಿದ ದತ್ತಿಶಾಸನಗಳನ್ನು ದೇವಾಲಯದ ಒಳಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ಹೊರಗೆ ಸುರಕ್ಷಿತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಮಳೆ ಗಾಳಿ ಬಿಸಿಲುಗಳೆಂಬ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಆಘಾತಗಳಿಂದ ವೀರ, ಸತಿ ಮತ್ತು ನಿಷಧಿಗಲ್ಲುಗಳು ಹೆಚ್ಚು, ದಾನಶಾಸನಗಳು, ಕಡಿಮೆ ಸವಕಳಿಹೊಂದಿವೆ. ಸಾಲದುದಕ್ಕೆ ಜನತೆಯ ಅಲಕ್ಷ್ಯ ಮತ್ತು ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳೆಂಬ ತಿಳಿಗೇಡಿತನ, ವ್ಯಕ್ತಿವೈರ, ಮತ—ಮತ್ಸರಗಳೆಂಬ ಕಿಡಿಗೇಡಿತನ ಕಾರಣವಾಗಿ ಶಾಸನಗಳು ಕಚ್ಚುಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ, ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ.

ನಿಧಿಯಾಸೆಗಾಗಿ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತಾಡುವ, ಭೂಮಿ ಬೆಳೆಯದೆಂದು ಹೊಲದಲ್ಲಿಯ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಒಡೆದುಹಾಕುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹೊಲಮನೆ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ, ಕೊಡಲಿ ಕುಡುಗೋಲು ಮಸೆಯಲಿಕ್ಕೆ, ಮಕ್ಕಳ ಜಾರುಬಂಡೆಯಾಟಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಶಾಸನಗಳು ತುತ್ತಾಗಿವೆ, ಮತಮುಗ್ಧರ ಎಣ್ಣೆಗಿಣ್ಣಗಳ ಅಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಬಹುಪಾಲು ಶಾಸನಗಳು ಪಾಠ ಹಾಳುಮಾಡಿಕೊಂಡಿವೆ; ಇಲ್ಲವೆ ನಾಶವಾಗಿವೆ. ಕೆಳಗಣ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ ಈ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಸಂಗನ ಬಸವನ ಅಗ್ರ ×
×ಂಗ್ಯೆಕಂ ದೇವರಾಜಮುನಿಪನ ತನಯಂ ।
ಜಂಗಮಪರುಸಂ × ×ರ ।
ಸಂಗಂ ಪ್ರಿಯೆಸುತನೆನಿಪ್ಪ ಕಲಿದೇವರಸಂ ॥[16]

ಬಸವಣ್ಣನವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಪರೂಪ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಅರ್ಜುನವಾಡಶಾಸನದ ಕಂದಪದ್ಯವಿದು. ಈ ಪದ್ಯದ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರ ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅಘಾತ ಇಲ್ಲವೆ ಜನತೆಯ ಅಜ್ಞಾನ. ಈ ಕ್ರಿಯೆ ಇನ್ನೂ ಬೆಳೆದು ಎಷ್ಟೋ ಶಾಸನಗಳಂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸವಕಳಿಗೊಂಡಿವೆ, ಒಡೆದುಹೋಗಿವೆ; ನಾಮಶೇಷವಾಗಿವೆ.

ಕೆಲವು ಅಸೂಯಾಪರರು, ಶಾಸನವನ್ನು ಒಡೆದು ನುಚ್ಚುನೂರು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಇಡಿಯಾಗಿ ಶಾಸನ ಬರಹವನ್ನು ಕೆತ್ತಿಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿದ ಇಬ್ಬರು ಶೂರರ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿ ನಟ್ಟ ವೀರಗಲ್ಲನ್ನು ನೊಳಂಬರು ಸುಟ್ಟ ವಿಷಯ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಬರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.[17] ಕಲ್ಲೇದೇವರಪುರ ಶಾಸನದ

---

16. ಶಾಸನಸುಪದ (ದ್ವಿತೀಯಾವೃತ್ತಿ), ಪು. ೯೮.
17. ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ. ಪು. ೨೩೦.

(ಕ್ರಿ. ಶ. 1279) ಮುಖ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಯಾದ 'ಪ್ರಸಾದಿದೇವ'ನ ಹೆಸರನ್ನು ಎರಡು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.[18] ಬನವಾಸಿ ಮಧುಕೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭದ ಮೇಲಣ ಇಡಿ ಶಾಸನ ಬರೆಹವನ್ನು ಉಳಿಯಿಂದ ಹೊಡೆದು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೆತ್ತಿಹಾಕಿದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಕವಿ, ಲಿಪಿಕಾರ, ರೂವಾರಿಗಳ ಮೂಲಕ ಹುಟ್ಟುವಾಗಲೇ ದೋಷಮುಕ್ತವೋ ದೋಷಯುಕ್ತವೋ ಆದ ಪಾಠವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡ ಶಾಸನಗಳು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಿಸರ್ಗದ ಆಘಾತ, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಅಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅಸೂಯೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಇನ್ನೂ ದೋಷಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಸಂಪಾದಕ.

III. **ಶಾಸನ ಸಂಪಾದನಪ್ರಸಂಗ :** ಸಂಪಾದಕನ ಕೈಗೆ ಸಿಗುವುವು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎರಡು ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಠಾಂತರದ ದಾಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾದ ಶಾಸನಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆ—ಮಣ್ಣು ಸೇರಿದ ಮತ್ತು ಆಳವಲ್ಲದ ಅಕ್ಷರಗಳ, ಕುಂಚದಿಂದ ಸರಿಯಾಗಿ ಬಡಿಯದ, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಮಸಿ ಲೇಪಿಸದ, ಅಂಚು ಮತ್ತು ತ್ರುಟಿತ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಮೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದ ಶಾಸನ ಪಡಿಯಚ್ಚುಗಳ ವಾಚನಕಾರ್ಯ ತುಂಬ ಕ್ಲೇಶಕರವಾಗುತ್ತದೆ, ಇಲ್ಲವೆ ತಪ್ಪುಪಾಠ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಒಡೆದುಹೋದ ಶಾಸನದ ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಹೊಂದಿಸದಿದ್ದರೆ ಪಾಠ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸಂಪಾದನಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾದುದು ಈ ಪಡಿಯಚ್ಚುಗಳನ್ನಾದುದರಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಸರ್ವಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ದಾನ, ವೀರಮರಣ, ಮಾಸ್ತಿಮರಣ, ನಿಷಿಧಿಮರಣ ಇವುಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಶಾಸನಗಳ ವಿಷಯ ವಿನ್ಯಾಸ, ಲೇಖನಪದ್ಧತಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿ ಗದ್ಯ ಪದ್ಯಗಳ ಸಾಲುಗಟ್ಟಿ ಬರೆಯುವಿಕೆ (ಉದಾ: ಕಪ್ಪೆ ಅರಭಟ್ಟನ ಶಾಸನ), ದಂಡದ ವಿಕಲ್ಪ ಬಳಕೆ, ಗದ್ಯ—ಪದ್ಯವೆಂಬ ಸೂಚನೆಯ ಐಚ್ಛಿಕತೆ, ಕೆಳಗಿನ ಸಾಲಿಗೆ ಒತ್ತುಸೇರುವಿಕೆ, ಮರೆತ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಸಾಲಿನ ಮೇಲೆ ಕೆಳಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತುವಿಕೆ (ಶ್ರೀರೂಪಲೀಲಾ ವಿಭವಮಹಾರಾಶಿಗಳ್ ನಿಲ್ಲವಾರ್ಗಂ" (ಇಲ್ಲಿಯ 'ಶಿ' ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ), ಸ್ಥಳ ಸಾಲದಿದ್ದರೆ ಕೊನೆಯ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ (ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನ) ಇಲ್ಲವೆ ಮೇಲೆ (ಬಾಬಾನಗರ ಶಾಸನ) ಬರೆಯುವುದು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ. ಕಾರಣ ಶಾಸನ ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಶಾಸನ ಲೇಖನ ಪದ್ಧತಿಯ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಗಾಢವಾಗಿದ್ದಷ್ಟೂ ಅವನ ವಾಚನಕಾರ್ಯ ಸುಭಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಪಾದನ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕನು ಶಾಸನದ ಮೂಲ ಅಕ್ಷರ ಮತ್ತು ತರುವಾಯ ಉಂಟಾದ ಕಚ್ಚುಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

---

18. E. C. XI. ಜಗಳೂರು. ೩೦. ಕಲ್ಲೇದೇವರಪುರ. (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೭೯)
19. E. C. II. ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಗೊಳ. ೮೫. (ಕ್ರಿ. ಶ. ೭೦೦).
MAR. 1936. No. 16. ಹಲ್ಮಿಡಿ, ಹಾಸನಜಿಲ್ಲೆ (ಕ್ರಿ. ಶ. (೪೫೦).

ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಕ್ಷರ ತಪ್ಪಾಗಿ ಕಂಡು ಅರ್ಥಹಾನಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾ : ಪಂಪನನ್ನು ಕುರಿತ ಗಂಗಾಧರಂ ಶಾಸನ ಪಾಠ "ಗುಂಡಕಟ್ಟಿನಿಡುಂಗೊಂಡೆಯುಭಿಮಾನಚನ್ದ್ರನ ಮರ್ಮ್ಮಂ ಭೀಮಪಯ್ಯನ ಬೆಳ್ವೊಲದಣ್ಣಿಗೆಜೀಯ ಜೋಯಿಸಸಿಂಘನ ಮರ್ಮ್ಮ[ಂ] ವಬ್ಬಣಬ್ಬೆಯ ಮಗಂ...ಜಿನವಲ್ಲಭಂ" ಎಂದು ಪ್ರಥಮ ಸಲ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕರು ಊಹಿಸಿರುವ ಚೌಕಕಂಸಿನೊಳಗಣ ಬಿಂದುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ 'ಮರ್ಮ್ಮವಬ್ಬಣಬ್ಬೆ' ಎಂಬ ಪಾಠ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಸತ್ಯಪಾಠ "ಮರ್ಮ್ಮಳಬ್ಬಣಬ್ಬೆ" ಇಲ್ಲಿಯ 'ಳ' ಕಾರದ ಮೇಲೆ ಕಚ್ಚು ಬಿದ್ದು ಅದು ವಕಾರ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದೆ. ಈ ಕಚ್ಚನ್ನು ಮೂಲ ಅಕ್ಷರದಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ನೋಡದ ಕಾರಣ ದೋಷಪಾಠ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ವಿದ್ವಾಂಸರನೇಕರ ಚರ್ಚೆಗೆ ಗುರಿಯಾಯಿತು[20].

ಅವಸರ ವಾಚನಪ್ರವೃತ್ತಿ ಶಾಸನಸಂಪಾದನೆಗೆ ಸಲ್ಲದು. 'ಒಂದು ಮಾತಿನ ಸೋಲ ಗೆಲ್ಲಕ್ಕೆ ಹೋರುವೆ' ಎಂಬಂತೆ ಆತನು ಒಂದೇ ಒಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಓದುವಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಸಹನೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡರೆ ತಪ್ಪಾಗಿ ಓದುವ ಇಲ್ಲವೆ ಅಸ್ಪಷ್ಟವೆಂದು ಸೂಚಿಸಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾ : ದುರ್ವಿನೀತನನ್ನು ಕುರಿತ ಹೆಬ್ಬೂರ ಶಾಸನದ "ಶಬ್ದಾವತಾರಕಾರ ದೇವಿಭಾರತೀ ನಿವದ್ಧ ಬೃಹತ್ಪಥಃ ಕಿರಾತಾರ್ಜುನೀಯ ಪಞ್ಚದಶಸರ್ಗಟೀಕಾಕಾರ ದುರ್ವಿನೀತ ನಾಮಧೇಯಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ಬೃಹತ್ಪಥಃ[21] ಎಂಬುದನ್ನು 'ಬೃಹತ್ಕಥಃ' ಎಂದು 22 ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯ ಸರಿಯಾಗಿ ಓದಲಾಯಿತು. ಕೆಲವುಸಲ ಅವಸರಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟವೆಂದು ಚುಕ್ಕಿ ಇಟ್ಟು ಸಾಗುವುದು ಪಾಠವನ್ನು ತಪ್ಪು ತಪ್ಪು ಓದುವುದು ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ಎಷ್ಟೂ ಶೋಭಿಸದು. ಉದಾ : "ಪಾತ್ರಮ । ರ್ಪಣೆ ಬಾ......ದಯೆ ಶುಭಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷಿತಾ[ಂಗಿ] ರಾ...ಮೃದುವಚನರಚನಾ ಚತುರ ಕಳಾರಂಜಿತಂ ಪ್ರ......ಪಾತ್ರಮುಖದರ್ಪಣೆ, ಚಾಳುಕ್ಯರಾಯರಾಜ್ಯಾಭ್ಯುದಯ ಶುಭಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷಿತಾಂ[ಗಿ] ರಾಯ ಸರ್ಬ್ಬಜ್ಞದ್ಧಾಂಗಿ, ಮೃದುಮಧುರವಚನ ರಚನ ಚತುರ ಕಳಾಪೆ ರತ್ನಪ್ರದೀಪೆ."[21] ಓದುವ ಭರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಬ್ದವನ್ನೋ ವಾಕ್ಯವನ್ನೋ ಚರಣವನ್ನೋ ಸಂಪಾದಕ ಕೈಬಿಡುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ. ಕೋಗಳಿಯ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ತೋಮರರಗಳೆ'ಯ "ದೇಸಿಯಗಣಕುಮುದವನಸರಚ್ಚಂದ್ರನಂ" ಪಾದದ ತರುವಾಯದ "ಭಾಸುರಗುಣಾಢ್ಯನಂ ಕೋಕಳಿ–ಪುರೀಂದ್ರನಂ" ಎಂಬ ಚರಣ ಯಾವುದೋ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕರ ಕಣ್ತಪ್ಪಿ ಅಥವಾ ಕೈತಪ್ಪಿ ಹೋಗಿದೆ.[22] ಅಗ್ರಹಾರ ಬಾಚಹಳ್ಳಿ, ಕೊಲ್ಲಾಪುರ, ಗೊಜ್ಜಿಹಳ್ಳಿ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ

---

20. ಕನ್ನಡನುಡಿ, ೧೯೬೮ ಮೇ, ೧೯೬೮ ಆಗಸ್ಟ್, ೧೯೬೯ ಫೆಬ್ರವರಿ, ೧೯೬೯ ಏಪ್ರಿಲ್—ಮೇ, ೧೯೬೯ ಜೂನ್-ಜುಲೈ, ೧೯೬೯ ಆಗಸ್ಟ್, ೧೯೬೯ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್, ೧೯೬೯ ನವೆಂಬರ್, ಪ್ರ. ಕ. ೫೦—೪ ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ೮-೩-೬೮.

21. K. I. V. No. 16.

22. S. I. I. IX—i. 117, ಕೋಗಳಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೫೫).

ಒಂದೊಂದು ಸಾಲು ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟರೆ ಗೊಜ್ಜಿಹಳ್ಳಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಮರೆತಿದ್ದಾರೆ ಸಂಪಾದಕರು.[23]

ಲಿಪಿ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಗಳು ಅವಸ್ಥಾಭೇದ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತಭೇದಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗೊಂಡ ಲಿಪಿ—ಭಾಷೆಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಶಾಸನಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ಊರುಗೋಲು, ದಾರಿದೀಪ. ಇದಲ್ಲದೆ ಒಂದೇ ಕಾಲದ ಒಂದೇ ಪ್ರದೇಶದ ಕೆಲವು ಲಿಪಿಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪಸಾದೃಶ್ಯ ತೋರಬಂದು, ಒಂದು ಅಕ್ಷರ ಇನ್ನೊಂದು ಅಕ್ಷರದ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಉದಾ: ಬಿ. ಎಲ್. ರೈಸ್ ಅವರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪ್ರಾಚೀನ ಹೆಸರು ಬಂದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅದನ್ನು "ಬೆಮ್ಮತ್ತನ ಕಲ್ಲು" ಎಂದು ಓದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇದು 'ಚಿಮ್ಮತ್ತನ ಕಲ್ಲು' ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ದುರ್ಗ ರಚನೆಯಿಂದಾಗಿ ಇದೇ ಮುಂದೆ 'ಚಿಮ್ಮತ್ತನ ಕಲ್ಲುದುರ್ಗ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದು ಉಚ್ಚಾರಸುಭಗತೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣ ರೂಪ ಕಾರಣವಾಗಿ ಚಿಂತನಕಲ್ಲು→ ಚಿಂತಕಲ್ಲು→ ಚಿಂತ್ರಕಲ್ಲು + ದುರ್ಗ ಎಂಬ ರೂಪ ಪಡೆದಿರಬಹುದು. ಚಿ, ಬೆಗಳಲ್ಲಿಯ ರೂಪವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಇಬ್ಬರು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಓದಿದರೆ ತಲೆದೋರಬಹುದಾದ ಭಿನ್ನಪಾಠಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಕಾಡಿಯೂರುಮಂ→ಕೋಟೆಯುೂರುಮಂ,[24] ಗುರಿಗಿಱಿದು→ ಸುರಿಗಿಱುದು, ಕೋಣೆಮೆ→ ಕಾಣೆಮೆ,[25] ಸ್ಥಾನದಾಳು→ ಸ್ಥಾನದೊಳು,[26] ಮುನಿಪಶೋದು→ ಮುನಿಪರೋದು,[27] ಸುಖಾಲಯುಮಾ→ ಸುಖಾಲಯುಮಂ,[28] ಮುಕ್ತಿಯೊಳ್ಬರೆಯುವೆನ್ದಿರ್ಪ→ ಮುಕ್ತಿಯೊಳ್ದರೆಯುವೆನ್ದಿರ್ಪ,[29] ನಿನಗಿತ್ತನೆನ್ದೊಡೆ→ ನಿನಗಿತ್ತೆನೆನ್ದೊಡೆ,[30] ನಡಪಿದ ತಾಯಿಂ→ ನಡೆಪಿದ ತೋಯಂ,[31] ಚೂಡಾರಾಮನಂ→ ಚೂತಾರಾಮನಂ,[32] ಸೂಟ್ಟೊಲೊ

23. E. C. IV. ಕೃಷ್ಣರಾಜಪೇಟೆ ೯, (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೫೭); K. I. V. No. 28 K. I. V. No. 33 & 64.
24. ಶಾಸನಸಾಹಿತ್ಯಸಂಚಯ ಪು. ೧೭.
25. —,,—ಪು. ೧೭.
26. —,,—ಪು. ೧೪೨.
27. —,,—ಪು. ೨೧.
28. —,,—ಪು. ೨೨.
29. —,,—ಪು. ೨೨.
30. —,,—ಪು. ೨೪.
31. —,,—ಪು. ೨೬.
32. —,,—ಪು. ೬೩.

ಳೆತ್ತಿ→ಸೂಟಿಸ್ಸೊಯೊಳೆತ್ತಿ,[33] ಮಠವಮ ಮಾಡಿಸಿ→ಮಠಮಂ ಮಾಡಿಸಿ[34] ಸರಸ್ವತೀಭಂಡಾರಿಗರಾರ್ವ್ವರ್ಗಂ→ಸರಸ್ವತೀಭಂಡಾರಿಗರೊರ್ವರ್ಗಂ,[35] ಶೌಚಪ್ರತ→ಶೌಚವ್ರತ[36]—ಇವು ಅಕ್ಷರದ ರೂಪಸಾದೃಶ್ಯಭ್ರಾಂತಿ ಕಾರಣವಾಗಿ ಸಂಪಾದಕನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಅಪಪಾಠಗಳು. ಇದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿ ಲಿಪಿಕಾರನ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಕ್ಷರಶೈಲಿಯನ್ನೂ ಅಂದರೆ ಆ ಕಾಲದ ಅಕ್ಷರ ಶಿಲ್ಪದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಲಿಪಿವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನೂ ಸಂಪಾದಕನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಶಾಸನಸಂಪಾದನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಕ್ಷರ ಸ್ವರೂಪದಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಭಾಷಾಸ್ವರೂಪ ತಿಳಿವಳಿಕೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದೀರ್ಘ ಮತ್ತು ಮಹಾಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂದರ್ಭ ಬಲದಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಊಹಿಸಬೇಕು. ಉದಾ: ಬೆಳಗಾವ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗೋಕಾಕ ತಾಲೂಕಿನ ಕಲ್ಲಹೊಳೆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬರುವ "ಓಲೆಯು ಹೊಱ ಮಾಱಿತಕ್ಕೊಂಡು ಕಟ್ಟೋಲೆ" ಎಂಬ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯ 'ಓಲೆ' ಎಂಬುದನ್ನು ಡಾ. ಫ್ಲೀಟ ಅವರು 'ಒಲೆ' ಎಂದು ಓದಿ 'Fire wood' ಎಂದು ಅರ್ಥ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.[37] ಲಕ್ಕುಂಡಿ ಶಾಸನದ 'ಆಹವಮಲ್ಲ ದೇವನಿಂ ಪೇಳ್' ಎಂಬುದು 'ಆಹವಮಲ್ಲ ದೇವ ನೀಂ ಪೇಳ್' ಎಂದು ಇರಬೇಕು.[38] ಇದೇ ರೀತಿ ಮಹಾಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೂ ಹಲವುಸಲ ಸಂದರ್ಭ ಬಲದಿಂದ ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಶಬ್ದ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ಜ್ಞಾನ ಕಾರಣವಾಗಿ ಸಂಪಾದಕರು ಶಾಸನ ಪದಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಾಗಿ ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉದಾ: ನರಸಂಸರ್ಗ→ನರಸಂಸ್ವರ್ಗ,[39] ತವೆ ನೋಂತು→ತಾವೆ ನೋಂತು.

ಶತಮಾನದಿಂದ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದ ನಮ್ಮ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಸ್ಥ ಭಾಷೆಯುವು ಅಧಿಕ, ಆಡಂಭಾಷೆಯುವು ಕಡಿಮೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಸ್ಥಭಾಷೆಯುವು ಅವಸ್ಥಾಭೇದಯುಕ್ತವಾದ ಆಡಂಭಾಷೆಯುವು ಅವಸ್ಥಾಭೇದ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತಭೇದಯುಕ್ತವಾದ ಲಾವಣ್ಯವನ್ನು ಹೊತ್ತು ನಿಂತಿವೆ. ಯಾವುದೇ ಶಾಸನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವಾಗ ಈ ಲಾವಣ್ಯಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಉದಾ: "ಕೊಱ್ದೊನ್" "ಮೆಚ್ಚದೆರೂರಾರ್ಸ್ವಗರತ್ರಿಣೇತ್ರನಂ"[40]

33. ಶಾಸನಸಾಹಿತ್ಯಸಂಚಯ, ಪು. ೨೬.
34. —,,— ಪು. ೩೦.
35. —,,— ಪು. ೪೩.
36. —,,— ಪು. ೫೨.
37. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಶಾಸನಕವಿಗಳು (೧೯೭೪), ಪು. ೨೩೩.
38. ಸಾಸನಸಂಪದ (೧೯೭೪), ಪು. ೩೩.
39. ಶಾಸನ ಶಾಹಿತ್ಯಸಂಚಯ, ಪು. ೨೮. & ೩೧.
40. —,,— ಪು. ೧೬.

ಎಂಬ ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡ ರೂಪವನ್ನು "ಕೊಣ್ಡಂ," "ವೆಂಚ್ಚದರಾಸ್ಸ್ರ್ಗರತ್ರಿಣೇತ್ರನಂ" ಎಂದು ಹಳಗನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸುವುದಾಗಲೀ, ಹಳಗನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ನಡುಗನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸುವುದಾಗಲೀ ಸಲ್ಲದು. ಕೆಲವುಸಲ ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಾಹ್ಯವಾದ ರೂಪ ಕಾಣಿಸಬಹುದು. ಉದಾ: ಕ್ರಿ. ಶ. 700ರ ಮಹಾಕೂಟ ಶಾಸನದ "ಕುಚಿಪೊಟಿಗಳವರಾ ಮಗಳುಂ ವಿನಾಪೋಟಗಳ್". ಇಲ್ಲಿಯ 'ಮಗಳು' ಎಂಬುದನ್ನು 'ಮಗಳ್' ಎಂದು ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾಗದು.[41]

ಶಾಸನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ದಟ್ಟವಾಗಿ ತೋರದಿದ್ದರೂ ದಕ್ಷಿಣಕನ್ನಡ ಉತ್ತರಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಾಸನಗಳು ಮತ್ತು ಹೈದರಾಲಿ ಕಾಲದ ದಕ್ಷಿಣಕರ್ನಾಟಕದ ಶಾಸನಗಳು ಪ್ರಾಂತಭೇದವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಭೇದಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ದೇಸಿಯನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಮಾರ್ಗಗೊಳಿಸುವುದು, ತದ್ಭವವನ್ನು ತಿದ್ದಿ ತತ್ಸಮಗೊಳಿಸುವುದು (ಸಂತೋಸ→ಸಂತೋಷ[42]. ಬರವಣಿಗೆಯ ರೀತಿಯನ್ನು ಬದಲಿಸುವುದು ರಟ್ವಕನ್ದರ್ಪ್ಪದೇವಂ→ರಟ್ವಕಂದರ್ಪದೇವಂ)[43] ಆಗದು. ಹೀಗೆ ಭಾಷಾಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಅಜ್ಞಾನಮೂಲ ಲೇಖನದೋಷಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಉದಾ : "ಶಂಕರ ಶಯಂಭು ಸುವರ್ಣಮಹಾಕ್ಷಿದೇವ"[44], "ಗೋತ್ರರತ್ನನೆಂಬುದು ಸಖಿಳಾವನೀತಳದೊಳ್"[45] ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ಶಯಂಭು, ಸಖಿಳಗಳನ್ನು 'ಸ್ವಯಂಭು'. 'ಸಕಳ' ಎಂದು ತಿದ್ದಿ ಯೋಗ್ಯ ಚಿಹ್ನೆಯೊಂದಿಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.

ಛಂದಸ್ಸು, ಪ್ರಾಸಗಳು ಪದ್ಯದ ಪ್ರಾಣಪದಕಗಳು. ಇವುಗಳ ಆಳವಾದ ಅಭ್ಯಾಸ ಪಾಠನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ.

> ....ಭವ್ಯಕೋ ।
> ಟಿಯ ಮನಮೆಚ್ಚು ಮಚ್ಚುವೊಲನೆಂಬನ್ನೆನ್ನೆಗಂ ಸೊಗಯಿಪ್ಪುದೀ ಧರಿ ।
> ತ್ರಿಯೊಳ್............................... ।[46]

ಈ ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೀಡಿತದಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರಿದ ದೋಷವನ್ನು 'ನೆಂಬಿನೆಗಂ' ಎಂದು ಛಂದಸ್ಸಿನ ಬಲದಿಂದ ತಿದ್ದಬಹುದು. ಇದೇ ರೀತಿ

---

41. ಶಾಸನಸಾಹಿತ್ಯಸಂಚಯ. ಪು. ೪
42. —,,— ಪು. ೯೫.
43. ಶಾಸನಸಂಪದ (೧೯೭೪), ಪು. ೧೪.
44. —,,— ಪು. ೨೦.
45. —,,— ಪು. ೩೪.
46. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಶಾಸನ ಕವಿಗಳು (೧೯೭೪), ಪು. ೨೬೦.

ಸ್ಥಿರಗಂಭೀರ ಉದಾತ್ತ ಸದ್ಗುಣ ಸದಾಚಾರತ್ವಮೆಂಬೀಗುಣಕೋ।

ನ್ನತಿಯಂ ತಾಳ್ದಿ..................................[47]

ಇಲ್ಲಿಯ ಮೊದಲಸಾಲಿನ 'ರ' ಕಾರವನ್ನು ಪ್ರಾಸಸ್ಥಾನ ಬಲದಿಂದ 'ತ' ಕಾರವಾಗಿ ಸಹಜವಾಗಿ ತಿದ್ದಬಹುದು. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕಸಲ ಬರುತ್ತವೆ.

ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಓದಿದ, ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಅನುಭವಗಳು ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ಹೊಸ ಶಾಸನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವಲ್ಲಿ ತುಂಬ ನೆರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಪದ್ಯಗಳು, ಬಿರುದುಗಳು, ಗದ್ಯವಾಕ್ಯಗಳು ಪುನರುಕ್ತಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. "ಇದಿರಾದರಿ ಭೂಪಾಳರ..." ಎಂಬ ಹೊಯ್ಸಳ ನರಸಿಂಹನ ವರ್ಣನೆಯ ಪದ್ಯ ಐದು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ[48], "ದಕ್ಷಿಣ ಹೆಮ್ಮನ ಮಮ್ಮ" ಎಂಬ ಶಾಂತಿನಾಥಕವಿಯ ವರ್ಣನೆಯ ಪದ್ಯ ಮೂರು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ,[49] "ಆದಿಯಾಗಿ ಪರ್ವದಾರ್ಹತ ಸಮಯಕ್ಕೆ," "ಗಂಗವಾಡಿಯ ಬಸದಿಗಳೆನಿತುಂ" ಎಂಬ ಎರಡೂ ಪಿರಿಯಕ್ಕರಗಳು ಎರಡು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.[50] ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ನೂರು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಇಂಥ ಪುನರುಕ್ತ ಪದ್ಯಗಳು ಯಾವುದೇ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯ ಇಂಥ ಪದ್ಯವನ್ನು ತಿದ್ದಲು ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ. ಬೇಲೂರ ತಾಲೂಕಿನ ಮಾರೇನಹಳ್ಳಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭದ 14 ಪದ್ಯ (2 ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದ್ಯಗಳೂ ಸೇರಿ) ಗಳು ಬೇರೊಬ್ಬನ ರಚನೆಗಳಾಗಿದ್ದು, ಕೊನೆಯ 3 ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಈ ಶಾಸನಕವಿ ಬಾಚಯ್ಯ ಬರೆದಿರುವನು. ಸೋಜಿಗವೆಂದರೆ ಈ 3 ರಲ್ಲಿ 2 ಪದ್ಯಗಳು ಚಿಕ್ಕನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ 32ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.[51] ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಏಕೆ, ಕಡೂರಿನ ಒಂದೇ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ "ಪರಸೆ ಮಹಾಪ್ರಸಾದದೊಳೆ" ಎಂಬ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಎರಡು ಸಲ ಬಂದಿದೆ[52]. ಇಂಥ ಪುನರುಕ್ತಗಳೂ ಹೋಲಿಕೆರೂಪದ ಪದ್ಯಗಳೂ ನಷ್ಟಭಾಗವನ್ನು ತುಂಬಲು, ದೋಷ ಪಾಠಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಲು ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ.

ಶಾಸನಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಸಾಹಿತ್ಯದ ಕವಿಗಳ ಪಾಲು, ಪ್ರಭಾವ ಆಗಾಗ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಕವಿಗಳು ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆದುದಲ್ಲದೆ ಲಕ್ಕುಂಡಿಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಅಜಿತ ಪುರಾಣದ ಪದ್ಯ[53], ಕರೀಂನಗರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯದ ಪದ್ಯ[54], ಮಗಲ, ಬೆಣ್ಣೆಕಲ್ಲು, ಸೋಗಿ, ಶಿವರಗ್ರಾಮ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಆದಿಗುಣವರ್ಮನ ಅನುಪಲಬ್ಧ ಶೂದ್ರಕದ ಪದ್ಯಗಳು ಎಡೆಪಡೆದಿವೆ.[55] ಬೇಲೂರು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಆದಿಪುರಾಣದ ಪದ್ಯ[56], ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಗೊಳ

47. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಶಾಸನ ಕವಿಗಳು (೧೬೭೪), ಪು. ೧೪೫.
48. ಶಾಸನವ್ಯಾಸಂಗ ೧. ಪು. ೧೭
49. —,,— ಪು. ೧೭.
50. ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾರತಿ ೧೦-೪.
51. —,,—
52. —,,—
53. S, I. I. XI-i No. 52 & 53.
54. ಶಾಸನವ್ಯಾಸಂಗ ೨. ಪು. ೧೧.
55. ಶಾಸನವ್ಯಾಸಂಗ ೨. ಪು. ೪.
56. —,,— ಪು. ೮.

ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಅಜಿತಪುರಾಣದ ಪದ್ಯ,[57] ವಿಜಾಪುರ, ಬೆಳ್ಗೊಳ, ಕನಬರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗ ಚಂದ್ರನ ಪಂಪರಾಮಾಯಣದ ಪದ್ಯ[58], ವಿಜಾಪುರಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರರಾಜನ ಮದನತಿಲಕದ ಪದ್ಯಗಳು[59] ಅಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ. ಇವುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ, ಸಂಪಾದನಕಾರ್ಯ ದಲ್ಲಿ ಎಂಥ ನೆರವು ನೀಡಬಲ್ಲುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಗೊಳದ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸಾವಿಯಬ್ಬೆಯೆಂಬವಳ ವೀರಮರಣವನ್ನು ಹೇಳುವ ಪದ್ಯವೊಂದು ಹೀಗಿದೆ:[60]

24.	× × ವೆತ್ತ	30.	ಪಲರುಂ ತೊ
25.	× × ಯಬ್ಬೆ	31.	ಲಗದ ರಾಯ
26.	ಸಾಯಲೆನ್ದು	32.	ದ ಚಲವಂ
27.	ಪೆಂಡತಿಯೆ	33.	ಸಲಬಳಗಿ
28.	× × ವೊತ್ತ	34.	ಗನ್ದಿ ನಿಪ್ಪ
29.	ಣ್ಣಳೊಗಳೆ	35.	ಪೆಣ್ಡತಿಯಿನ್

ಸಂದರ್ಭಬಲದಿಂದ 25ನೆಯ ಚರಣದ ಎರಡು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು '[ಸಾವಿ ?]ಯಬ್ಬೆ' ಎಂಬ ಪಾಠವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಮಿಕ್ಕ ಎರಡು ಒಡಕುಗಳನ್ನು (ಚರಣ 24, 28) ತುಂಬಲು ಅಜಿತಪುರಾಣದ

ಕಲಿಯುನೆ ನೆಗಟ್ದಿಳ್ ಕಸವರ।
ಗಲಿಯುನೆ ಗುಣದಂಕಕಾರ್ತಿ ಮೊನೆಯೊಳ್ ಮನೆಯೊಳ್।
ಮೊಲೆವೆತ್ತ ತೈಲಜನನಿಯ।
ಕೆಲದೊಳ್ ರಂಜಿಪರೆ ಮೀಸೆವೊತ್ತಣ್ಣಂಗಳ್ ॥[61]

ಎಂಬ ಪದ್ಯವನ್ನು ನೆನೆದರೆ ಸಾಕು, "[ಮೊಲೆ ?]ವೆತ್ತ [ಸಾವಿ ?]ಯಬ್ಬೆ ಸಾಯಲೆನ್ದು ಪೆಂಡತಿಯೆ [ಮೀಸೆ ?]ವೊತ್ತಣ್ಣಳೊಗಳೆ" ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಪಾಠ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಗ್ರಂಥಪದ್ಯಗಳು ನಷ್ಟಪಾಠವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲು ನೆರವಾಗುವಂತೆ ದುಷ್ಟಪಾಠ ಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಉದಾ: ಚೌಡದಾನಪುರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ

---

57. ಶಾಸನ ವ್ಯಾಸಂಗ ೨ ಪು. ೪೫.
58. ಕ.ಕ.ಚ. (೧೯೬೧) ಮತ್ತು ೧೨೧.
59. ಶಾಸನವ್ಯಾಸಂಗ ೨ ಪು. ೧೧೧.
60. —,— ಪು. ೪೫.
61. ಅಜಿತ ಪುರಾಣ, ೧—೬೫.

ಬರುವ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ವಾಲ್ಟರ್ ಇಲಿಯಟ್ ಅವರು 'ಬೇಲಾಳ' ಎಂದು ಓದಿರು ವರು. ಆದರೆ ವೀರಶೈವಾಮೃತ ಮಹಾಪುರಾಣವ ಆಧಾರದಿಂದ ಇದನ್ನು 'ಚೀಲಾಳ' ಎಂದು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.[62]

ಯಾವುದೇ ಶಾಸನದ ಬರವಣಿಗೆ ಎಷ್ಟೇ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ, ಒಂದು ಘಟ ನೆಯ ಧ್ವನಿಯಾದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲದ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಶಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ತಪ್ಪುಪಾಠಗಳನ್ನು ಪರಿಭಾವಿ ಸುವ ಅಪಾಯವಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾ: ಗಂಗ ಮಾರಸಿಂಹನು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಮೂರನೆಯ ಕೃಷ್ಣ ನನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದ 'ಅಲ್ಲ'ನ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಮುರಿದನೆಂದು ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಗೊಳ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದ್ದು, ಈ 'ಅಲ್ಲ'ನು ಯಾರೆಂಬುದು ತಿಳಿಯದೆಂದು ಫ್ಲೀಟ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ ಇದನ್ನು ರೈಸ್ ಅವರು 'ದಲ್ಲ' ಎಂದು ಓದಿದರಾದರೂ, ಫ್ಲೀಟ್‌ರು ಲಕ್ಕುಂಡಿ ಶಾಸನ ಮತ್ತು ಅಜಿತ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ್ದರೆ ಈ ಹೆಸರನ್ನು ಅಂದೇ 'ದಲ್ಲ' ಎಂದು ಓದುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಯಿದ್ದಿತು.[63] ಸುತ್ತೂತ್ತಕಡೆ ಕಣ್ಣಾಡಿಸಿ ರಾಜಕೀಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ತುಂಬ ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಕಾಲದ ಸಮಾ ಜಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ದಾಖಲೆಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಅರಿತಷ್ಟೂ ವಾಚನಕಾರ್ಯ ವೇಗಗೊಂಡು ಸಂಪಾದನೆ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಹಗುರಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾ: "ಬಾಳ್ಗ (ಟ್ಗಿ ?)ಚ್ಚು(ಚ್ಚು)" ಎನ್ನುವುದು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬರುವ ಪರಿಭಾಷೆ. ಇದರ ಪರಿ ಚಯವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಆತಕೂರು ಶಾಸನದ ಪಾಠವನ್ನು 'ಬಾಳ್ಗ[ಂ] [ಮ]ಚ್ಚು ಗೊಟ್ಟುಂ" ಎಂದು ಸಂಪಾದಕರು ಊಹಾತ್ಮಕ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಕೈಬಿಡಬೇಕಾಗು ತ್ತದೆ.[64] ಇಂಥ ನೂರಾರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಪರಿಚಯ ಸಂಪಾದಕನಿಗಿರಬೇಕು.

ಶಾಸನ ವಾಚನದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಓದಬೇಕಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಂಪಾದ ಕನು ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಸಾಲುಗಟ್ಟಿ ಸಂಪಾದಿಸುವುದಲ್ಲ, ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ವಾಕ್ಯ ಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಂಪಾದಕರು ಎಡಹುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ಉದಾ: ಎಂ. ಎಚ್. ಕೃಷ್ಣ ಮೊದಲುಮಾಡಿ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹಲ್ಮಿಡಿಶಾಸನದ ಒಂದು ವಾಕ್ಯವನ್ನು "ಪಶುಪತಿನಾಮಧೇಯನಾಸರಕ್ಕೆಲ್ಲ ಭಟರಿಯಾ" ಎಂದು ಸಾಂದ್ರವಾಗಿ ಓದಿ "ಪಶುಪತಿ ನಾಮಧೇಯನ + ಆಸರಕ್ಕೆ + ಎಲ್ಲಭಟರಿಯಾ" ಎಂದು ಬಿಡಿಸಿ ಅರ್ಥೈಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಮೂಲಪಾಠ "ಪಶುಪತಿನಾಮಧೇಯನಾ ಸರಕ್ಕೆಲ್ಲಭಟರಿಯಾ" ಎಂದು ಇರಬೇಕೆಂದು

---

62. Prof. P. B. Desai felicitation Volume P. 83—84.

63. ದಲ್ಲಪ್ಪ—ಗೋವಿಂದರ, ಪ್ರ.ಕ. ೪೧-೨.

64. ಶಾಸನಸಂಪದ (೧೯೭೪), ಪು. ೨೬.

ತೋರುತ್ತದೆ.[65] ಇದೇ ರೀತಿ ಮಡಕಶಿರಾ ಶಾಸನದ ಪಾಠ ಈಗ ಅಚ್ಚಾಗಿರುವಂತೆ "ಕಿಱಿಯ ಪೊನ್ನಯ್ಯ ಬಲ್ಲಹನ ಬೆಸದಾಳು, ಗಜಾಂಕುಸ ಚೋಳನ ಮೇಗೆ ದಂಡು ಪೋಗಲು" ಅಲ್ಲ. "ಕಿಱಿಯ ಪೊನ್ನಯ್ಯ, ಬಲ್ಲಹನ ಬೆಸದಾಳು ಗಜಾಂಕುಸ, ಚೋಳನ ಮೇಗೆ ದಂಡು ಪೋಗಲು" ಎಂದು ಅಚ್ಚಾಗಬೇಕು.[66] ಹೀಗೆ ಪದಸಂಯೋಜನೆ, ವಾಕ್ಯಸಂಯೋಜನೆಯ ಅನ್ಯಥಾ ಜ್ಞಾನ ಅನೇಕ ತಪ್ಪು ನಿರ್ಣಯಗಳಿಗೆ ದಾರಿಮಾಡಿಕೊಡುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿ ತಾನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವ ಶಾಸನ ಸತ್ಯವೋ ಕೃತಕವೋ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು – ಈ ಎಲ್ಲ ಎಚ್ಚರಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶಾಸನ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಕೈಹಾಕಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಅನೇಕ ಸಂಕೇತಗಳ ಬಳಕೆ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಈಗ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ

1. ಮೂಲದಲ್ಲಿದ್ದು ನಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಪಾಠ ಸೂಚನೆಗೆ......
2. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಸಂದೇಹವಾಗಿರುವ ಪಾಠ ಸೂಚನೆಗೆ [ ]
3. ಮೂಲದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಪಾಠ ಸೂಚನೆಗೆ [*]
4. ಮೂಲದಲ್ಲಿದ್ದು ತಿದ್ದುಪಡಿಮಾಡಿದ ಪಾಠಸೂಚನೆಗೆ ( )

ಇಷ್ಟು ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಉದಾ: "ಸನಯಾ .....ಳೋಕನನವರಂ (ರ)ಶ್ರೀ [ಜಾ*]ಳಕಂ। [ಕನ*]ತ್ಕನಕಧಾರಾ[ವರ್ಷಂ]"[67]. ಇಷ್ಟಿದ್ದೂ, ಸಮರ್ಪಕ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ತಿದ್ದುಪಡಿಮಾಡಿದ ಪಾಠವನ್ನು ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿಯೇ ವಕ್ರಕಂಸಿನಲ್ಲಿ ಬಳಸುವುದು ವಾಚನಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕ್ಲೇಶಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಚಿಹ್ನೆಗಳ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟು ಇಲ್ಲದುದು ಅಂದರೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯ ಚಿಹ್ನೆ ಬಳಸುತ್ತಿರುವುದು ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳನ್ನು ಗೊಂದಲಕ್ಕೆ ಕೆಡಹುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿಗೂ ಉಪಯೋಗ ಬೀಳುವ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮಾನ್ಯವಾಗುವ ಇನ್ನಷ್ಟು ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು, ಫ್ಲೀಟ್ ರೈಸ್ ಮೊದಲಾದವರು ರೂಪಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಹಳೆಯ ಸಂಪಾದನಾ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ನವೀಕರಿಸುವುದು ಈಗ ತೀರಾ ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಗ್ರಂಥಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನೆಗೆ ಚಿಹ್ನವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬೇರೆ, ಶಾಸನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಚಿಹ್ನವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದು ನಿಂತು, ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಎರಡಕ್ಕೂ ಸಮಾನವಾದ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ರೂಢವಾಗಬೇಕಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಗಣಿತ ಚಿಹ್ನೆಗಳಂತೆ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಮಾನ್ಯತೆ ಲಭ್ಯವಾಗಬೇಕು.

---

65. ಶಾಸನಸಂಪದ (೧೯೭೪), ಪು. ೧.
66. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಪರಿಸರದ ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯ, ಪು. ೨೫೧—೫೨.
67. ಶಾಸನಸಂಪದ (೧೯೭೪), ಪು. ೧೬.

ಶಾಸನಪರಿಚಯ ಅಂದರೆ ಅದು ಇರುವ ಊರು, ನಿಂತ ಸ್ಥಳ, ಉದ್ದಗಲ ಪ್ರಮಾಣ, ಸ್ಥಿತಿ, ಅಕ್ಷರಸ್ವರೂಪ, ಪಾಠವಿನ್ಯಾಸ ಇತ್ಯಾದಿ ಅವಶ್ಯ ವಿವರಣೆಗಳು ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಪೂರ್ವ ಭಾವಿಯಾಗಿ ಬರಬೇಕು. ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಸ್ತಿಕಲ್ಲು, ನಿಷಧಿಕಲ್ಲು ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಪಾಠ ದಷ್ಟೇ ಅವುಗಳ ಚಿತ್ರವೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವುಸಲ ವೇಷಭೂಷಣ, ಭಾವ–ಭಂಗಿ ಮೊದಲಾದ ಕಲಾಜೀವನ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧ, ದೇವಪೂಜೆ, ವಾಚನ, ಮೊದಲಾದ ಜನಜೀವನ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೋಸುಗ ಪಾಠಕ್ಕಿಂತ ಚಿತ್ರವೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಂಪಾದನಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೆ ತೀರ ಕಡೆಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇನ್ನು ಮೇಲಾದರೂ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಯಾವುದೇ ಶಾಸನವನ್ನು ಅದರ ಭಾಷಾಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ರೋಮನ್ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು ಆಂಗ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ರೂಢಿ. ಆದರೆ ಅಕ್ಷರ ಓದುವುದರಿಂದ ಭಾಷೆ ಓದಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲವಾದ ಕಾರಣ ರೋಮನ್ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು ಈಗ ಅಷ್ಟು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ರೋಮನ್‌ಲಿಪಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಡಯಕ್ರಿಟಿಕಲ್ ಗುರುತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರವಹಿಸ ಬೇಕು. ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯಾ ಇಂಡಿಕಾ, ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯಾ ಕರ್ನಾಟಿಕ ಮೊದಲಾದ ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ ಡಯಾಕ್ರಿಟಿಕಲ್ ಗುರುತುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಅನೈಕ್ಯತೆ ದೂರವಾದಷ್ಟೂ ಶಾಸನಸಂಪಾದನೆಗೆ 'ಶಾಸ್ತ್ರಶುದ್ಧಿ' ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವುಸಲ ಶಾಸನವೊಂದರ ಪಾಠ ಆ ಶಾಸನದ ಭಾಷಾಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ತೆರನಾಗಿದರೆ; ರೋಮನ್‌ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ತೆರನಾಗಿರುವುದು ವಿಷಾದದ ಸಂಗತಿ. ಉದಾ : "ಧರಾ ಭಾರಧಾರೇಯದಿಕ್ಕುಂಜರನುಂ"–"ದುರಾಚಾರಧಾರೇಯದಿಕ್ಕುಂಜರನುಂ," "ಮೋವನಿಗೆಯು ಮೊನಕೆವಾಡುಮಾದುದೆ ಪೇಟ್ಟುಂ"—"ಮೋವನಿಗೆಯ್ದೆ ಮೋನಕೆವಾಡಂಮಾದುದೆ ಪೇಳ್ಗು" (ಕನ್ನಡಪಾಠ). ರೈಸ್ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯಾ ಕರ್ನಾಟಿಕಾ ಸಂಪುಟಗಳಿಂದ ಮೇಲಿನಂತಹ ನೂರಾರು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು.

ಶಾಸನಸಂಪುಟಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಮತ್ತು ಅನುಬಂಧಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ, ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಶಾಸನವು ಇತಿಹಾಸ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಂಯುಕ್ತಕ್ಷೇತ್ರ. ಆದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈವರೆಗೆ ಇವು ಗಳನ್ನು ಓದಿದವರು ಲಿಪಿತಜ್ಞರು, ಅಭ್ಯಸಿದವರು ಇತಿಹಾಸತಜ್ಞರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಶಾಸನ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ, ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಬಂಧಗಳ ಜೋಡಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕೊರತೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂಪಾದನೆ ಲಿಪಿವಾಚನಕ್ಕೆ, ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ರಾಜಕೀಯ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಂಡಿದೆ. ಕಾರಣ ಶಾಸನಸ್ಥ ಸರ್ವಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಲಿಪಿ, ಚರಿತ್ರೆ, ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಲಲಿತಕಲೆ, ವಿಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಶಾಸನಸಂಪಾದನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗ ಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಅನುಬಂಧಗಳು ಕೇವಲ ನಾಮಪದಕೋಶಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ ಗಮನಾರ್ಹ ಪದಕೋಶವನ್ನೂ ಶಾಸನಗಳ ರಾಜಕೀಯ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ, ಭಾಷಿಕ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನೂ ಪರಿಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ 'ಶಾಸನಸಂಪಾದನೆ' ಫ್ಲೀಟ್–ರೈಸ್ ರೂಪಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಹಳೆಯ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ 'ಶಾಪಗ್ರಸ್ತ ಅಜಗರ'ನಂತೆ ಜಡರೂಪಿಯಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಲಿದೆ. ಬ್ರಿಟಿಶರ ನಿರ್ಗಮನದ ತರುವಾಯವೂ ಭಾರತದ ತುಂಬ ಶಾಸನ ಸಂಪಾದನಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಪಟ್ಟಭದ್ರ ಗುರು–ಶಿಷ್ಯ ಪರಂಪರೆ ಬೆಳೆದುಬರುತ್ತಲಿದೆ. ಅಂದರೆ ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ಒಂದು ಪಂಥ (School)ದವರೇ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಶಾಸನಸಂಪಾದನೆ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಜಾರುತ್ತಲಿದೆಯೇ ಹೊರತು ಪರಂಪರೆಯ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ "ಗುರು–ಶಿಷ್ಯವರ್ಗ" ಅನ್ಯರಿಗೆ ಅವಕಾಶಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು "ಶಾಸನಸಂಪಾದನೆ"ಯೆಂಬ ಮಲೆತ ನೀರು ತಿಳಿಯಾಗುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಈಗ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಮುಂದಿರುವ ಕಾರ್ಯವೆಂದರೆ ಈವರೆಗೆ ಉಪೇಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಪರಿವೀಕ್ಷಣೆಮಾಡುವುದು, ಪರಿವೀಕ್ಷಣೆಮಾಡಿ ಕಾರ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿರುವಂಥವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು, ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ಶಾಸನಗಳ ಮರುಪರಿಷ್ಕರಣ ನಡೆಸಿ, ಎಲ್ಲ ಸಂಪುಟಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಯೋಜಕವಾದ ಅನುಬಂಧಗಳನ್ನೂ ಜೋಡಿಸುವುದು. ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳು ಕೈಗೂಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಶಾಸನಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಭಾಷಿಕ ಇತಿಹಾಸದ ಪುನರ್ರಚನೆಯ ಕಾರ್ಯ ಸಮರ್ಪಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕೆಲವೇ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ತಪ್ಪುಪಾಠಗಳನ್ನು ನಂಬಿಕೊಂಡು ಬರೆದ ಇಂಥ ಇತಿಹಾಸ ಅಸಮರ್ಪಕವಾಗುತ್ತದೆ.

ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ

'ಜನಪದ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಹಳ್ಳಿಗಾಡು, ಪ್ರಾಂತ ಎಂದು ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ. ಅನೇಕ ಸಲ ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನ ಜನತೆ, ಪ್ರಾಂತದ ಜನಾಂಗ ಎಂಬ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥಪಡೆದೂ, ಇದು ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಈ 'ಜನಪದ'ದ ತದ್ಧಿತವಿಶೇಷಣರೂಪವೇ "ಜಾನಪದ".

ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಿಂದಲೂ ಪ್ರದೇಶವಾಚಿ, ಪ್ರಜಾವಾಚಿ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದ ಈ ಪದ, 1930ರಲ್ಲಿ 'ಗರತಿಯ ಹಾಡು' ಪ್ರಕಟವಾದಂದಿನಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣಪದವೆಂಬಂತೆ ಬಳಕೆಯಾಗತೊಡಗಿತು. ಈ ಸಾಮಾನ್ಯರ (ಗೀತ) ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರು ಮೊದಮೊದಲು 'ಹಳ್ಳಿಯ ಹಾಡು' ಎಂದು, ಆಮೇಲೆ ನಾಡಪದ, ಜನತಾಗೀತೆ, ಲೋಕಗೀತೆ, ಎಂದು ಕರೆದರೂ, ಭಾರತದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಇನೂ ಗ್ರಾಮಸಾಹಿತ್ಯ, ಪಲ್ಲಿಗೀತ್, ಲೋಕಗೀತೆ, ಲೋಕಸಾಹಿತ್ಯ, ಜನಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂದು ಕರೆಯು-

ತ್ತಲಿದ್ದರೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ 'ಜನಪದಸಾಹಿತ್ಯ' ಎಂಬುದು ತಟ್ಟನೆ ಪ್ರಚಾರಪಡೆದು ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಇದು ಧಾರವಾಡದ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿನ ಸೃಷ್ಟಿಯೆಂದೂ, ಜಯಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರಚಾರಪಡೆದುದೆಂದೂ ತೋರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ 'ಜನಪದಸಾಹಿತ್ಯ'ದಂತೆ 'ಜನಪದಸಾಹಿತ್ಯ' ಎಂಬ ಪದವೂ ಅನಾಮಧೇಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರುವುದು ಒಂದು ಕುತೂಹಲಕಾರಿ ಯೋಗಾಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಅಂದಿನಿಂದ 'ಜನಪದಸಾಹಿತ್ಯ' ಎಂಬ ಸಮಸ್ತಪದ, 'ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎಂಬ ವಿಗ್ರಹ ಪದಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದುವು.

'Folklore' ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಇಂದಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಪದ ಇನ್ನೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅರ್ಥ ಪಡೆದು ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಲಿದೆ. Folk ಎಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಸಮೂಹ. ಈ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ "ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಅಂಶಗಳ ಮೊತ್ತ"ಕ್ಕೆ ವಿಲಿಯಂ ಥಾಮ್ಸ್ 1846ರಲ್ಲಿ Folklore ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬಳಸಿದನು.[1]

ಈ Folklore ಎಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯರ ಜೀವನದ ಸರ್ವಸ್ತರಗಳನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೈಚಾಚುತ್ತಲೇ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುವ "Folklore is a Lively fossil which refuses to die" ಎಂಬ, "Folklore is an echo of the past at the same time, it is also the vigorous voice of the present" ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ Folklore ಎಂಬುದು ಸಾಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಾವೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ. ಬಹಳೆಂದರೆ ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದುತ್ತದೆ; ಇಲ್ಲವೆ ಜನ್ಮಾಂತರ ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

Folkloreಗೆ ಸಂವಾದಿಪದವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳುವದು ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾಡಿದೆ; ಕಾಡುತ್ತಲಿದೆ. ಬೇರೆಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತದವರು ಬೇರೆಬೇರೆ ಪದಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಲು ನಿರತರಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹಾ. ಮಾ. ನಾಯಕ ಅವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವಿವರಣೆ ಕೊಟ್ಟು Folk = ಜನಪದ, Folklore = ಜಾನಪದ ಎಂಬ ಸಂವಾದಿಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಮುಂದಿಟ್ಟರಲ್ಲದೆ, ಜನಪದಸಾಹಿತ್ಯ, ಜನಪದನೃತ್ಯ ಎಂಬಂತೆ 'ಜನಪದ' ಎಂಬುದನ್ನು ಒಂದು ಶಾಖೆಗಾಗಿ, 'ಜಾನಪದ' ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯರ ಇಂಥ ಸರ್ವಶಾಖೆಗಳ ಸಮೂಹಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಬೇಕೆಂದು 1966ರಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪುವಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ತೊಂದರೆಗಳುಂಟು : (1) Loreಅನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಅಂಶ 'ಜಾನಪದ' ಶಬ್ದದಲ್ಲಿಲ್ಲ. (2) ಜನಪದ

---

1. ಜನಜೀವನದ ಮೊತ್ತಕ್ಕೂ Folklore ಎಂದು, ಇದನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ Folklore ಎಂದು ಬಳಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಒಂದನ್ನು Folklore ಎಂದು ಇನ್ನೊಂದನ್ನು Science of Folklore ಎಂದು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಕರೆಯುವುದು ಯೋಗ್ಯ.

ನಾಮವಾದರೆ ಜಾನಪದ ಅದರಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ ತದ್ಧಿತವಿಶೇಷಣ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ್ಯಕ್ಕಿಂತ ವಿಶೇಷಣದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಸಣ್ಣದು. ಆದ: ದರಿಂದ ಜನಪದ ಒಂದು ಶಾಖೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರೆ ಜಾನಪದ ಇಂಥ ಹಲವು ಶಾಖೆಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆಯೆಂಬ ಹಾ. ಮಾ. ನಾಯಕ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಜಾನಪದವೇ ಒಂದು ಶಾಖೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರೆ ಜನಪದವೇ ಇಂಥ ಹಲವು ಶಾಖೆಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಜನಪದ, ಜಾನಪದಗಳಿಗೆ ಅವರು ಆರೋಪಿಸಿದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿಷ್ಪತ್ತಿದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಪ್ಪುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. (3) ಹಾ. ಮಾ. ನಾಯಕ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ 'ಜನಪದಸಾಹಿತ್ಯ' ರೂಪ ಸರಿ; 'ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯ' ರೂಪ ತಪ್ಪು. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿ 'ಜನಪದಸಾಹಿತ್ಯ' ಎಂಬುದು ಸಮಾಸಪದ, ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂಬುದು ಅಸಮಾಸಪದವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡೂ ರೂಪಗಳು ಸರಿಯೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಆದುದರಿಂದ Folk, Folkloreಗಳಿಗೆ ಸಂವಾದಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ :

'ಜನ' ಎಂಬ ಶಬ್ದ ವ್ಯಾಕರಣದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜಾತಿವಾಚಿಯೆನಿಸಿ (ಸಾಮಾನ್ಯರ) ಸಮೂಹವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುವುದರಿಂದ Folkಗೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿ 'ಜನ' ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಬಹುದು. ಈ ಶಬ್ದದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ 'ಜನಪದ' ಎಂಬುದನ್ನು ಕುರಿತ "An important geographical term used by Pāṇini is '*Janapada*', which was both a state and *Cultural unit*, its Culture containing more than its geography. Its Cultural integrity was reflected and preserved in the manners, customs and above all the dialect of its people.[2]" ಎಂಬ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ 'ಜನಪದ' ಎಂಬುದು ಜನತೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ ಧ್ವನಿಸುವದರಿಂದ 'Folklore' ಮತ್ತು 'ಜನಪದ' ಗಳು ಸಂವಾದಿ ಶಬ್ದಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೇಲೆ ವಿವೇಚಿಸಿದ ಮೇರೆಗೆ 'ಜಾನಪದ' ಎಂಬುದು ಒಂದು ಶಾಖೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದರಿಂದ Folk Literature, Folk dress ಇತ್ಯಾದಿ ಶಾಖೆಗಳಿಗೆ 'ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯ', 'ಜಾನಪದ ವೇಷ' ಇತ್ಯಾದಿ ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸಬಹುದು.

ಹಾ. ಮಾ. ನಾಯಕ ಹೇಳುವ 'ಜಾನಪದ'ದಲ್ಲಿಯಂತೆ loreಅನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪದ ನಾವು ಹೇಳುವ 'ಜನಪದ'ದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪಾಣಿನಿಯ ಪ್ರಕಾರ 'ಜನಪದ' ಶಬ್ದದ

---

2. V. S. Agarawala: India as known to Pānini (1953) p. 48 ಮತ್ತು ಹಾ. ಮಾ. ನಾಯಕ ಜಾನಪದ ಸ್ವರೂಪ (1971), ಪು. ೧೭ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿ.

ಲ್ಲಿಯೇ loreನ ಅರ್ಥ ತುಂಬಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಜನಪದಕ್ಕಿಂತ ಜಾನಪದ ಸಣ್ಣ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಮರೆಯಬಾರದು. ಆದುದರಿಂದ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಜನಪದ ವಿದ್ವಾಂಸರು Folk=(ಸಾಮಾನ್ಯ)ಜನ, Folklore=ಜನಪದ, Folk-literature=ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂದು ಬಳಸುವುದೇ ಶಾಸ್ತ್ರಶುದ್ಧವೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತ ಪ್ರಸ್ತುತಲೇಖನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಈ ರೀತಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸ ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ಹೀಗಿರುವಾಗ Folklore ಎಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯರ ಮೌಖಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ (oral tradition) ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಒಲವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದರಿಂದ, ಇದಕ್ಕೆ ಬದಲು ಸಾಮಾನ್ಯರ ಮೌಖಿಕದೊಂದಿಗೆ ಇತರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ Folk life ಎಂಬ ವಿಶಾಲಾರ್ಥದ ಇನ್ನೊಂದು ಪದವನ್ನು ಜಾನಪದವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಬಳಸುತ್ತಲಿರುವರು. ಆದರೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಅಂಶಗಳು ಕೇವಲ ಸಾಮಾನ್ಯ (Folk)ರ ಬದುಕಿನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಅನಾಗರಿಕ (ಆದಿವಾಸಿ), ಅರೆನಾಗರಿಕ (ಗ್ರಾಮವಾಸಿ), ನಾಗರಿಕ (ನಗರವಾಸಿ) ಹೀಗೆ ಯಾವುದೇ ಅಂತಸ್ತಿನ ಜನರ ಜೀವನವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ ಕೇವಲ Folkರ ಜೀವನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ Folk life ಎಂಬ ಪದವೂ ಅಸಮರ್ಪಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ, ಈ ಅಭ್ಯಾಸ ಯಾವುದೇ ಅಂತಸ್ತಿನ ಜನರ ಜೀವನವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಬಂದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಎಳೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದಾದುದರಿಂದ ಅಂಥ ಜೀವನವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪದವೊಂದು Folklore, Folk life ಗಳಿಗೆ ಬದಲು ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಅಂತೆಯೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಗಿದೆ.[3]

ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ:

ಜನಪದ (Folklore)ವನ್ನು ರಿಚರ್ಡ್ ಎಂ. ಡಾರ್ಸನ್; ಆರ್. ಎಸ್. ಬಾಗ್ಸ್; ಹಾ. ಮಾ. ನಾಯಕ ಮೊದಲಾದವರು ಹಲವು ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳಿಗಿಂತ

1. ಕಾಯಿಕ ಬಗೆ < ಪ್ರಯೋಜಕ ಕಲೆ–ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಕರಕುಶಲ, ಅಡಿಗೆ, ವೈದ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ. / ಲಲಿತಕಲೆ– ಚಿತ್ರ, ಶಿಲ್ಪ, ನೃತ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ.

2. ವಾಚಿಕ ಬಗೆ < ಭಾಷಿಕ ಬಗೆ. / ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಬಗೆ.

---

3. ಅನಾಗರಿಕ, ಅರೆನಾಗರಿಕ, ನಾಗರಿಕರಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಜೀವನವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ 'Tradition' ಎಂದೂ ಇದನ್ನು ಕುರಿತ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿವೇಚನೆಗೆ 'Science of tradition' ಅಥವಾ 'Traditionology' ಎಂದೂ ಕರೆಯಬಹುದು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಸಂಪ್ರದಾಯವಿಜ್ಞಾನ ಇಲ್ಲವೆ ರೂಢಿ, ರೂಢಿವಿಜ್ಞಾನ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು.

6

4. ಮಾನಸಿಕ ಬಗೆ—ಜನನ, ಮರಣ, ವಿವಾಹ, ಆರಾಧನೆ, ಮಾಟ, ಮಂತ್ರ, ಭವಿಷ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ನಂಬಿಕೆಗಳು.

ಹೀಗೆ ವರ್ಗೀಕರಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ವಾಙ್ಮಯವೆಂಬುದು oral folklore ಆಗಿದೆ. ಇದರ ಶಾಖೆಯಾದ 'ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ'ವನ್ನು oral art of folklore ಎಂದು ಸರಳವಾಗಿ ಸೂತ್ರಗೊಳಿಸಬಹುದು. ಈ ಸೂತ್ರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ "ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ"ದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಬಹುದು :

1. ಮಾನವ ಜನಾಂಗ ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸ್ತರ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಬದುಕು ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿಸರ್ಗನಿಯಂತ್ರಿತ, ಇನ್ನೊಂದು ನಗರ ನಿಯಂತ್ರಿತ. ನಗರನಿಯಂತ್ರಿತ ಜನಾಂಗಕ್ಕಿಂತ ನಿಸರ್ಗನಿಯಂತ್ರಿತ ಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ "ಮಾನವನ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿ"ಗಳು ದಟ್ಟವಾಗಿ ನೆಲೆನಿಂತಿರುತ್ತವೆ.

2. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗುಂಪುಗೂಡಿ ಬಾಳುವುದು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೂಲಪ್ರವೃತ್ತಿ. ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಹಳ್ಳಿಗರಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇನ್ನೂ ಹಸಿಹಸಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಭೌತಿಕವಾಗಿ, ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಪರಸ್ಪರವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಬದುಕುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರ ಅನುಭವಕ್ಕೆ 'ಸಾಮುದಾಯಿಕತೆ' ಸುಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

3. ಏನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬುದೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ಹೇಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂಬುದು ಅಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಜಾನಪದ ಕೃತಿಯು ಅಂತರಂಗದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಾಗಲೀ, ಬಹಿರಂಗದ ಬಂಧದಲ್ಲಾಗಲೀ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಡಿಲುತನ, ತೋರಿಬರುವುದರಿಂದ "ಸಂವಹನತೆ ಪ್ರಧಾನ, ಕಲಾತ್ಮಕತೆ ಗೌಣ"ವಾಗಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯವಿದು.

4. ಶಿಷ್ಟಪದಸಾಹಿತ್ಯದಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟದೆ "ನೆಲಸಿದ ಕಾವ್ಯಂ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣಂ" ಎಂಬಂತೆ ಇದು ಈ ಮೊದಲು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರುವ ಜಾನಪದ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ತನ್ನ ಪ್ರಥಮ ಆಕಾರ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇದು 'ಅನುಸೃಷ್ಟಿ' ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಹುಟ್ಟುವ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಯಾವುದೇ ರಚನೆಯ ಪಾಲನ—ಪರಿಷ್ಕರಣದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಕವಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ.[4] ಹೀಗಾಗಿ

---

4. ಅ. ಶಿಷ್ಟಪದ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ರಚನೆಯ ಪಾಲನಹಕ್ಕನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಪರಿಷ್ಕರಣ ಹಕ್ಕನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅನಿವಾರ್ಯವೆನಿಸಿದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪರಿಷ್ಕರಣಕ್ಕೆ ನಾವು ಚೌಕ ಕಂಸನ್ನು ಬಳಸುವದು ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ.

ಬ. ಜಾನಪದ ಕವಿ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಕೃತಿಗೆ ನಮೂದಿಸಿರುವುದು, ನಮೂದಿಸದಿರುವುದು ಅಮುಖ್ಯ. ಪರಿಷ್ಕರಣದ ಹಕ್ಕು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿರುವುದೇ ಮುಖ್ಯ, ಹೆಸರು ನಮೂದಿಸದಿರುವುದು ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಕವಿನಾಮನಿರ್ದೇಶವಿಲ್ಲದ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ ಮೊದಲಾದವು ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕೃತಿಗಳೆನ್ನಬೇಕಾದೀತು.

ಅದು ಎತ್ತಿಕೊಂಡವರ ಮಗುವಾಗಿ ಅವರಿಂದ ಕಾಲ, ದೇಶ ಪರಿಸರಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೊಸ ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮೂಲತಃ 'ಅನುಸೃಷ್ಟಿ'ಯಾಗಿದ್ದರೂ ಮುಂದೆ 'ಪುನಃಸೃಷ್ಟಿ'ಯಾಗುತ್ತ ಸಾಗಿಬರುವ ಇದು ಕಟ್ಟಿ ಮುಗಿಸಿದ ಸಾಹಿತ್ಯವಲ್ಲ ; ಕಟ್ಟುತ್ತಲಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಹೀಗಾಗಿ 'ಅನುಸೃಷ್ಟಿ'ಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ 'ಪುನಃಸೃಷ್ಟಿ'ಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವುದು ಇದರ ಇನ್ನೊಂದು ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ.

5. ಶಿಷ್ಟಸಾಹಿತ್ಯದಂತೆ ಲಿಪಿಶರೀರಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಲಿಪಿಶರೀರಿಯಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸದೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ "ಧ್ವನಿಶರೀರಿ"ಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಧ್ವನಿಶರೀರಿಯಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ "ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪಂಚಲಕ್ಷಣ"ಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ಅಂತರಂಗ ಬಹಿರಂಗಗಳ, ಹುಟ್ಟುಬದುಕು ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳ ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕಳೆದ ಒಂದುನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಈ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಂಪಾದನಕಾರ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ :

1. ಹಲಸಂಗಿ ಗೆಳೆಯರ ಪೂರ್ವ ಘಟ್ಟ—1930ಕ್ಕೆ ಮೊದಲು.

2. ಹಲಸಂಗಿ ಗೆಳೆಯರ ಘಟ್ಟ-1930-1950.

3. ಗದ್ದಗಿಮಠ ಮತ್ತು ಕರಾಕೃ ಘಟ್ಟ-1950-1966.

4. ಆಧುನಿಕ ಘಟ್ಟ—1966 ರಿಂದ ಮುಂದೆ.

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಮೂರು, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ Folk song ಸಂಪಾದನೆಯ ಘಟ್ಟವಾದರೆ ಕೊನೆಯದು Folk literature ಸಂಪಾದನೆಯ ಘಟ್ಟವೆನಿಸಿ ಗಾದೆ, ಒಗಟು, ಒಡಪು, ಶಿಶುಪ್ರಾಸ, ನಂಬಿಕೆ, ಕಥೆ, ನಾಟಕ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡುದು, ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದು ಸಾಧನೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನೆ ಹೊಸ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ತನ್ನ ತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆಯುತ್ತಲಿದ್ದರೂ, 'ಸಂಪಾದನಕ್ರಮ'ದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಹೊಸತನವಾಗಲೀ ಪ್ರಗತಿಯಾಗಲೀ ಈ ವರೆಗೂ ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಬಹಳವೆಂದರೆ ಪುಟ ಬಾಹುಳ್ಯದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಬಣ್ಣದ ಮುನ್ನುಡಿಗಳು, ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಪರಿದಾಟ—ಪರಿಶ್ರಮಗಳು ಮಾತ್ರ ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸಂಪಾದನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ 'ಜನಪದವಿದ್ಯಾವ್ಯಾಸಂಗಿ'ಗಳ ಮತ್ತು 'ಜನಪದಹವ್ಯಾಸಿ'ಗಳ ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಥ ವಿಶೇಷ ಅಂತರ ತೋರಿಬರುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂಬ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು ಆಗಾಗ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಲಿವೆ. ಇಷ್ಟೇ ಏಕೆ ಜನಪದಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಗ್ರಂಥಗಳು, ಲೇಖನಗಳು ಪ್ರತಿವರ್ಷ ನೂರಾರು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಲಿದ್ದರೂ 'ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ'ಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಂಥವಾಗಲೀ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಲೇಖನವಾಗಲೀ

ಪ್ರಕಟವಾಗದಿರುವುದು, ಸಂಪಾದಿತ ಕೃತಿಗಳ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಾದರೂ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ನೀತಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸದಿರುವುದು ತುಂಬ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. 'ಮಲೆಯ ಮಾದೇಶ್ವರ', 'ಮದ್ದುಂಟೆ ಜನನ ಮರಣಕ್ಕೆ', 'ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಗ್ರಂಥಗಳ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿನ ಚರ್ಚೆ ಬಂದಿದ್ದರೂ, ಮೂವರಲ್ಲಿಯೂ ಒಮ್ಮತವಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 'ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನೆ'ಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿವೇಚಿಸಬಹುದು.

I

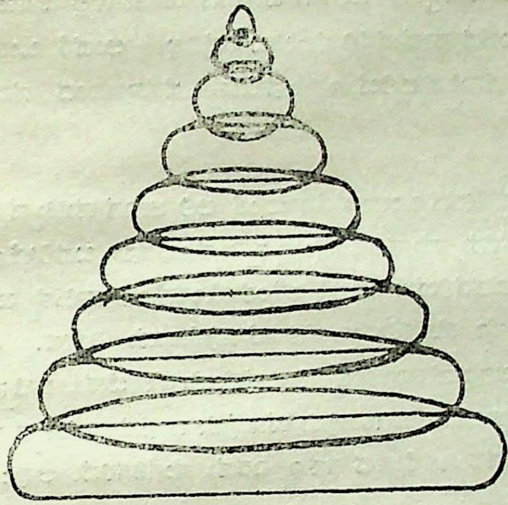
ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ಆಸ್ತಿಯಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅದು ಪ್ರದೇಶಭೇದನಿಷ್ಠವಾಗಿಯೂ ತೋರುತ್ತದೆ. ನದಿಬೆಟ್ಟಗಳೂ ಜಾತಿಜಾಲಗಳೂ ಧಾರ್ಮಿಕಕೇಂದ್ರಗಳೂ ಕಾರಣವಾಗಿ ಭಾಷೆಯಂತೆ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಮತ್ತೆ ಸೀಮಾರೇಖೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಭೌಗೋಲಿಕವಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ, ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಕರಾವಳಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂದು ಮೂರು ಪ್ರಧಾನ ಜಾನಪದ ಪ್ರಾಂತಭೇದಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಉಪಪ್ರಾಂತ ಭೇದಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಧಾನ ಮತ್ತು ಉಪಪ್ರಧಾನ ಪ್ರಾಂತಭೇದಗಳ ಸೀಮಾರೇಖೆಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಭೇದಿಸದೆ ಇಲ್ಲವೆ ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದು. ಉದಾ : ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಂಟೇದವರ ಕಂಸಾಳೆಯವರ ಜುಂಜಪ್ಪನವರ, ತೆಲುಗುಬಣಜಿಗರ ಭಾಗವಂತಿಕೆಯವರ ಹಾಡುಗಳ. ಉತ್ತರಕರ್ನಾಟಕ ಜೋಕುಮಾರನ ಹಾಡು, ಗುಳ್ಳವ್ವನ ಹಾಡು ಕಂಬಿಹಾಡುಗಳ, ಕರಾವಳಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ತಾರಲೆಹಾಡು, ಪುಗಡಿಹಾಡು, ಗಮ್ಮಟೆಪದ, ದೋಣಿ ಸಾಗಿಸುವಾಗಿನ ಅಂಬಿಗರ ಹಾಡುಗಳ ಸೀಮಾರೇಖೆಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಭೇದಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಿಂದರಜೋಗಿಗಳ ಗೊರವರ ಚೌಡಕಿಯವರ ಗೊಂದಲಿಗರ ಹಾಡುಗಳ ಸೀಮಾರೇಖೆಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದರೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಂತಭೇದದ ಮುದ್ರೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆಯೆಂಬುವನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು.

ಸಮಾಜವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಕೃತರ ಭಾಷೆ, ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರ ಭಾಷೆ (ಕನ್ನಡದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಭಾಷೆ) ಯೆಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸುವಂತೆ ಈ ಮೌಖಿಕಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಜಾಣಪದಸಾಹಿತ್ಯವೆಂಬಸ್ತರಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.[5] ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮತ್ತೆ ಆಂತರಿಕ ಸ್ತರಗಳಿದ್ದು ಅವು,

---

5. ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾರತಿ 10 – 1.

ಹೀಗೆ ಅಡಕಿಲು ರೂಪದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಕೆಳವರ್ಗದಿಂದ ಮೇಲುವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದಂತೆ ಅವುಗಳ ಜಾನಪದತ್ವ ತಿಳಿಯಾಗುತ್ತ ಇಲ್ಲವೆ ಶಿಷ್ಟಮುಖಿಯಾಗುತ್ತ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಉದಾ :

1. ಒಂಬತ್ತ ತಿಂಗಳ ನಿನ್ನ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ತಿರಗೇನ
   ಹಂಬಲಿಸಿ ನಿನ್ನ ಹಡದೇನ । ಸೋ
   ಹಂಬಲಿಸಿ ನಿನ್ನ ಹಡದೇನ ಚಿತ್ರದ
   ಗೊಂಬಿ ನಿನಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಡಲ್ಹ್ಯಾಂಗ ॥

2. ಧಾರೆಯೆರೆದ ಕನಕಾಂಗಿಗೆ ಬಲರಾಮ
   ಧೀರಪಾರ್ಥಗೆ ಸುಕುಮಾರಗಿವಳನು ॥ ಪಲ್ಲ ॥
   ತೋರ ಹರಳವಂಕಿ ಬಾಜುಬಂದಿಗಳು
   ಹೆರಳಿಗಾಭರಣವನಿಡಿಸಿದ ಮಗಳನು
   ಬಂಗಾರದಂತೆ ಬಳಕುವಳು
   ಶೃಂಗರಿಸುತಲ್ಲಿ ಭುಜಂಗವೇಣಿಯನು ॥

ಇವುಗಳನ್ನು ಓದಿದರೆ ಸಾಕು, ಜಾನಪದತ್ವ ಮತ್ತು ಜಾಣಪದತ್ವಗಳ ಅಂತರ ತಟ್ಟನೆ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಸಮಾರಂಭದ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭವನ್ನೇ ಜನಪದರು ಹಾಡನ್ನಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರೆ, ಜಾಣಪದರು ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪೌರಾಣಿಕ

ಘಟನೆಗಳನ್ನೇ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಜಾನಪದ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ವಾತಾವರಣದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಜಾಣಪದ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಂದೇ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುವವರ ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಜನಪದತ್ವ ಸಮಾಜದಿಂದ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಒಂದು ಸಮಾಜದಂತೆ ಅಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಹುಟ್ಟುವ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಂವೇದನೆಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬದಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಜನಪದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೊಸಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹುಟ್ಟುವುದರ ಜೊತೆ ಹಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಹೊಸತಾಗುತ್ತ ನಡೆಯುವುದೊಂದು ವಿಶೇಷ. ಹೀಗಾಗಿ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಲವೂ ಪ್ರಧಾನಪಾತ್ರವಹಿಸುವುದೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರದೇಶಬದ್ಧ–ಸಮಾಜಬದ್ಧ—ಕಾಲಬದ್ಧವಾಗಿರುವುದು ಯಾವುದೇ ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಧಾನಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಇನ್ನೂ ಎರಡು ಸಂಗತಿಗಳಿವೆ. ಅವು : ಸಂದರ್ಭ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿ.

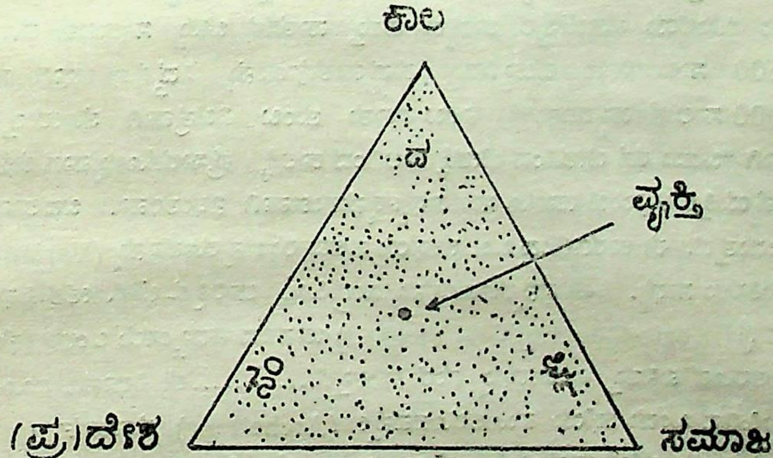
ಸಂದರ್ಭ : ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸರಿಯಾದ ರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಉತ್ಸವ ಉತ್ಸಾಹ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂದರ್ಭಗಳ ಹೊರಗಿಟ್ಟು ಪದವನ್ನು ಹಾಡಿದರೆ, ಗದ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಬಹುದು. ಉದಾ :

ಎಣ್ಣಿಯು ನೀ ಕೊಡಕ ಸಣ್ಣೆರಿವಿ ಕವದಂಗ
ತುಂಬೇತಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಬಳಗವು । ಸೋ
ತುಂಬೇತಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಬಳಗವು ಕಣ್ಣೀರ
ಸಣ್ಣ ಮುತ್ತಾಗಿ ಸುರದಾವ ।

ಮದುವೆಯ ಹಂದರದಲ್ಲಿ ಮಗಳನ್ನು ಧಾರೆ ಎರೆದು ಕೊಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರುಳನ್ನು ಕಿತ್ತುತರುವ ಈ ಹಾಡು ಸಂದರ್ಭಬಾಹಿರವಾದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ತೀರ ಸಹಜವೇ ಸರಿ.

ಕೆಲವು ಸಲ ಗೆಜ್ಜೆ, ವಾದ್ಯ, ಕೋಲು, ಕುಣಿತಗಳ ಪರಿಕರವೊಂದಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹಲವು ಹಾಡುಗಳು ಸಮಗ್ರ ಪರಿಣಾಮಬೀರುತ್ತವೆ. ಇಂಥವುಗಳನ್ನು ಪರಿಕರದಿಂದ ಹೊರಗಿಟ್ಟು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ದಂಡಿ, ಬಾಸಿಂಗ, ಅರಿಷಿಣ, ಕುಂಕುಮವಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿದ ಮದುವೆಯಂತೆ ಸೊಗಸು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಕಾರಣ ಪರಿಸರ, ಪರಿಕರಗಳೆಂಬ ಅಂಶಗಳೂ ಸಂಪಾದನೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವೆನಿಸುತ್ತವೆ.

ವ್ಯಕ್ತಿ : ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಂದರೆ ನಿವೇದಕ (Informant) ತುಂಬ ಮುಖ್ಯನಾದವನು. ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ, ಪುರುಷ, ಬಾಲಕ - ಈ ಮೂರು ಘಟಕಗಳು ತೀರ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಿಂತು, ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವುದರಿಂದ ಇವರ ಜೀವನದಂತೆ ಇವರ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ತೀರ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಗುಣನಿಷ್ಠವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀನಿಷ್ಠ, ಪುರುಷನಿಷ್ಠ, ಬಾಲಕನಿಷ್ಠವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಿಜಸ್ವರೂಪ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರ ಹಾಡನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಅಸಮಂಜಸವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾ : ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದ ಹಂತಿಹಾಡು, ಪುರುಷರಿಂದ ಬೀಸುವ ಹಾಡು. ಇದಲ್ಲದೆ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವರು ವಿಶಿಷ್ಟಹಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ (ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಕುರುಬರು ಡೊಳ್ಳಿನ ಹಾಡು, ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಲರು ಜೋಕುಮಾರನ ಹಾಡು) ಹೇಳುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ವರ್ಗದ ಹಾಡನ್ನು ಹೇಳುವವರಿಂದ ಬೇರೊಂದು ವರ್ಗದ ಹಾಡನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಸರಿಯೆನಿಸದು. ಈವರೆಗಿನ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಚಿತ್ರಿಸಬಹುದು.

ಹೀಗೆ 'ವ್ಯಕ್ತಿ'ಯ 'ಸಂದರ್ಭ'ನಿಷ್ಠವಾಗಿ ನಿಂತು ಕಾಲ, ದೇಶ, ಸಮಾಜಬದ್ಧನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಕಾಲ, ದೇಶ, ಸಮಾಜ, ಸಂದರ್ಭ, ವ್ಯಕ್ತಿ—ಈ 'ಐದು ಸೂತ್ರ'ಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಛೇದಿಸುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜಾನಪದರಚನೆಯ ಸತ್ಯರೂಪ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಈ ಐದು ಅಂಶಗಳಿಂದ ಹೊರಗಿಟ್ಟು ಸಂಪಾದಿಸ ಕೂಡದು. ಹಾಗೆ ಹೊರಗಿಟ್ಟು ಸಂಪಾದಿಸುವುದೆಂದರೆ ಲವಣ ರುಚಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿ ಉಪ್ಪು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

II

ಹೀಗೆ ಪಂಚಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧನಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ಕಾಡುವುವೆಂದರೆ ಪಾಠಾಂತರ (Variants) ಮತ್ತು ರೂಪಾಂತರಗಳು (Versions). ಇವುಗಳ ಪರಿಜ್ಞಾನ ವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಸಂಪಾದನಕಾರ್ಯವನ್ನೇ ಕೆಡಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಲಿಖಿತವೇ ಇರಲಿ, ಅಲಿಖಿತವೇ ಇರಲಿ ರೂಪಾಂತರ ಮತ್ತು ಪಾಠಾಂತರ ಗಳು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು 'ವಸ್ತು'ವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಚನಾವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ರೂಪಾಂತರ, ಒಂದು 'ರಚನೆ'ಯನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷಿಕವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಪಾಠಾಂತರ, ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ಇವುಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮೊದಲ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ವಸ್ತು ಸಾದೃಶ್ಯಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ರೂಪಾಂತ ರಗಳನ್ನೂ ಪಾಠಾಂತರಗಳೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿ ಆ ಬೇರೆಬೇರೆ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಮಿಶ್ರಗೊಳಿಸುವ ಅಪಾ ಯವಿದೆ. ಫಿನ್‌ಲ್ಯಾಂಡಿನ ಜಾನಪದ ಮಹಾಕಾವ್ಯವಾದ 'ಕಲೇವಾಲ'ವನ್ನು ಎಲಿಯಾಸ್ ಲೋನಾರ್ಟ್ ಹೇಗೆ ಸಂಪಾದಿಸಿರುವನೋ ನನಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಮೂಲ ಗಳಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಜಾನಪದ ನೀಳ್ಗವನಗಳನ್ನು ಪುನರ್ರಚಿಸಿದ್ದು, ಅವು ಹತ್ತಾರು ತುಂಡು ಗಳ ತೇಪೆವಸ್ತ್ರವಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಮಲೆಯ ಮಾದೇಶ್ವರ ಕಾವ್ಯದ ಸಂಪಾದನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು "ಮಲೆಯ ಮಾದೇಶ್ವರ ಕಾವ್ಯದ ಹತ್ತು ಪಾಠಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಾಲುಗಳ ಮೊತ್ತ 75,600 ಸಾಲುಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು ಶುದ್ಧಪಾಠವೊಂದನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದಾಗ ಸು. 25,000 ಸಾಲುಗಳಷ್ಟಾಯಿತು"[6] ಎಂಬ ಮಾತು ತುಂಬ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ "ಒಂದು ಕಥೆ ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಾರಗೊಳ್ಳುವಾಗ ಕಥೆಗಾ ರರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಭಿರುಚಿ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾರ್ಥ್ಯಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಒಂದೇ ಕಥೆಯು ಹಲವಾರು ಭಿನ್ನರೂಪವನ್ನು (Variants) ಗುರುತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಈ ಭಿನ್ನರೂಪಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಚಾರಿತ್ರಿಕ–ಭೌಗೋಲಿಕ ವಿಧಾನ ದಿಂದ (Historic-Geographical method) ಜಾನಪದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಒಂದು ಕಥೆಯ ಮೂಲರೂಪ ಏನಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ............ಈ ವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಕಂಡುಹಿಡಿದ ಒಂದು ಕಥೆಯ ಮೂಲರೂಪವನ್ನೇ (Arche type) ಕಥಾವರ್ಗ (tale-type) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ, ಕಥಾವರ್ಗವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವ ಕಾರ್ಯ ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪರಂಪರಾನುಗತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮಾತೃಕ್ಕೆ (exempler) ಯನ್ನು ಪುನರ್ರಚಿಸಿದಷ್ಟೇ ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸ........ಒಂದು ಕಥಾವರ್ಗವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕಾ ದರೆ ಆ ಕಥೆಯ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಭಿನ್ನ ಪಾಠಗಳು ದೊರೆತರೆ ಅಷ್ಟು ಅನುಕೂಲ"[7] ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ನಮಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ನೆಲೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸುವುದು ಸಂದೇಹ.

---

6. ಮಲೆಯ ಮಾದೇಶ್ವರ—ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ. ಪು. ೭೩.
7. ಸಂಕೀರ್ಣ ಜನಪದ ಕಥೆಗಳು, ಮುನ್ನುಡಿ, XVIII.

ತ್ರಿಪದಿಯಂತಹ ಬಿಡಿ ಮುಕ್ತಕಗಳಿಗಿಂತ ನೀಳ್ಗವನಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪಾಂತರ ರಚನೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಥೆ ಅಥವಾ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆಯವರಿಂದ ಅಖಂಡ ಹಾಡುಗಳು, ಖಂಡಹಾಡುಗಳು ಹುಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಇವು ಒಂದೇ ಛಂದೋವಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅಖಂಡ+ ಅಖಂಡ, ಅಖಂಡ + ಖಂಡ, ಖಂಡ + ಖಂಡ ಹಾಡುಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇಲ್ಲವೆ ಒಂದೇ ಅಖಂಡ ಹಾಡು ಎರಡು ಇಲ್ಲವೆ ಹಲವು ಖಂಡಗಳಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸಬಹುದು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ವಸ್ತುವಿನ ಸುತ್ತ ಹುಟ್ಟಿದ ಅನೇಕ ಖಂಡ ಇಲ್ಲವೆ ಅಖಂಡ ಹಾಡುಗಳು ಬಹಳಷ್ಟು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಉದಾ: ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ ಶೋಧಿಸಿದ 'ಕೆರೆಗೆ ಹಾರ'ವು ಬಾವಿಗಾಗಿ ಸೊಸೆಯ ಬಲಿ, ಅಣಜಿ ಹೊನ್ನಮ್ಮ, ಒಡ್ಡರ ಬೋಯಿ, ಕುಣಿಗಲು ಕೆರೆ, ಹುಳಿಯೊರು ಕೆಂಚಮ್ಮ–ಹೀಗೆ ಈಗಿನ ಮಟ್ಟಿಗೆ 6 ರೂಪಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಡಿ. ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯ ಸಂಪಾದಿತ 'ಗೋವಿನಕಥೆ'ಯು ಗೋವಿನಹಾಡು ಕೌಲಿಹಾಡು, ಆಕಳ ಹಾಡು, ಕವಲೆಹಾಡು, ಆಕಳಪದ, ಕವಲಿಹಾಡು, ಗೋಪ್ಯಮ್ಮ, ಕವಲಿಹಾಡು, ಗೋಪ್ಯಮ್ಮ– ಹೀಗೆ ಈಗಿನ ವಟ್ಟಿಗೆ 10 ರೂಪಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ[8].

ಇಂಥ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವಾಗ ಬೇರೆಬೇರೆ ರೂಪಾಂತರಗಳನ್ನು ಕಲೆಹಾಕಿ ಪಾಠಾಂತರದಂತೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಹಾಗಾದರೆ ಶಿಷ್ಟಪದಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನೆಯಂತೆ ಒಂದು ರೂಪಾಂತರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಾಠಾಂತರಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಬಲದಿಂದ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಒಂದು ಪಾಠವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ, ಮಿಕ್ಕವುಗಳನ್ನು ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಹುದು: ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಐದೂ ಘಟಕಗಳ ಭೇದನದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾದ ಪಾಠವೊಂದು ಅರ್ಥಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಪಾಠವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಬಾರದು. ಆದು ನಿವೇದಕಜನ್ಯ ಅಶುದ್ಧಪಾಠ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪ್ರದೇಶಮಾನ್ಯ ಅಶುದ್ಧ ಪಾಠವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಬೇರೊಂದು ಯೋಗ್ಯಪಾಠಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

III

ಶಿಷ್ಟಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಪಾಠಾಂತರ ಹೆಚ್ಚು. ಆ ಲಿಖಿತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾಠಾಂತರ ದೋಷವೆನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಈ ಅಲಿಖಿತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾಠಾಂತರಗಳಾಗುವುದೇ ಗುಣವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ನೆಲದ ರುಚಿ ಜಲಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಕಾಲದೇಶಾದಿಗಳ ಬಣ್ಣ ಮತ್ತು ನಿವೇದಕನ ಜನಿತ ಶುದ್ಧ–ಅಶುದ್ಧ ಪಾಠಗಳು ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರಲ್ಲಿಯೂ ಪದ್ಯ ಅಲ್ಪಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪಾಠಾಂತರಗಳನ್ನು ತಾಳುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಗದ್ಯ "ಇದ್ದೆಗೊಮ್ಮೆ ನಿತ್ಯಮರಣ ಎದ್ದಸಲ ನವೀನ ಜನನ" ಎಂಬಂತೆ ಹುಟ್ಟುವಾಗಲೆಲ್ಲ ಹೊಸಸೃಷ್ಟಿ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

---

8. ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೋವಿನಕಥೆ (ಶಾಲಿನಿ ಭಟ್), ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾರತಿ 10—2.

ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಎಲ್ಲ ಪಾಠಾಂತರಗಳು ಶುದ್ಧ ಪಾಠಾಂತರಗಳು, ಅಶುದ್ಧ ಪಾಠಾಂತರಗಳು ಎಂದು ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿದ್ದು, ಶುದ್ಧ ಪಾಠಾಂತರಗಳು ಮತ್ತೆ ಉದ್ದೇಶಿತ ಮತ್ತು ಅನುದ್ದೇಶಿತವೆಂದು, ಅಶುದ್ಧ ಪಾಠಾಂತರಗಳು ಅಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಮಾನ್ಯವೆಂದು ಎರಡು ತೆರನಾಗಿವೆ.

ಉದ್ದೇಶಿತ ಶುದ್ಧ ಪಾಠಾಂತರ: ಶಿಷ್ಟಪದಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶಿತ ಪಾಠಾಂತರ ಪ್ರಮಾದ ವಾದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಅದು ಅಪ್ರಮಾದ, ಅನಿವಾರ್ಯ, ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯ ದಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಭೌಗೋಲಿಕ ಸಂಗತಿ, ದೇವತಾನಾಮ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮ – ಮೊದಲಾ ದುವುಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ದೋಷವೆನಿಸುವು ದಿಲ್ಲ, ಚೌರ್ಯವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಒಂದು ನಾಡಿನ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಹಾಡು ಇನ್ನೊಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಯಾರದೂ ಅಭ್ಯಂತರವಿಲ್ಲ; ಇರಬಾರದು. ಉದಾ:

ಬ್ಯಾಸಗಿ ದಿವಸಕ ಬೇವಿನ ಮರ ತಂಪ
ಭೀಮರತಿಯೆಂಬ ಹೊಳಿ ತಂಪ। ಹಡದವ್ವ
ನೀ ತಂಪ ನನ್ನ ತವರೀಗಿ ॥

ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯ ಈ ಹಾಡು,

ಬೇಸಗೆ ದಿವಸಕ ಬೇವಿನ ಮರ ತಂಪ
ವೇದವತಿಯೆಂಬ ಹೊಳೆತಂಪ । ಹಡದವ್ವ
ನೀ ತಂಪು ನನ್ನ ತವರೀಗಿ ॥

ಎಂದು ದಕ್ಷಿಣಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪಾಠಾಂತರದೊಂದಿಗೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಅದೋಷವೆಂದೇ ಹೇಳ ಬೇಕು. ಇಂಥ ಮುಕ್ತಕಗಳು, ನೀಳ್ಗವನಗಳು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಮನೆಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಉದ್ದೇಶಿತ ಪಾಠವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಸರ್ವಮಾನ್ಯವೇ ಸರಿ. ಇಲ್ಲಿ ಭೀಮರತಿ, ವೇದವತಿ— ಹೀಗೆ ಪಾಠವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿದ್ದ ಪದ್ಯಗಳು ಸಿಕ್ಕ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಚನೆಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವುದು ಪ್ರಮಾದವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕರ ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಉದ್ದೇ ಶಿತ ಪಾಠಾಂತರಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಪುನರುಕ್ತಪದ್ಯಗಳು ಗಣನೀಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವುದು ವಿಷಾದದ ಸಂಗತಿ. ಉದಾ:

ಊದಿಗಿ ದ್ಯಾವಮ್ಮ ನಾಡಿಗಿ ದೊಡ್ಡಾಕಿ।
ನಾಗಳ ಗೋದಿ ಉಡಿಯಕ್ಕಿ । ಹಾಯ್ಕೊಂಡು
ನಾಗಯ್ಯಗ ಹಾಲ ಎರದಾಳೋ ॥

ನಾಗಾಯಿ ಯಲ್ಲಮ್ಮ ನಡುವಿರಲಿ ದೊಡ್ಡಾಕಿ।
ನಾಗಳ ಗೋದಿ ಉಡಿಯಾಗ । ಹಾಕ್ಕೊಂಡು
ನಾಗರಿಗಿ ಹಾಲ ಎರಿದಾಳೋ । [9]

ಇವುಗಳನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಚನೆಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಎರಡು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪದ್ಯಗಳಂತೆ ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಜಿ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧವಾದ ಶುದ್ಧಪಾಠವೊಂದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಪಾಠಾಂತರದ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅನುದ್ದೇಶಿತ ಶುದ್ಧಪಾಠಾಂತರ: ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರಳುವಾಗ ಅನುದ್ದೇಶಿತವಾಗಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಯ ರೂಪ ಮತ್ತು ಧ್ವನಿಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. "ಏಕಂ ಸತ್ ವಿಪ್ರಾ ಬಹುಧಾ ವದಂತಿ" ಎಂಬಂತೆ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ರೂಪಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಉದಾ :

ಅಡಗಿ ಮಾಡಂದರ । ಆರುವತ್ತು ಗಂಗಾಳ
ಬೆಳಗಶೀನತ್ತೀ ಬೈಬ್ಯಾಡ । ತವರವರು
ಸರಮುತ್ತ ಮಾಡಿ ಸಲವ್ಯಾರ ॥

ಅಡಗಿ ಮಾಡಂದರ ಅರವತ್ತು ಪರಿಯಾನ ।
ಅರಿಯೆ ಕಾಣತ್ತೆ ಅಡಗೀಯ ನಮ್ಮಪ್ಪಾ
ಸರವುತ್ತ ಮಾಡೀಯ ಕಳಗೀದಾ ॥

ಈ ಎರಡೂ ಹಾಡುಗಳಿಗೆ "ಒಡಲೆರಡು, ಒಂದೆ ಜೀವ". ಹೀಗೆಯೇ ತಾಯಿಬೇರನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ತಂತುಬೇರನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಪದ್ಯಬಳ್ಳಿಗಳು ಅನುದ್ದೇಶಿತ ಪಾಠಾಂತರ ಹೊಂದಿ ದೇಶದಿಗ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಕುರಿಸಿ ಅರಳಿರುತ್ತವೆ[10].

ಪ್ರದೇಶನಿಷ್ಠಪಾಠಾಂತರದಂತೆ ಪ್ರದೇಶನಿಷ್ಠಧ್ವನಿಮಾಂತರವೂ ಅನುದ್ದೇಶಿತವಾಗಿ ಇಣುಕುತ್ತದೆಯೆಂಬುದು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ. ಉದಾ : ಹಾದಿ ಹಿಡಿದು ಹೋಗತಾನ

---

9. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಂತಿಯ ಹಾಡುಗಳು ಪು, 13—15.

10. ಕೆಲವು ಸಲ ಒಂದು ಪ್ರಾಂತಭೇದದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ರಚನೆಗೆ ಅನೇಕ ಅನುದ್ದೇಶಿತ ಪಾಠಾಂತರಗಳು ಸಿಗಬಹುದು. ಉದಾ: ಕೊಡಲಿ ಕಾವು ಕುಲಕ್ಕೆ ಸಾವು. ಕೊಡಲಿ ಕಾವು ಕುಲಕ್ಕೆ ಮೃತ್ಯು. ಕೊಡಲಿಯ ಕಾವು ಕುಲಕ್ಕೆ ಮೂಲ.
ಈ ಗಾದೆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಹಾಡ್ಕ್ಯಾಡಿ ಅಳತಾನ→ಆದಿ ಇಡದು ಓಗತಾನ ಆಡ್ಕ್ಯಾಡಿ ಅಳತಾನ. ಸಣ್ಣೆಳಿ ಸರವಳಿ ಬಂಗಾರದ ಕೋಡಣಸು→ಸನ್ನೆಳಿ ಸರಪಳಿ ಬಂಗಾರದ ಕೋಡನಸು.

ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆ ಅಥವಾ ಹೇಳುಗಾರಿಕೆಗಳೂ ಅನುದ್ದೇಶಿತ ಪಾಠಾಂತರವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ. ಉದಾ :

1. **ಪುಂಡಾನ** ಎತಗೋಳು । ಹಿಂಡೀನ ಮೆಯ್ದಾವ ।
2, **ಬಿಳ್ಯಾನ** ಬಸವಣ್ಣ । ಎಲ್ಲೀಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಿ ।
   ಎಲ್ಲ್ಯಾರ ನೆದರ ನಿನ ಮ್ಯಾಲ ।
3. ಹಾಡ ಇಲ್ಲಿಗಿ ಸರುವ ನೀಡೊ **ನಮ್ಮಗ** ವರವ ।
4. ಲಿಂಗಪೂಜಾ**ನಾಗತಾದಣ್ಣ**
5. ನಿಂಬಿಯ **ವನದನ್ನ** ಅರಗಿಳಿಯೆ ।

ಇಂಥ ಅನುದ್ದೇಶಿತ ಪಾಠಾಂತರಗಳು ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದಿರುವುದರಿಂದ ಶುದ್ಧರೂಪಗಳೇ ಆಗಿದ್ದು, ಆ ಸೂತ್ರಗಳ ಒರೆಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಭಿನ್ನಪಾಠಾಂತರದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶಿತ ಶುದ್ಧಪಾಠಾಂತರ, ಅನುದ್ದೇಶಿತ ಶುದ್ಧಪಾಠಾಂತರ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ವರ್ಜನ, ಸ್ವೀಕರಣ, ಪರಿಷ್ಕರಣ, ಸಂದೇಹದ ಚರ್ಚೆಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧವಾಗಿ ಬಂದ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪಾಠ ಸ್ವೀಕರಾರ್ಹವೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ವರ್ಜನ, ಸ್ವೀಕರಣ, ಪರಿಷ್ಕರಣ ಸಂದೇಹದ ಚಿಂತನೆ ನಡೆಯುವುದು ಅಶುದ್ಧಪಾಠ ಲಭ್ಯವಾದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ. ಈ ಅಶುದ್ಧಪಾಠಾಂತರಗಳು ಅಮಾನ್ಯ ಅಶುದ್ಧ ಪಾಠಾಂತರಗಳು, ಮಾನ್ಯ ಅಶುದ್ಧ ಪಾಠಾಂತರಗಳು ಎಂದು ಎರಡು ತೆರನಾಗಿವೆ.

ಅಮಾನ್ಯ ಅಶುದ್ಧಪಾಠಾಂತರಗಳು : ನಿವೇದಕನಿಂದ ಮಾತ್ರ ಅರ್ಥ ಕೆಟ್ಟಿರುವ, ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಅಮಾನ್ಯವಾಗಿರುವ ಅನುದ್ದೇಶಿತಪಾಠಗಳಿವು. ಈಗ ಅರ್ಥವತ್ತಾದ ಪಾಠ ಕ್ಕೋಸುಗ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ನಿವೇದಕನನ್ನು (ಇನ್ನೊಂದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ) ಮೊರೆಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾ :

ಗಜಮುಖಿ ಗಣಪತಿ ಮಾಡುವೆ ನಿಮಸ್ತುತಿ ।
ಪಾವನ ಮಾಡೊ ಪರಮೇಶ । ನಿನ ಮಗ
ಪಾರೋತಿಪುತ್ರ ಗಣಪತ್ಯೋ ॥ [11]

---

11. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಂತಿಯ ಹಾಡುಗಳು, ಪುಟ. ೩.

ಈ ಪದ್ಯದ ಅರ್ಥ ಸಂದೇಹದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ನಿನ ಮಂಗ'ದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 'ನೀ ನಮಂಗ' ಎಂಬ ಸ್ವೀಕಾರಯೋಗ್ಯ ಪಾಠಾಂತರ ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಂದ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ವೀಕರಣವೆನಿಸಿ ಮೇಲೆ, ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಜನವೆನಿಸಿ ಕೆಳಗೆ ಎಡೆಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ :

ಹಾದಿಗಿ ಕಲ್ಹಾಕಿ ಹಾಡಿ ಬೀಸಾಕಿನ್ಯಾರ
ಲಾಲಕುಂಕುಮಂದ ಹೆಣಗಳೊ । ಮರಿಯಮ್ಮ
ಹಾಡಿ ಬೀಸ್ಯಾಳೊ ಅರಿಷಿಣ ॥ [12]

ಮರಿಯಮ್ಮ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಣಗಳನ್ನು ಬೀಸಿದಳೋ ? ಅರಿಷಿಣವನ್ನು ಬೀಸಿದಳೋ ? ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಆಗ ಬೇರೆ ನಿವೇದಕನನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ 'ಹೆಣಗಳೊ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲು 'ಹೆಣಮಗಳೊ' ಎಂಬ ಯೋಗ್ಯಪಾಠವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಜನ, ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ವೀಕರಣವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು.

ಮಾನ್ಯ ಅಶುದ್ಧಪಾಠಾಂತರಗಳು : ಅರ್ಥಕೆಟ್ಟಿರುವ ಆದರೂ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಮಾನ್ಯವಾಗಿರುವ ಅನುದ್ದೇಶಿತ ಪಾಠಗಳಿವು. ಇಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ನಿವೇದಕನಿಂದ ಬೇರೆ ಯೋಗ್ಯ ಪಾಠಗಳು ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಊಹೆಯಿಂದ ಇಂಥವನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಪರಿಷ್ಕರಣ. ಈಗ ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಾಠವನ್ನು ಚೌಕಕಂಸಿನಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ, ತಿರಸ್ಕೃತ ಪಾಠವನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಇಡಬೇಕು. ಉದಾ :

ದೊಡವಿಯೊಳ್ ಕುಡುತನಯ
ಒಡೆಯ ಭೀಮೇಶನ ।

ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲ ದೊಡ್ಡಾಟಗಳ ಸ್ತುತಿಪದ್ಯ. ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಹಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ, ಅರ್ಥವೇ ಹೊರಡದ ಈ ಪದದ ಪಾಠ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಕೆಟ್ಟಿರಲು ಸಾಕು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ 'ಕುಡುತಿನಿ' ಎಂಬುದು ಬಯಲಾಟಗಳ ಜನ್ಮಭೂಮಿ ; ಅಲ್ಲಿಯ "ಭೀಮೇಶನ ಸ್ತುತಿ"ಯಿದು ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಇತಿಹಾಸ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಪಾಠವನ್ನು 'ಕುಡುತನಯ'ಕ್ಕೆ ಬದಲು 'ಕುಡು[ತಿನಿ]ಯ' ಎಂದು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ: ಶ್ರೀ ಆರ್. ಜಿ. ಕುಲಕರ್ಣಿ ಅವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ 'ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪಾರಿಜಾತ'[13] ಕೃತಿಯ ಮೊದಲ ಪಾದವಾದ "ಜಯಸಾಗರಾತ್ಮ ಜಯಕುಂಕುಮಾಂಕಿತ ವಕ್ಷ" ಇದನ್ನು "ಜಯಸಾಗರಾತ್ಮ [ಜೆ]ಯ ಕುಂಕುಮಾಂಕಿತ ವಕ್ಷ" ಎಂದೂ ಎರಡನೆಯ ಪಾದವಾದ "ಜಯ ಇಂದಿರಾ

---

12. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಂತಿಯ ಹಾಡುಗಳು, ಪುಟ. ೧೭.
13. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಪಾರಿಜಾತ (ಪ್ರ. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು), ಪು. ೧೧೭.

ಧಾರ ಅಮೃತಭಕ್ಷ" ಇದನ್ನು "ಜಯ ಇಂದಿರಾ[ಧ]ರ ಅಮೃತಭಕ್ಷ" ಎಂದೂ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾದುದು. ಆದರೆ ಇಂಥ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗದೆ,

1. ಮುಂಗೋಡಿನ ಬಸವಣ್ಣ ಮೂರೇಣಿನ ಸರಪಳಿ ।
ಜಂಗ ಜಡಿಸ್ಯಾರೋ ಕೊರಳಿಗಿ । ಬಸವಣ್ಣ
ಮಾರಿಗಾಕ್ಯಾರೋ ಮುಖಮ್ಯಾಲೋ ।

2. ಮುಂಗೋಡಿನೆತ್ತಿಗಿ ಮುರಗಿಯ ಸರಪಳಿ
ಜಂಗ ಜಡಿಸ್ಯಾರೋ ಕೊರಳಿಗೊ । ಬಸಪ್ಪನ
ಮಾರಿಗಾಕ್ಯಾರೋ ಮಕುಬಾರ ॥

3. ಮುಂಗೋಡಿನೆತ್ತಿಗಿ ಮುರಗಿಯ ಸರಪಳಿ ।
ಜಂಗ ಜಡಿಸ್ಯಾರೊ ಕೊರಳಿಗೆ । ಬಸವಣ್ಣ
ಮಾರಿಗಚ್ಯಾರೊ ಮುಖಮಂಲೋ ॥[14]

ಈ ರೀತಿ ಒಂದೇ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಕೈಗೆಸಿಕ್ಕ ಒಂದೇ ಮೂಲದ ಮೂರು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟು ವುದು ಪುಟಗಳ ಅಪವ್ಯಯ.

ಹೀಗೆ ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ಪಾಠವನ್ನು ತಿದ್ದುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರವಿದ್ದರೂ ಆತನು,

ನಿದ್ದಿಗಣ್ಣಲಿ ಕಂಡೆ । ಸದ್ದಗುರುವಿನ ಪಾದ
ಎದ್ದುನೋಡಿದರ ನಿರಬಯಲು । ಗುರುರಾಯ
ರುದ್ದರನ ಮೈಮೆ ತಿಳಿಯಾವ ॥

ಎಂಬಂತಹ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯ ತದ್ಭವವನ್ನಾಗಲಿ, ಪ್ರಾಂತಭೇದವನ್ನಾಗಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿಮಾಡು ವದು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಜಾನಪದ ನವಿಲಿನ ಗರಿಗಳನ್ನು ಸರಿಗೊಳಿಸಲು ಬಯಸಿ ಕತ್ತರಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕೆಲ ವೊಮ್ಮೆ ಸಮಾಜಮಾನಿತ "ದೋಸಮನೆ ಗುಣದ ವೊಲುದ್ಭಾಸಿಸಿ"ಯೂ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವರು "ಸಕಲ ಲಕ್ಷಣಕಾಗಿ ಬಿರುಸು ಮಾಡುವ" ಪ್ರಯ ತ್ನಕ್ಕೂ ತೊಡಗಿದುದುಂಟು. ಉದಾ :

ತೊಟ್ಟಿಲ ಹೊತ್ಗೊಂಡು ತವರ್ಬಣ್ಣ ಉಟಗೊಂಡು
ಅಪ್ಪ ಕೊಟ್ಟೆಮ್ಮಿ ಹೊಡಕೊಂಡು । ತವರೂರ
ತಿಟ್ಟತ್ತಿ ತಿರಗಿ ನೋಡ್ಯಾಳ ॥

ಎಂಬ ತ್ರಿಪದಿಯನ್ನು ಪ್ರಾಸಪಾಲನೆಗಾಗಿ,

14. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಂತಿಯ ಹಾಡುಗಳು, ಪು. ೩೮, ೫೨, ೧೭.

ಉಟ್ಕಂಡ್ ತಾರ್ಬಣ್ಣ ಹೊತ್ಕಂಡ್ ತೊಟ್ಟಿಲ
ಹೊಡ್ಕಂಡ್ ಅಪ್ಪ ಕೊಟ್ಟವಿಮ್ಗ । ತವರೂರ
ತಿಟ್ಟತ್ತಿ ನಿತ್ತು ನೋಡ್ಯಾಳು ॥ [15]

ಎಂದು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿದುದು ದೋಷಯುಕ್ತ ಸಂಪಾದನೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಸುಂದರ ತ್ರಿಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸವಿರುವದಿಲ್ಲ, ವಡಿಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಇಂಥ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಕುಂಬಳ ಕಾಯಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟಂತಾಗಬಹುದು. ಕೆಲವು ಸಲ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಸಮಾಜಮಾನಿತ ಒಂದು ಅಶುದ್ಧಪಾಠದ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೆ ಅದು 'ಸಂದೇಹ'ವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಪಾಠದ ಮುಂದೆ ವರ್ತುಲ ಕಂಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆಚಿಹ್ನೆ ಇಡಬೇಕು. ಉದಾ :

ಮುಂದೇನು ಕೊಟ್ಟೀತ । ಮನವೇನು ತಣದೀತ
ಮುಂಜಾನದಾನ (?) ಗಿರಿಮಲ್ಲ । ಕೊಟ್ಟರ
ಮನಿ ತುಂಬಿ ನಮ್ಮ ಮನ ತುಂಬಿ

ಸಂದೇಹಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿ ಅರ್ಥವಾಗುವ ಹೊಸ ಪದಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲು ಜನಪದರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ, ಅವರು ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹಗಳು ಕಡಿಮೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಸ್ವೀಕರಣ, ವರ್ಜನ, ಪರಿಷ್ಕರಣ, ಸಂದೇಹ—ಈ ನಾಲ್ಕು ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಪಾದನಕಾರ್ಯ ಮುನ್ನಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದೆಂದರೆ ಪಂಚಸೂತ್ರ ಬದ್ಧವಾದ ಅರ್ಥಶುದ್ಧವಾದ ಪಾಠವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದೇ ಹೊರತು ಶಿಷ್ಟಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯಂತೆ ಮೂಲ ಪಾಠವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ 'ಅಧಿಕೃತ ಪಾಠ'ವೇ ಇರಲಾರದು ; ಇರಬಾರದು.

IV

ಸಂಪಾದನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾಠವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸೋಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ತರುವಾಯ ಅದರ ಪ್ರಕಟನವಿಧಾನದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸಬಹುದು. ಇಂದು ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬರವಣಿಗೆಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೇವೆ. ಆದರೆ ಆಡು ಮಾತಿನ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿರುವ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬರವಣಿಗೆ ಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ? ಇದು ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದಕರನ್ನು ಕಾಡಿದ, ಕಾಡುತ್ತಲಿರುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದೆ. ಆಡುವ ಭಾಷೆ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕಳೆದು

15. ಮದ್ದುಂಟೆ ಜನನ ಮರಣಕ್ಕೆ, ಪುಟ. ೩.

ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಹಾಡುವ ಅಥವಾ ಹೇಳುವ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಜಾನಪದ ರಚನೆಯನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಅಥವಾ ಹಾಡುವಾಗ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳ್ಳುವ ಧ್ವನಿಯ ಏರಿಳಿತ, ಅಂಗಿಕ ಹಾವಭಾವಗಳು ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಭಾವ ಶಾಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ತುಂಬುತ್ತವೆ. ಅದೇ ರಚನೆಯನ್ನು ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಇಳಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಇವೆಲ್ಲ ಹೋಗಿ ಶಾಪಗ್ರಸ್ಥ ಅಜಗರನಂತೆ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ "ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ವನ್ನು ಕೇಳುವಾಗ ಸಿಗುವ ಸುಖ ಓದಿದಾಗ ಸಿಗವುದಿಲ್ಲ"ವೆನ್ನುವುದು. ಈ ಆರೋಪದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅದನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮೂಲ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಹಿಡಿದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿಯ "ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು" ಎಂಬ ಮಾತು ಚಿಂತನೀಯವಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಡೆಬಿಚ್ಚುವ ಕಲೆಯಾದರೂ ಶಿಷ್ಟಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲಿಪಿವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ ; ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಧ್ವನಿವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ವಾಕ್ಸಂಪ್ರದಾಯತೆ ಮತ್ತು ನಿತ್ಯಪರಿವರ್ತನಶೀಲತೆಗಳು ಆಡುಭಾಷೆಯಂತೆ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಆಡುಮಾತನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡುವ ಎರಡು ವಿಧಾನಗಳಾದ ಲಿಪಿಬದ್ಧಗೊಳಿಸುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಧ್ವನಿಮುದ್ರಣಗೊಳಿಸುವಿಕೆಗಳನ್ನು ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದು. ಅಂದರೆ ಆಡುಭಾಷೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡುವಂತೆ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡುವುದೇ ಸೂಕ್ತ ಕ್ರಮವಾಗಿದೆ.

ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡಲು ಧ್ವನ್ಯಾಲೇಖವನ್ನು (Phonetic-transcription) ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಧ್ವನ್ಯಾಲೇಖವು ಸ್ಥೂಲಧ್ವನ್ಯಾಲೇಖ (Broad phonetic transcription), ಸೂಕ್ಷ್ಮಧ್ವನ್ಯಾಲೇಖ (narrow phonetic transcription) ಎಂದು ಎರಡು ತೆರನಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಭಾಷೆಯ ಸ್ಥೂಲರೂಪ ವನ್ನು ಹಿಡಿದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಥೂಲದೊಂದಿಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪವನ್ನೂ ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಇವು ಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಧ್ವನ್ಯಾಲೇಖದಿಂದ ಜಾನಪದ ಗದ್ಯವನ್ನು ಹಿಡಿಯಬಹುದು. ಆದರೆ ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿ ಸ್ವರಪ್ರಸ್ತಾರದ ನೆರವು ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವರಪ್ರಸ್ತಾರವೆಂಬ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನೂ ಬಳಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ ಸೂಕ್ಷ್ಮಧ್ವನ್ಯಾ ಲೇಖವನ್ನು ನಾವು ಇನ್ನೂ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೂ ಈ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಧ್ವನ್ಯಾಲೇಖ ಮತ್ತು ಸ್ವರಪ್ರಸ್ತಾರಗಳ ಬಳಕೆ ತುಂಬ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಬಹುದೇನೋ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳು ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಿಡುತ್ತವೆ. ಕಾರಣ ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯದ ನಿಜವಾದ ಸಂಪಾದನಾಕಾರ್ಯ ವೆಂದರೆ (ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದೂ ಅಸಮರ್ಪಕ) ಧ್ವನಿಮುದ್ರಣಕಾರ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಗದ್ಯಪಾಠವನ್ನು Supra segmental feature ಸಹಿತ, ಪದ್ಯಪಾಠವನ್ನು Supra segmental feature ಮತ್ತು ಧಾಟಿಸಹಿತ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡತಾಗುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ,

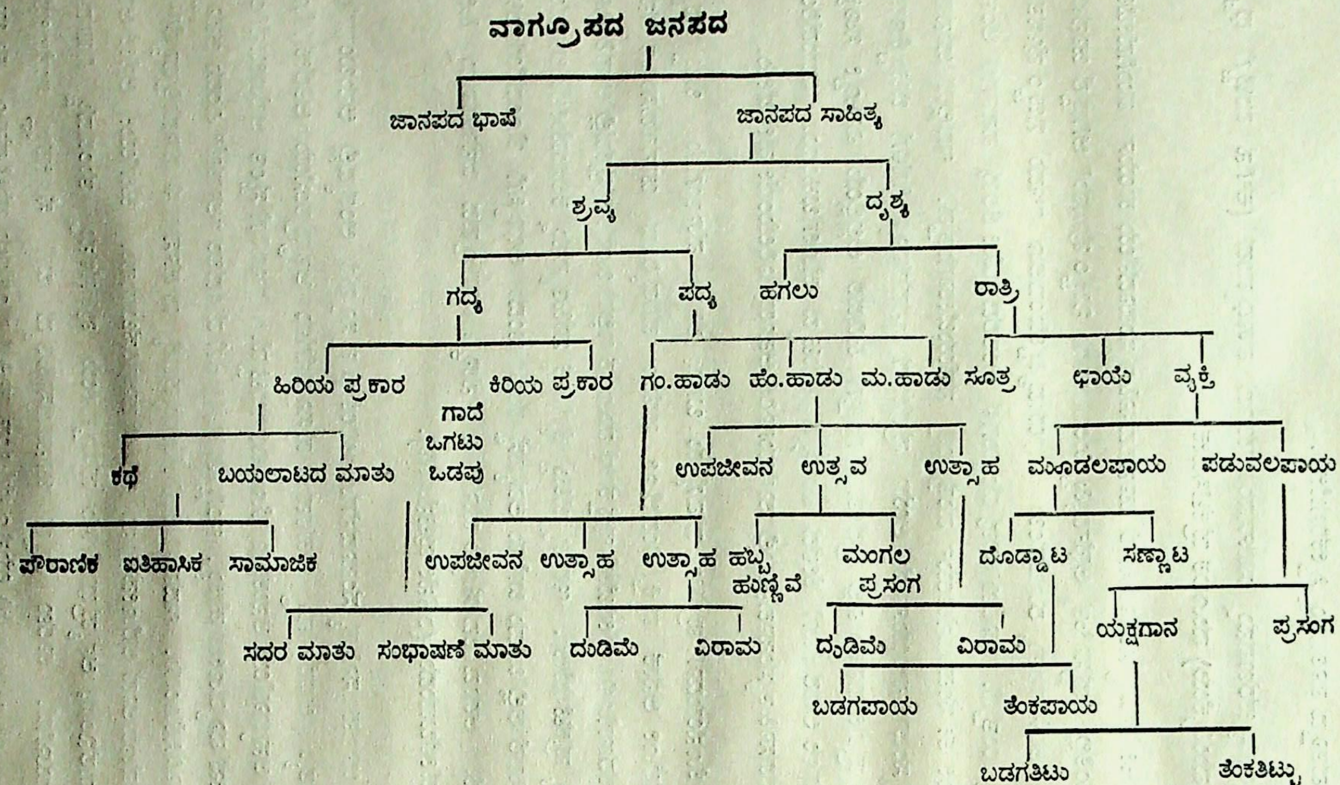
1. ಕಾಲ, ದೇಶ, ಸಮಾಜ, ಸಂದರ್ಭ, ವ್ಯಕ್ತಿ–ಎಂಬ ಪಂಚಸೂತ್ರಮಾನಿತ ಮತ್ತು ಅರ್ಥವತ್ತಾದ ಪಾಠವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.

2. ಈ ಸ್ವೀಕರಣವನ್ನು ಸರ್ವಸಂಪರ್ಕವಾದ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ (ಈಗಿನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಧ್ವನಿಮುದ್ರಿಕೆಯು) ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕು.

ಹೀಗೊಮ್ಮೆ ಸಂಪಾದಿಸಿದರೆ ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನೆಯು ಕಾರ್ಯ ಮುಗಿದೇಬಿಟ್ಟಿತೆನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ, ಶಿಷ್ಟಸಾಹಿತ್ಯ ಅರ್ಥದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ "ಇದಂ ನಿಚ್ಚಂ ಪೊಸತು" ಆಗಿದ್ದರೆ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ರೂಪವೆಂಬ ಉಭಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ "ಇದಂ ನಿಚ್ಚಂ ಪೊಸತು" ಆಗುತ್ತಲಿರುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ ಕೆಲವು ಮೈಲುಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಸಂಪಾದನಕಾರ್ಯ ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನಕಾರ್ಯವನ್ನು ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಪದವ್ಯಾಸಂಗಿಗಳಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದೆ ಒಂದೇ ಪ್ರದೇಶದವರು ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಗುತ್ತಿಗೆ ಹಿಡಿದರೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ಎಷ್ಟೋ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪಲಕುಗಳು ಅವರ ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳದೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮುಟ್ಟದೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯಗಾರಿಕೆ ಅಪಾಯಕಾರಿಯೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಪ್ರಕಟನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗೆಗೆ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳು. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದಲೋ ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೋ ಪಡೆದು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿದ ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ವರ್ಗೀಕರಣಗೊಳಿಸಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಮೂಲಕ ಇಲ್ಲವೆ ಒಂದೇ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಉಪಶೀರ್ಷಿಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕಲಸುಮೇಲೋಗರದಂತೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಂಡು ಬಂದು ಅಭ್ಯಾಸಿಗೆ ತೊಂದರೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸ್ಥೂಲ ಮಾರ್ಗ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ವಾಗ್ರೂಪದ ಜನಪದವನ್ನು ಹೀಗೆ ಬಿಡಿಸಿಹೇಳಬಹುದು (58ನೇ ಪುಟನೋಡಿ).

ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗೂ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುಬಂಧಗಳು ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಗಳು ಆತ್ಮಪ್ರಶಂಸೆಯ ಅತಿರೇಕಗಳೋ ಇಲ್ಲವೆ ಅನ್ಯಭಾಷೆಯ ಅನುಕರಣಗಳೋ ಎನಿಸಿಬಿಟ್ಟಿವೆ. "ಇವರಿಗೆ ಸ್ವಂತ ಆಲೋಚನೆಗಿಂತ ಇಂಗ್ಲೀಷ ವ್ಯಾಮೋಹ ಹೆಚ್ಚು. ಇಂಗ್ಲೀಷ Balladಗೆ ಮೊದಲು "ಲಾವಣಿ" ಎಂದು ತಪ್ಪಾಗಿ ಅನುವಾದಿಸಿಕೊಂಡು, ಇದನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ವ್ಯರ್ಥಸಾಹಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ"[16]. ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಆರೋಪಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆಯೇ ಅನೇಕ ಆತ್ಮಸ್ತುತಿ-ಪರನಿಂದೆ, ಅನ್ಯಪ್ರಭಾವಗಳು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯ ಪುಟಗಳನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದು ವಿಷಾದದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸೋಪಜ್ಞ ಸಂಶೋಧನೆ (Original research) ಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ತಾತ್ವಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿದಷ್ಟೂ ಈ ಭಾಗ ಬೆಲೆ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ವಾಗ್ರೂಪದ ಜನಪದ
ಜಾನಪದ ಭಾಷೆ
ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ
ಶ್ರವ್ಯ
ದೃಶ್ಯ
ಗದ್ಯ
ಪದ್ಯ
ಹಗಲು
ರಾತ್ರಿ
ಹಿರಿಯ ಪ್ರಕಾರ
ಕಿರಿಯ ಪ್ರಕಾರ
ಗಂ.ಹಾಡು
ಹೆಂ.ಹಾಡು
ಮ.ಹಾಡು
ಸೂತ್ರ
ಛಾಯೆ
ವ್ಯಕ್ತಿ
ಗಾದೆ
ಒಗಟು
ಒಡಪು
ಕಥೆ
ಬಯಲಾಟದ ಮಾತು
ಉಪಜೀವನ
ಉತ್ಸವ
ಉತ್ಸಾಹ
ಮೂಡಲಪಾಯ
ಪಡುವಲಪಾಯ
ಪೌರಾಣಿಕ
ಐತಿಹಾಸಿಕ
ಸಾಮಾಜಿಕ
ಉಪಜೀವನ
ಉತ್ಸಾಹ
ಉತ್ಸಾಹ
ಹಬ್ಬ ಹುಣ್ಣಿವೆ
ಮಂಗಲ ಪ್ರಸಂಗ
ದೊಡ್ಡಾಟ
ಸಣ್ಣಾಟ
ಯಕ್ಷಗಾನ
ಪ್ರಸಂಗ
ಸದರ ಮಾತು
ಸಂಭಾಷಣೆ ಮಾತು
ದುಡಿಮೆ
ವಿರಾಮ
ದುಡಿಮೆ
ವಿರಾಮ
ಬಡಗಪಾಯ
ತೆಂಕಪಾಯ
ಬಡಗತಿಟು
ತೆಂಕತಿಟ್ಟು

"ಅನುಬಂಧ" ನಿರೂಪಕರ ಪರಿಚಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಂದರ್ಭ-ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು, ಟಿಪ್ಪಣಿ ಪದಕೋಶ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಂಥ ಅನುಬಂಧಗಳು ಅಭ್ಯಾಸಿಗೆ ತುಂಬ ಸಹಾಯಕಾರಿಯೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಿಲ್ಲ.

ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ, ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವಸ್ತುವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ಇವುಗಳ ಆಳವಾದ ಜ್ಞಾನ ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಅಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಗ್ರಿಮ್ ಸಹೋದರರೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಜೇಮ್ಸ್ ಜಾರ್ಜ್ ಫ್ರೇಜರ್ ಮೊದಲಾದವರೂ ಜಾನಪದ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಮೂಲಭೂತ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಿರುವುದನ್ನು ನೆನೆದರೆ, ಜಾನಪದಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಸಾಹಿತಿಗಳ ಜೊತೆ ಇಂದು ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನಿ, ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಮೊದಲಾದವರು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆಯೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳ ಸಂಯುಕ್ತ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ 'ಸಂಪಾದನೆ'ಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರಶುದ್ಧವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

---

16. ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಪದ ಕಾವ್ಯಗಳು (ಡಿ. ಲಿಂಗಯ್ಯ), ಪು. ೩೭.

ಒಪ್ಪೋಲೆ

(ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ವ್ಯತ್ಯಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬಹುದಾದ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ)

ಪುಟ—ಸಾಲು	ತಪ್ಪು	ಒಪ್ಪು
6— 1	ಬೆಳೆದ	ಬೆಳೆಸಿದ
7—25	ಒ ಬ	ಒ–ಬ
7—26	ಓಜ	ಓ–ಜ
7—28	ಕ-ಚ ತ-ರ-ಶ	ಕ-ಚ-ತ-ರ-ಶ
8— 4	ಜ—ಓ	ಜ—ಓ
9—17	— ಾ ಒ (ಓ)	— ಒ (ಓ)
10— 1	ಒ ಶೆ	ಶ ಒೆ (ಓ)
10— 4	— ೧ ಒ (ಓ)	— ಒ (ಓ)
10—16	ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ	ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ
10—17	ಯೆಂ-ಯೆ	ಯಾ-ಯೆ
11— 3	(ಬೆಬವ 719)	(ಚೆಬವ 719)
11— 8	ಆ-ಲಾ	ಆ-ಅ
11— 8	ಯಿ-ಯಾ	ಯಿ-ಯ
11—10	ದಿಟ್ಟ-ದಿಟ-ದಿಠ	ದಿಟ್ಟ-ದಿಟ.-ದಿಠ
11—12	ಹತ್ತಿಯಕೊಂಡು ಸುಮತಿ	ಹತ್ತಿಯಕೊಂಡು–ಸುಮತಿ
11—23	ಕಾಗೆಯಲ್ಲಿ ಮೇರು	ಕಾಗೆಯಲ್ಲಿ–ಮೇರು
11—27	ನಗಟ್ಟಿರದಜಿಂ	ನೆಗಟ್ಟಿರದಜಿಂ
12—28	ಕಾಯ [ಕ]	ಕಾಯ [+ಕ]
12—29	ವಿಸಟಂ [ಯಂ]	ವಿಸಟಂ (>ಯಂ)
12—30	ಗಜ [ಜಗ]	ಗಜ (>ಜಗ)

12—30	(ಹಮಿ	(ಹಮ್ಮಿ
13— 1	[ವರುಷ] ಸಂವತ್ಸರ	[ವರುಷ +] ಸಂವತ್ಸರ
13 —23	ಆಗಲಿ ಒಂದು	ಆಗಲಿ ಪರಂಪರಾಗತ ಪ್ರತಿಯೇ ಆಗಲಿ ಒಂದು
14—14	ವಸ್ತು ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ	ವಸ್ತು ಮಾತೃಕೆ
15—31	ಬಹಳವಿದ್ದಲ್ಲಿ	ಬಹಳವಿಲ್ಲದಲ್ಲಿ
28—26	ಸಂಪಾದನ ಪರಿಷ್ಕರಣ	ಪರಿಷ್ಕರಣ
30—11	ಚಿಂತ್ರಕಲ್ಲು	ಚಿತ್ರಕಲ್ಲು
30 -- 16	ಮುಕ್ತಿಯೊಳ್ಬೆರೆಯುವೆನ್ದಿರ್ಪ >ಮುಕ್ತಿಯೊಳ್ದರೆಯುವೆನ್ದಿರ್ಪ	ಮುಕ್ತಿಯೊಳ್ಧರೆಯುಲೆನ್ದಿರ್ಪ> ಮುಕ್ತಿಯೊಳ್ಬೆರೆಯುಲೆನ್ದಿರ್ಪ
31— 1	ಸೂಟಿಬ್ಸೊಯೊಳೆತ್ತಿ	ಸೂಟಿಬ್ಸಾಟಿೊಳೆತ್ತಿ
32—11	ಸಂತೋಷ	ಸಂತೋಷ)
32—11	ರಟ್ಟಕನ್ದ	(ರಟ್ಟಕನ್ದ
33—10	ಪರ್ವದಾರ್ಹತ	ಪೂರ್ವದಾರ್ಹತ
33—ಅ.ಟಿ.	51—,, --	51. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಶಾಸನ ಕವಿಗ್ಗಳು, ಪು. 222 ಮತ್ತು 245
33—ಅ.ಟಿ.	52—,,—	52. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಶಾಸನ ಕವಿಗಳು, ಪು. 25
34— 1	ಕನಬರ	ಕನ್ನೂರ
35—24	ಪಶುಪತಿನಾಮಧೇಯ ನಾಸರಕ್ಕೆಲ್ಲ ಭಟರಿಯಾ	ಪಶುಪತಿನಾಮಧೇಯ ನಾಸರಕ್ಕೆಲ್ಲಭಟರಿಯಾ
36— 2	ಗಜಾಂಕುಸ ಚೋಳನ	ಗಜಾಂಕುಸಚೋಳನ
37—18	ಭಾರಧಾರೇಯ	ಭಾರಧೌರೇಯ
48—25	ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ	ಮಾತೃಕೆ
55—10	ಮುಂದೇನು	ಮುಂದೇನು
55—11	ಮುಂಜಾನ	ಮುಂಜಾನ

ಮದರಾಸು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು

ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆ:

1.	**ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಂ** (ಪುನರ್ ಮುದ್ರಣ) ಸಂ. ಎ. ವೆಂಕಟರಾವ್ ಮತ್ತು ಎಚ್. ಶೇಷ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು: ಎ. ಶಂಕರ ಕೆದಿಲಾಯ	1973	ರೂ. 5 00
2.	**ರಸರತ್ನಾಕರ: ಸಾಳ್ವ** (ಪುನರ್ ಮುದ್ರಣ) ಸಂ. ಎ. ವೆಂಕಟರಾವ್ ಮತ್ತು ಎಚ್. ಶೇಷ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಪ್ರ. ಸಂ: ಎ. ಶಂಕರ ಕೆದಿಲಾಯ	1975	10 00
3.	***ಅಭಿಧಾನ ವಸ್ತುಕೋಶ: ನಾಗವರ್ಮ** ಸಂ. ಎ. ವೆಂಕಟರಾವ್ ಮತ್ತು ಎಚ್. ಶೇಷ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್	1933	3 50
4.	***ಪುಷ್ಪದಂತ ಪುರಾಣಂ: ಗುಣವರ್ಮ** ಸಂ. ಎ. ವೆಂಕಟರಾವ್ ಮತ್ತು ಎಚ್. ಶೇಷ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್	1933	4 00
5.	**ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣಂ: ಕೇಶಿರಾಜ** (ಪುನರ್ ಮುದ್ರಣ) ಸಂ. ಎ. ವೆಂಕಟರಾವ್ ಮತ್ತು ಎಚ್. ಶೇಷ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಪ್ರ. ಸಂ: ಎ. ಶಂಕರ ಕೆದಿಲಾಯ	1973	12 00
6.	**ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲಾ** (ಪುನರ್ ಮುದ್ರಣ) ಸಂ. ಎ. ವೆಂಕಟರಾವ್ ಮತ್ತು ಎಚ್. ಶೇಷ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಪ್ರ. ಸಂ: ಎ. ಶಂಕರ ಕೆದಿಲಾಯ	1979	17 50
7.	***ಓಷಧಿ ಕೋಶಂ** ಸಂ. ಎ. ವೆಂಕಟರಾವ್ ಮತ್ತು ಎಚ್. ಶೇಷ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್	1940	5 00
8.	***ನೇಮಿನಾಥ ಪುರಾಣಂ: ಕರ್ಣಪಾರ್ಯ** ಸಂ. ಎಚ್. ಶೇಷ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್	1940	5 00
9.	***ಖಗೇಂದ್ರಮಣಿದರ್ಪಣ: ಮಂಗರಾಜ** ಸಂ. ಎ. ವೆಂಕಟರಾವ್ ಮತ್ತು ಎಚ್. ಶೇಷ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್	1942	5 00
10.	**ಅಭಿನವಾಭಿಧಾನಂ: ಮಂಗರಾಜ** ಸಂ. ಎಂ. ಮರಿಯಪ್ಪ ಭಟ್	1952	9 00
11.	**ವರ್ಧಮಾನ ಪುರಾಣಂ: ಆಚಣ್ಣ** ಸಂ. ಎಂ. ಮರಿಯಪ್ಪ ಭಟ್ ಮತ್ತು ಎಂ. ಗೋವಿಂದರಾವ್	1952	15 00
12.	**ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಪುರಾಣಂ: ಪಾರ್ಶ್ವಪಂಡಿತ** ಸಂ. ಎಂ. ಮರಿಯಪ್ಪ ಭಟ್ ಮತ್ತು ಎಂ. ಗೋವಿಂದರಾವ್	1954	12 00
13.	**ಜಾತಕ ತಿಲಕಂ: ಶ್ರೀಧರಾಚಾರ್ಯ** ಸಂ. ಎಂ. ಮರಿಯಪ್ಪ ಭಟ್ ಮತ್ತು ಎಂ. ಗೋವಿಂದರಾವ್	1955	ರೂ. 5 00

14. *ಶ್ರೀವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣಂ: ಚಿಕುಪಾಧ್ಯಾಯ 1957 9 00
ಸಂ. ಎಂ. ಮರಿಯಪ್ಪ ಭಟ್ ಮತ್ತು ಎಂ. ಗೋವಿಂದರಾವ್

15. ತುಳು-ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಡಿಕ್ಷನರಿ 1967 5 00
ಸಂ. ಎಂ. ಮರಿಯಪ್ಪ ಭಟ್ ಮತ್ತು ಎ. ಶಂಕರ ಕೆದಿಲಾಯ

16. ಕಿಟ್ಟೆಲರ ಕನ್ನಡ-ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಿಘಂಟು 1968 80 00
(ಪರಿಷ್ಕೃತ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತೃತ ಪುನರ್ ಮುದ್ರಣ, ನಾಲ್ಕು ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ)
ಸಂ. ಎಂ. ಮರಿಯಪ್ಪ ಭಟ್

17. Foreign loan words in Kannada (Arabic and Persian) 1970 16 00
A. Shankara Kedilaya

18. ಪೆರಿಯ ಪುರಾಣಂ (ಸಂ. 1) (ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ) 1974 15 00
ಸಂ. ಎ. ಶಂಕರ ಕೆದಿಲಾಯ

ಇತರ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು :

1. ಭಾರತದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಚರಿತ್ರೆ–ನೋರ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಚಟರ್ಜಿ
ಅನು: ಎಂ. ವಾಸುದೇವರಾವ್ 1951 15 00

2. Selected Kannada Inscriptions 1952 ರೂ. 4 00
ಸಂ. ಎಂ. ಮರಿಯಪ್ಪ ಭಟ್
ಪ್ರ. ಸಂ: ವಿ. ಆರ್. ಆರ್. ದೀಕ್ಷಿತರ್

3. ಅವ್ಯಕ್ತ ಮಾನವ-ಅಲೆಕ್ಸಿಸ್ ಕೆರಿಲ್ 1953 ರೂ. 6 00
ಅನು: ಯು. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯ
ಮತ್ತು ಕೆ. ಎಸ್. ಹರಿದಾಸಭಟ್ಟ

4. ಸರಳ ಭೂವಿಜ್ಞಾನ–ಎಚ್. ಜಿ. ಶಾಂದ್ 1954 ರೂ. 5 00
ಅನು: ಎಂ. ವಾಸುದೇವರಾವ್

5. Aspects of Indian Aesthetics 1956 ರೂ. 2 00
H. H. Jayachamarajawodeyar

6. ಕೇಂದ್ರಾಣು ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರ: ಡಬ್ಲ್ಯು. ಹೈಸೆನ್‌ಬರ್ಗ್
ಅನು: ಉ. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಆಚಾರ್ಯ 1962 ರೂ. 5 00

7. ಗೂಢಮಯ ವಿಶ್ವ: ಸರ್. ಜೇಮ್ಸ್ ಜೀನ್ಸ್ 1965 ರೂ, 6 00
ಅನು: ಹೆಚ್. ಎನ್. ಸುಬ್ರಮಣ್ಯಂ

ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ:

1. ಪೆರಿಯ ಪುರಾಣಂ (ಸಂ. 2) (ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ)
ಸಂ. ಎ. ಶಂಕರ ಕೆದಿಲಾಯ

***ಪ್ರತಿಗಳು ಮುಗಿದಿವೆ.**

ಪ್ರತಿಗಳಿಗಾಗಿ The Registrar, University of Madras, Chepauk, Madras-5 ಇವರಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಮನಿ ಆರ್ಡರ್/ಚೆಕ್/ಡ್ರಾಫ್ಟ್/ಎಂ. ಟಿ. ಮೂಲಕ ಮುಂಗಡವಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆಯಿರಿ.